

T.C.

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ALTINOVA'DA SERACILIK SEKTÖRÜNDE ÇALIŞAN
DIŞ GÖÇ İLE GELMİŞ OLAN KADINLARIN EMEĞİ ÜZERİNE
NİTEL BİR DEĞERLENDİRME**

Sümeyye GÖKTAŞ
Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Fikri KELEŞOĞLU

Bandırma 2024

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ALTINOVA'DA SERACILIK SEKTÖRÜNDE ÇALIŞAN
DIŞ GÖÇ İLE GELMİŞ OLAN KADINLARIN EMEĞİ ÜZERİNE
NİTEL BİR DEĞERLENDİRME**

Sümeyye GÖKTAŞ
Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Fikri KELEŞOĞLU

Bandırma 2024

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAY FORMU

Bu çalışma 18.07.2024 Tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalı , Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışması ile elde edilmemiş bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

(09/06/2024)

Sümeyye GÖKTAŞ

ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR

Yüksek lisans sürecimin en başından beri birikimlerini, bilgilerini büyük bir özveriyle bizlere aktaran Prof. Dr. Recep YILDIZ'a, dersleri kadar sohbetlerinden de bir o kadar keyif aldığım Doç. Dr. Fatih ALTUN'a, bu tezin konusunun ortaya çıkmasına ön ayak olan, bilgi ve deneyimleriyle her zaman yol göstermiş olan Doç. Dr. Onur BAYRAKÇI'ya, derslerini her zaman keyifli bir şekilde anlatıp, tez süreci boyunca bitmeyen sabrı ve destekleyici tutumuyla bana yol gösteren, rehberlik eden danışmanım Doç. Dr. Fikri KELEŞOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım boyunca bana her zaman maddi ve manevi olarak destek olan annem Saime GÖKTAŞ ve babam Özcan GÖKTAŞ'a, hiçbir zaman yalnız olmadığımı hissettiren ablam Narin GÖKTAŞ ÇOTUK ve kardeşim Yunus GÖKTAŞ'a, 10 senedir kahrımı çeken, bir arkadaştan öte bana dost ve kardeş olan, Huriye TANITMIŞ ve Emine ÖZÇELİK'e, tez savunma süreci ve sonrasında desteğini esirgemeyen bana kendimi olduğumdan daha güçlü hissettiren Ali HANÇER'e teşekkürü borç bilirim.

Son olarak bu araştırmaya konu olan, bana kalplerini açan, evinden vatanından uzakta olan ama yaşam mücadelesini bırakmayan bütün göçmenlere teşekkürlerimi sunarım.

Sümeyye GÖKTAŞ

ÖZET

ALTINOVA'DA SERACILIK SEKTÖRÜNDE ÇALIŞAN DIŞ GÖÇ İLE GELMİŞ OLAN KADINLARIN EMEĞİ ÜZERİNE NİTEL BİR DEĞERLENDİRME

Bu çalışmanın amacı Yalova ilinin Altınova ilçesine uluslararası göç ile gelmiş, seracılık sektöründe çalışan göçmen kadınların işgücü piyasalarına katılımının toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkisini incelemektir. 2011 yılından itibaren Orta Doğu ülkelerinden Türkiye'ye kitlesel göçler gerçekleşmiş ve bu kitlesel göçler ile Türkiye'ye giriş yapan göçmenler Türkiye'nin emek piyasalarına dâhil olmuştur. Göçmen kadın emeği ile ilgili literatür incelendiğinde çalışmaların genellikle göçmen kadınların ev hizmetleri, bakım hizmetleri, turizm gibi sektörlerdeki emeğine odaklandığı; göçmen kadınların seracılık sektöründeki durumlarını inceleyen bir çalışmaya rastlanılmadığı görülmüştür. Bu sebeple bu çalışma Yalova ilinin Altınova ilçesinde seracılık sektöründe çalışan göçmen kadınların emeğinin değerlendirilmesine yönelik yapılmıştır. 2023 yılında gerçekleştirilen çalışma farklı etnik gruplardan olan 10 göçmen kadın ile yapılan görüşmelere dayanmaktadır. Göçmen olmanın getirmiş olduğu ikincil dezavantaj ile birlikte göçmen kadınların emek piyasalarındaki konumu onları daha da kırılgan bir grup haline getirmektedir. Nitel araştırma yöntemi kullanılan bu çalışma göçmen kadınların işgücü piyasalarında, toplumsal cinsiyet rollerinin getirmiş olduğu kırılgan, kolay yönetilebilir ve ucuz emek algısı sonucunda düşük ücret, sosyal dışlanma, niteliksizleştirme, mevcut işe devam etmeye zorunlu olma gibi pek çok sorunlarla mücadele ettiğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Emek, Göç, Göçmen Kadın Emeği, Kadın, Kadın Emeği

ABSTRACT

A QUALITATIVE EVALUATION ON THE LABOR OF MIGRANT WOMEN WORKING IN THE GREENHOUSE SECTOR IN ALTINOVA

The aim of this study is to examine the relationship between the labor market participation of immigrant women working in the greenhouse sector, who came to the Altınova district of Yalova province with international migration, and their gender roles. Since 2011, mass migrations have occurred from Middle Eastern countries to Turkey, and with these mass migrations, immigrants entering Turkey have been included in Turkey's labor markets. When the literature on immigrant women's labor is examined, it is seen that studies generally focus on the labor of immigrant women in sectors such as domestic services, care services and tourism. It has been observed that there is no study examining the situation of immigrant women in the greenhouse sector. For this reason, this study was conducted to evaluate the labor of immigrant women working in the greenhouse sector in the Altınova district of Yalova province. The study, conducted in 2023, is based on interviews with 10 immigrant women from different ethnic groups. Along with the secondary disadvantage of being an immigrant, the position of immigrant women in the labor markets makes them an even more vulnerable group. This study, which uses qualitative research method, shows that immigrant women struggle with many problems in the labor markets, such as low wages, social exclusion, dequalification, and being forced to continue their current job, as a result of the perception of fragile, easily manageable and cheap labor brought about by gender roles.

Keywords: Immigrant Women's Labour, Labour, Migration, Women, Women's Labour

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAYI	
BEYAN	i
ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ	x
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Göç ve Göçe Dair Kavramların Tanımlanması	4
2.2. Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri	13
2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Osmanlı Devleti'ne Yönelik Uluslararası Göç Hareketleri	13
2.2.2. Cumhuriyetin İlk Dönemlerinden 21. Yüzyılın İlk Çeyreğine Kadar Olan Dönemde Türkiye'ye Yönelik Uluslararası Göç Hareketleri	14
2.2.2.1. 1923-1945 Yılları Arasında Balkanlar'dan Türkiye'ye Göç	14
2.2.2.2. 1979 İran Devrimi, 1980-1988 İran-Irak Savaşı ve Körfez Savaşı Neticesinde Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri	16
2.2.2.3. 1989 Yılı ve Sonrasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göç Hareketleri	16
2.2.2.4. Yugoslavya ve SSCB'nin Dağılması Sonrasında Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri	17
2.2.2.5. 1992 Bosna Savaşı Sonrasında Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri	18
2.2.2.6. 2001 Afganistan Savaşı Sonrasında Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri	18
2.2.2.7. 2011 Suriye İç Savaşı Sonrasında Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri	19
2.3. Göç Kuramları	19

2.3.1. Ravenstein'ın Göç Kanunları	19
2.3.2. İtme-Çekme Kuramı	21
2.3.3. İlişkiler Ağı Kuramı	22
2.3.4. İkili İş Gücü Piyasası Kuramı	23
2.4. Göçmenlere Yönelik Sosyal Hizmet ve Teorik Arka Planı	23
2.5. Kadın Emeginin Özellikleri ve Kadın Emegi ile İlgili Kavramlar	29
2.5.1. Kadın Emeginin Özellikleri ve Dezavantajları	29
2.5.2. Enformelleşme ve Kadın Emegi	33
2.5.3. Üretimin Esnekleşmesi ve Kadın Emegi	34
2.5.4. Ataerkillik/Patriarka, Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Emegi	36
2.5.5. Prekaryalaşma ve Kadın Emegi	37
2.6. Göçmen Kadın Emeginin Kavramlaştırılması	38
2.6.1. Türkiye'de Göçmen Kadın İşçilerin Durumu	40
2.6.2. Göçmen Kadın İşçilerin Yaşadıkları Sorunlar	42
3.GEREÇ VE YÖNTEM	44
3.1. Araştırmanın Modeli	44
3.2. Araştırmanın Amacı	44
3.3. Araştırmanın Çalışma Grubu	44
3.4. Araştırmaya Dâhil Edilme veya Dâhil Edilmeme Kriterleri	45
3.5. Araştırma Soruları	45
3.6. Veri Toplama Aracı	46
3.7. Veri Toplama Yöntemi	46
3.8. Veri Analizi	47
3.9. Araştırmanın Etik Onayı	48
3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları	48
4.BULGULAR	49
4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	49
4.2. Katılımcıların Türkiye'de Kalma Niyeti ve Seracılık Sektörüne Olan Bakış Açılarına İlişkin Bulgular	50
4.2.1. Türkiye'de Kalma veya Üçüncü Bir Ülkeye Göç Etme Niyetleri	50
4.2.2. Katılımcıların Türkiye'de Çalışan Bir Emekçi Olarak Emeklerinin Karşılığını Alıp Almadıklarına İlişkin Bakış Açıları	51
4.2.3. Katılımcıların Seracılık Sektörüne Olan Bakış Açıları ve Seracılık Sektörünün Avantaj ve Dezavantajları Hakkındaki İfadeleri	52

4.3. Katılımcıların Farklı Milliyetten Olan Kadınlarla Birlikte Çalışma Durumuna ve Türk İşçilerin Kendilerine Karşı Olan Tutumuna İlişkin Bulgular	54
4.3.1. Farklı Milliyetten Olan Kadınlarla Birlikte Çalışma	54
4.3.2. Türk İşçilerin Kendilerine Olan Tutumuna Bakış Açıları	56
4.4. Katılımcıların İş Bulmak İçin Kullandıkları Yollar ve İşe Tutunma Pratikleri Hakkında Bulgular	57
4.4.1. Katılımcıların İş Bulmak İçin Kullandıkları Yollar	57
4.4.2. Katılımcıların İşe Tutunma Pratikleri	58
4.5. Katılımcıların Aldıkları Ücret Üzerindeki Hâkimiyetlerine İlişkin Bulgular	59
4.6. Katılımcıların İş Hayatında Yaşadıkları Problemlere İlişkin Bulgular	60
5.TARTIŞMA	62
6.SONUÇ VE ÖNERİLER	71
7.KAYNAKLAR	75
8.EKLER	86
9.ÖZGEÇMİŞ	89

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	49
Tablo 4.2.3.1. Katılımcıların Seracılık Sektörüne Olan Bakış Açıları ve Seracılık Sektörünün Avantaj ve Dezavantajları Hakkındaki İfadelerine Yönelik Frekans Analizi	53

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2.4. Bireylerin İçerisinde Bulunduğu Sistemler	25
Şekil 2.5.1. Mevsim Etkisinden Arındırılmış İşsizlik Oranı	31
Şekil 2.5.1.1. Mevsim etkisinden Arındırılmış Temel İşgücü Göstergeleri	31
Şekil 4.2.1. Türkiye’de Kalma veya Başka Bir Ülkeye Göç Etme Niyetlerinin Alt Kodlar	50
Şekil 4.2.2. Katılımcıların Türkiye’de Çalışan Bir Emekçi Olarak Emeklerinin Karşılığını Alıp Almadıklarına İlişkin Alt Kodlar	51
Şekil 4.2.3. Katılımcıların Seracılık Sektörüne Olan Bakış Açıları ve Seracılık Sektörünün Avantaj ve Dezavantajları Hakkındaki İfadelerine Yönelik Alt Kodlar	52
Şekil 4.3.1. Katılımcıların Farklı Milliyetten Olan Kadınlarla Birlikte Çalışma Durumuna İlişkin Alt Kodlar	54
Şekil 4.3.1.1. Farklı Milliyetten Olan Kadınlarla Bir Arada Çalışmaya Dair Bulguların Frekans Analizi	55
Şekil 4.3.2. Türklerin/Türk İşçilerin Tutumuna İlişkin Bakış Açılarının Alt Kodlar	56
Şekil 4.4.1. Katılımcıların İş Bulmak İçin Kullandıkları Yolların Alt Kodlar	57
Şekil 4.4.2. Katılımcıların İşe Tutunma Pratiklerine Dair Alt Kodlar	58
Şekil 4.5. Katılımcıların Aldıkları Ücret Üzerindeki Hakimiyetlerine İlişkin Alt Kodlar	59
Şekil 4.6. Katılımcıların İş Hayatında Yaşadıkları Problemlere İlişkin Frekans Dağılımı	60

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SODAM	: Sosyal Dayanışma Merkezi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

1. GİRİŞ

Göç olgusunun insanlık tarihinin başlangıcından itibaren var olduğu bilinmektedir. Toplumlar çeşitli yer değiştirme hareketlerine ve bunların sonuçlarına maruz kalmaya devam etmektedir.

Göç hareketleri, günümüzde sosyal, kültürel, ekonomik ve politik açıdan disiplinler arası öneme sahiptir. Göç, sebepleri ve sonuçları ile birlikte hem menşe hem de hedef ülkedeki sosyal, kültürel ve ekonomik değişikliklere yol açabilmektedir.

Anadolu coğrafyasının sahip olduğu coğrafi ve politik özelliklerinden dolayı Türkiye hem göç alan hem de göç veren bir ülke konumundadır. Fakat Türkiye'nin komşu ülkesi olan Suriye'de 2011 yılında başlayan iç karışıklar sebebiyle Türkiye'ye yönelik göç hareketleri artmış ve Türkiye, net göç alan bir ülke /hedef ülke haline gelmiştir (Sağiroğlu, 2015: 9).

Türkiye'ye yerleşen göçmenler emek piyasalarını, ülkenin sosyal dinamiklerini etkilemiş ve sosyal bilimciler açısından yeni çalışma alanları ortaya çıkmıştır.

İnsanlar, temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için tarih boyunca emeklerini kullanarak üretim süreçlerine dahil olmuşlardır. Kadınların bu üretim süreçlerindeki konumu yüzyıllar içerisinde çeşitlilik ve değişiklik göstermiştir. Kadınların fiziksel özellikleri (hamilelik, doğum, lohusalık vb. durumlar) toplumsal hayat ve üretim süreçlerindeki konumunun erkeklere oranla daha güçsüz bir yerde konumlanmasına sebep olmuştur (Tilev, 2018: 219).

Göç olgusu, kadınların emek piyasalarındaki ikincil konumunu pekiştirmektedir. Emek/işgücü göçlerinde artan kadın oranı ile birlikte göçmen kadınlar emek piyasalarında, piyasa tarafından kolay ve kontrol edilebilir olarak konumlandırılmıştır (Haas, Castles ve Miller, 2022: 93). Göçmen kadın işçilerin bu konumu onların başta ekonomik olmak üzere pek çok farklı sorunla mücadele etmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Göçmen kadın işçilerin bu konumu dezavantajlı birey ve gruplarla çalışan, temelde birey ve grupların iyilik halini artırmaya yönelik müdahaleler gerçekleştiren sosyal hizmet bilim ve mesleğinin de çalışma alanına girmektedir.

Göç etmiş kimliğinin yanı sıra kadın olmanın getirdiği dezavantajlar çalışma hayatında da göç etmiş kadınların yaşam kalitesini, emeklerinin maddi manevi karşılıklarını alma noktasında sektör veya pozisyon fark etmeksizin olumsuz anlamda etkilemiştir. Tüm bu sonuçlarla birlikte göç ile gelmiş kadın olmanın ikincil bir

dezavantajlılık oluşturduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda bu araştırmanın konusunun çıkış noktası göç etmiş kadın emeğidir.

Seracılık, emek yoğun ve enformel işgücüne açık olan sektörlerden biridir. Seracılık Türkiye’de özellikle Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde iklime bağlı olarak yoğunlaşmıştır. Araştırma sahası olarak seçilen Yalova ili, süs bitkileri alanında Türkiye’de İzmir ve Antalya’dan sonra 3. sırada yer almaktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Yalova İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2018). Yalova; İstanbul, Bursa, Kocaeli gibi büyük ve sanayileşmiş şehirlerin arasında kalan, giderek sanayileşen, iç ve dış göç almaya başlayan bir şehirdir. Artan göç sebebiyle özellikle kadın nüfusunun seracılıkta yoğunlaştığını söylemek mümkündür.

Altınova ilçesinin göç ile birlikte artan nüfusuyla giderek sanayileşen ve göçmen emeğinin yaygın olarak kullanılmaya başlandığı bir bölge olması sosyal bilimciler açısından bir araştırma sahası niteliği kazanmaktadır.

Göçmen kadın emeğinin yoğun olarak kullanıldığı seracılık sektörü ve bu sektörün geliştiği bir ilçe olan Altınova ilçesinde seracılık sektöründe çalışan, dış göç ile Türkiye’ye gelmiş olan kadınların emeğinin değerlendirilmesi bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Bu araştırma Türkiye’nin göç hareketlerinde hedef ülke konumunda olması, Türkiye’deki emek piyasalarında bulunan göçmen kadınların pek çok sorunla yüzleşmesi, seracılık gibi enformelleşmeye açık sektörlerde göçmen kadınların yoğunluğunun artması gibi mevcut durumların sosyal hizmet bilimi çerçevesinde değerlendirilmesi ve sosyal hizmet çalışanlarının ve akademisyenlerinin sıklıkla karşılaşabileceği göçmen kadın işçilerin yüzleştiği sorunların belirlenmesi ve çözüm önerileri sunması noktasında önem taşımaktadır.

Araştırma ile seracılık gibi enformel bir sektörün yoğun olduğu Altınova ilçesinde seracılık sektöründe çalışan, dış göç ile bu ilçeye göç etmiş olan kadınların; emeklerinin karşılığını alıp almadıklarına ilişkin değerlendirmelerin yapılması, iş hayatında yaşadıkları sorunların belirlenmesi, farklı milliyetten olan kadınların bir arada çalışma deneyimlerinin incelenmesi, iş gücü piyasalarına dahil olma süreçleri ve işe tutunma pratiklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Göç olgusunun dinamikliğini kaybetmemesi, Türkiye’nin mevcut durumda ve gelecekte göç hareketlerinden etkilenmeye devam edeceği, göçmen kadın işçilerin Türkiye işgücü piyasalarındaki yerinin günden güne artması göçmen kadın işçilerin yaşadıkları ve yaşayabilecekleri sorunları da artıracaktır. Bu sorunların

belirlenebilmesi, uygun sosyal politikaların geliştirilebilmesi ve sahada çalışan sosyal çalışmacıların bilgi ve becerilerinin artırılabilmesi için göçmen kadın emeği ile ilgili akademik çalışmaların gündemde tutulması gerekmektedir. Bu noktada bu çalışma elde edilen bulgular ve bu bulguların uygun literatür bilgisiyle değerlendirerek uygulanması mümkün ve sürdürülebilir çözüm önerileri sunmayı hedeflemektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Göç ve Göçe Dair Kavramların Tanımlanması

Göç, insanlık tarihinden beri var olan bir sosyal olgudur. Göç kavramının çeşitli tanımları bulunmakla birlikte göç, temel anlamda bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlanmaktadır. Göç, bir ülke ya da toplumdaki ekonomik, sosyal ve politik oluşumla bağlantılı dinamik bir süreç olarak görülmektedir. Bu nedenle göç, zaman-mekân, neden-sonuç gibi unsurlarla bağlantılı bir şekilde açıklanmaktadır (Barışık, 2020: 3).

Göç, kişinin daha iyi yaşam şansını aramak için köklerini menşe ülkeden ayırdığı bir eylem olarak tanımlanabilmektedir ve bazı göçmen gruplarının üyelerinin naaşlarının ana vatanda defnedildiği düşünüldüğünde göçün ölümü dahi aşabilen önemli bir olgu görülmektedir (Haas, Castles, & Miller, 2022: 51).

Bir yer değiştirme hareketi olarak göç, bireysel veya grup olarak gerçekleştirilen, daha iyi yaşam şartlarının aranması veya savaş, terör vb. tehdit unsurlarının sonucunda meydana gelebilen bir nüfus hareketi olarak tanımlanmaktadır (Perruchoud, 2009: 35-36).

Göç kavramının literatürdeki kullanım şekillerine bakıldığında “*immigration*”, “*migration*”, “*emigration*” kavramları ön plana çıkmaktadır. “*Immigration*” kalıcı bir şekilde başka bir ülkeye taşınmayı, “*migration*” canlıların bir yerden başka bir yere yerleşmek amacıyla gerçekleştirdiği eylemi, “*emigration*” kişinin kendi ülkesini bir başka ülkeye yerleşmek üzere terk etmesini ifade etmektedir (Barışık, 2020: 3-4).

Göç, bahsedildiği üzere yalnızca mekanik bir yer değiştirme eylemi olmaktan ziyade sosyal ve psikolojik faktörlerle iç içe olan bir olgudur ve bu sebeple sosyal bilimlerin çalışma alanlarından birisidir. Göç kavramına sosyal açıdan bakıldığında yaşanan yerdeki mevcut ilişkileri bırakıp, yerleşilen yerdeki toplumsallıklara dâhil olmaya çalışmak, bir nevi kişinin kendisini yeniden inşa etmesi anlamına geldiği de görülmektedir (Bozok, 2019: 174).

İnsanlar tarih boyunca her zaman yeni fırsatlar aramak veya baskıdan, şiddetten kaçmak için hareket etmişlerdir. Bununla birlikte on altıncı yüzyıldan itibaren Avrupa’nın genişlemesinin başlamasıyla ve hem sınır içinden hem de sınır dışından kırsal alanlardan kentsel alanlara büyük bir nüfus transferine sebep olan on dokuzuncu yüzyıl, Sanayi Devrimi ile birlikte göç yeni bir anlam ve küresel bir nitelik taşımaya başlamıştır (Haas ve ark., 2022: 13).

Göçün insanlık tarihinden beri var olan bir olgu olduğu belirtilse de özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen ulaşım, iletişim gibi teknolojilerin etkisiyle yoğunlaşmış ve bu dönemin “*Göç Çağı*” olarak adlandırılmasına sebep olmuştur (Haas ve ark., 2022: 1-6).

Metaların, sermayelerin ve fikirlerin hemen hemen her zaman insan hareketliliğine yol açtığı görülmektedir. Gelişen ulaşım ve basılı, elektronik medyanın (günümüzde özellikle sosyal medya kullanımının yaygınlaşmasıyla) yaygınlaşmasıyla küresel kültürel değişimler kolaylaşmış ve başka yerlerdeki yaşam ve fırsatlar hakkındaki bilgilere ulaşım kolaylaşmıştır. Bu gelişmelerin de insanların göç etme arzusunu artırdığı belirtilmektedir (Haas ve ark., 2022: 4).

İkinci Dünya Savaşı ile birlikte toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarında pek çok değişiklikler ortaya çıkmıştır. Bu yapısal değişikliklerden göç eğilimleri de etkilenmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra göçün ana eğilim ve örüntüleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- 1) **Göçün küreselleşmesi:** Göçün küreselleşmesi ile birlikte daha fazla ülke uluslararası göçten etkilenmektedir. Göç alan ülkeler gittikçe çeşitli menşe ülkelerinden göçmen kabul etme eğilimi göstermekte ve bu durum göç alan çoğu ülkenin sosyal, kültürel ve ekonomik geçmiş açısından geniş bir yelpazeye sahip göçmenleri ülkelerinde bulundurmasında sebep olmuştur.
- 2) **Başat göç akış yönünün değişmesi:** Amerika kıtasının keşfi ile birlikte Avrupalıların bu toprakları keşfetmek ve yerleşmek amacıyla dışa doğru hareket ettiği bilinmektedir. Fakat İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa hızlı ekonomik ve demografik büyümeler ile birlikte daha fazla menşe ülke için hedef ülke konumuna gelmiştir.
- 3) **Göç geçişlerinin çoğalması:** Geleneksel olarak göç veren toprakların göç alan topraklara dönüştüğü zaman göç geçişlerinin çoğaldığı görülmektedir. Artan transit göçün genellikle ülkelerin göç alan ülke konumuna geldiği bir işareti temsil ettiği belirtilmektedir. Türkiye, Polonya, Meksika transit göçü deneyimleyen ülkelere örnek olarak verilebilir.
- 4) **İşçi göçünün kadınlaşması:** Bu çalışmanın da konusunu oluşturan göç ve kadın olgusu da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan küresel göç eğilimi ve örüntülerinden biridir. Geçmişte işçi göçünün erkek egemenliğinde olan bir göç

türü olduğu, kadınların emek piyasasına dahil olsalar bile aile birleşimleri kategorisinde değerlendirildikleri görülmektedir. Küreselleşmenin bir sonucu olarak artık işçi göçünün kadınlaşması sosyal bilimlerde bir olgu olarak değerlendirilmektedir. İşgücü göçünün kadınlaşması kadınların istihdamda görünme noktasında olumlu bir etki yaratırken kadın göçmen işçilerin çoğunlukla bakım ve temizlik gibi büyük ölçüde kayıt dışı sektörlerde istihdam edilmeleri kadınların erkeklere göre genellikle işgücünün daha az görünür bir parçasını temsil etmesine sebep olmaktadır (Haas ve ark., 2022: 10-12).

Göç sürecinin başlayabilmesi için belirli faktörlerin etkileşime geçmesi gerekmektedir. Bu faktörler; göç için gerekli sebepleri oluşturan “itici” ve “çekici” faktörlerdir. Genel olarak itici faktörler, göç edecek olan kişilerin menşe ülke veya bölgeden göç etmelerini zorunlu kılan faktörler olarak tanımlanırken; çekici faktörler hedef ülke veya bölgeyi cezbedici kılan faktörlerdir (Kahya, 2022: 822).

Göç sürecinin başlayabilmesine sebep olan itici ve çekici faktörler şu şekilde sınıflanabilmektedir (Kâhya, 2022; Adıgüzel, 2020; Çelik, 2006):

İtici faktörler:

- Savaşlar,
- Kişi başına düşen gelirin düşük olması,
- Tarımsal toprak yetersizliği,
- Dini ve etnik azınlık olmak,
- Enflasyon,
- İşsizlik,
- İnsan hakları ihlali,
- Sağlık, eğitim vb. imkânların yetersizliği,
- İlaç ve gıda sıkıntısı,
- Terör,
- Doğal afetler,

Çekici faktörler:

- Kamu hizmetlerinin ve sosyal imkânların yeterli düzeyde olması,
- Sığınmacılara/göçmenlere yapılan sosyal yardımlar,
- Dini değerlerin özgürce yaşatılabilmesi,
- Ekonomik kaygının olmaması veya menşe ülkeye göre daha az olması,
- İstihdam olanağı,

- Sığınmacılara/göçmenlere olumlu bir bakış açısının olması,
- Hedef ülke ile dini, kültürel benzerlikler,
- Temel ihtiyaçlara kolay ulaşım,
- Huzurlu bir yaşam sürme imkânı,
- Gelişmişlik seviyesinin yüksek olması.

İtici ve çekici faktörler göçün sebeplerini açıklama noktasında da araştırmacılara bir şablon sunmaktadır. İtici ve çekici faktörleri incelediğimizde göçün ekonomik, sosyal, siyasal, dini, kültürel, doğal sebepler gibi pek çok sebebinin olabileceği görülmektedir (Tamer, 2020: 2810). Bu sebepler de uluslararası göç, beyin göçü, işçi göçü, mevsimlik göç gibi çeşitli türlerde sınıflandırılan göç türlerinin oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Göç; idari sınırların ötesinde ikamet değişikliği olarak tanımlanabilmektedir (Haas ve ark., 2022: 25). Bu sınırlar; kentleri, bölgeleri, devletleri çizen sınırlar olabilir. Buradaki asıl meselenin devletlerin bu tür sınırlar çizmesinin devletin ve yargı güçlerinin göç olgusunu tanımlama ve kategorize etme biçimlerinin göçmenlerin günlük hayatlarından, hakları ve bulundukları toplumlardaki sosyal ve ekonomik konumlarına kadar pek çok faktör için kilit bir rol oynamasıdır (Haas ve ark., 2022: 25).

Göç; yasal yollarla gerçekleşip gerçekleşmediğine (düzenli-düzensiz göç), göç eden birey veya grupların gönüllülük ve rıza durumuna (gönüllü-zorunlu göç), göç edilen mekâna (iç-dış göç) ve emek temelli olmasına (mevsimlik- işgücü göçü) göre türlere ayrılabilir.

Göçün kişilerin kendi ülkeleri dışındaki herhangi bir ülkeye göç etmek için kendi ülkelerinin, transit ülkelerin ve varış noktası olan ülkenin yasal prosedürlerine uygun bir biçimde gerçekleşmesine “*düzenli göç*” adı verilmektedir (Çağlar, 2018: 35). Türkiye özelinde bakıldığında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre yabancıların yasal yollarla Türkiye’ye girişi, Türkiye’de kalışı ve Türkiye’den ayrılışı düzenli göç olarak ifade edildiği görülmektedir.

Göç; göç veren, transit ve göç alan ülkelerin yasal prosedürlerine uygun bir biçimde gerçekleşmemesine ise “*düzensiz göç*” adı verilmektedir. Türkiye özelinde bakıldığında düzensiz göçün 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na uygun gerçekleştirilmeyen göç olarak ifade edilebilmektedir. Bu noktada düzensiz göçün “*yasa dışı göç*” olarak da ifade edilmesi mümkündür.

İnsanların özgür iradelerini kullanarak, herhangi bir baskı ve zorlama olmaksızın gerçekleştirdikleri göç hareketi “*gönüllü göç*” olarak adlandırılmaktadır. Gönüllü göç hareketleri incelendiğinde gönüllü göçün önde gelen sebeplerinden birinin ekonomik sebepler olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bireylerin eğitim, sağlık gibi hizmetlerden daha iyi bir şekilde yararlanmak istemeleri, daha iyi bir sosyal hayat arayışı, kariyer hedefleri ve yaşam standartlarının artırılmak istenmesi gönüllü göçün sebepleri arasında yer almaktadır (Koçak ve Durgun Kaygısız, 2023: 255). Sahip olduğu eğitim ve deneyimler ile birlikte bulunduğu ülkeye katma değer sağlayabilecek işgücünün az gelişmiş/gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere gitmeleri olarak tanımlanan “*beyin göçü*” (Babataş, 2007: 263) gönüllü göç türüne örnek oluşturmaktadır.

Gönüllü göçün aksine insanların özgür iradelerini kullanamadıkları, savaş, doğal afet gibi yaşamsal tehditlere sebep olabilecek olaylar sonucunda yapılan göçe “*zorunlu göç*” adı verilmektedir. Zorunlu göç alan ülkelerde nüfus artış hızının yükselmesi, kayıtsız istihdamın ve çarpık kentleşmenin artması gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Günay, Atılğan ve Serin, 2017: 44). 2010 yılında Tunus’ta başlayan ve kısa süre içerisinde pek çok Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkesini etkisi altına alan “Arap Baharı” olarak adlandırılan siyasi hareket (Özdemir ve Uğurludoğan, 2021: 163) sonucunda Suriye’den Türkiye’ye yapılan göçler zorunlu göçe verilecek güncel örneklerden birisidir.

Uluslararası göç genellikle daha yüksek kazanç, daha iyi sosyal ve kültürel çevreye sahip olmayı kapsayabilse de kişinin sevdiklerinden ayrılması, yeni bir iklime, beslenme biçimine, hukuk sistemine, dile uyum sağlama güçlüğü göçmenlerin zorlu psikososyal baskılarla başa çıkması anlamına da gelmektedir (Haas ve ark, 2022: 30).

Göçün genel olarak bir ülke sınırları içerisindeki bireylerin bulundukları bölgeden başka bölgelere doğru yer değiştirmesine “*iç göç*” adı verilmektedir (Koçak ve Durgun Kaygısız, 2023: 254). İç göçün birçok sebebi olmakla birlikte hızlı nüfus artışı, kentleşme, tarımda makineleşme, toprakların miras yoluyla bölünmesi gibi sebeplerin ön plana çıktığı görülmektedir (Bahar ve Korkmaz Bingöl, 2010: 45).

Türkiye’deki iç göçler incelendiğinde 1950li yıllarda artan kentleşme ve tarımda makineleşme ile birlikte kırdan kentlere olan göçlerin başladığı görülmektedir (Özdemir, 2012: 4). 1990lı yıllarda ise terör sebebi ile Türkiye’nin Doğu bölgelerinden Batı bölgelerine göç edilmiştir (Sağlam, 2006: 42).

İnsanların geçici veya kalıcı olarak başka bir ülkeye yerleşmek için göç etmelerine ise “*dış göç*” adı verilmektedir. Dış göç “uluslararası göç” olarak da adlandırılmaktadır. Literatür incelendiğinde göç kavramının genel olarak dış göç ile aynı anlama gelebilecek bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Uluslararası/dış göç ekonomik, sosyal, siyasi ve demografik bileşenleri olan bir süreç olarak adlandırılmaktadır (Barışık, 2020: 14-15).

Uluslararası/dış göç insan odaklı olarak değerlendirildiğinde göçmenlerin uluslararası sınırları geçtiğinde pek çok sorunla yüzleştiği görülmektedir. Daha yüksek maliyetlerle başa çıkma, kültürel ve sosyal çevrede yaşanan değişimlere ayak uydurma, sevdiklerinden ayrılmanın acısı, yeni bir iklime, beslenme biçimine, kültüre, bürokratik sistemlere uyum sağlama sıkıntısı ve köklerinden koparıma hissi gibi sorunlar uluslararası/dış göçmenlerin başa çıkması gereken sorunlardan bazılarıdır (Haas ve ark. 2022: 30).

Dış/uluslararası göç, genelde ülkelerin gelişmişlik seviyelerine bağlı olarak beyin göçü, emek/işçi göçü, daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak için yapılan göçler ve devletlerarası mübadele ile yapılan göç olarak örneklendirilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012: 173-175). Ayrıca uluslararası göç hareketleri sürekli yerleşenler, süreli sözleşmeli işçiler, süreli çalışanlar, gizli ya da yasadışı çalışanlar, mülteciler ve sığınmacılar olmak üzere altı bölümde sıralanmaktadır (De Tapia, 2002: 16-17). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)’nin 2022 verilerine göre Dünyada 108,4 milyon zorla yerinden edilmiş insan, 5,4 milyon sığınmacı bulunmaktadır (Global Trends, 2022).

Bir diğer göç türü “*mevsimlik göç*” tür. Mevsimlik göç, insanların yılın belirli bir bölümünü başka bir yerde geçirmek için gerçekleştirdiği nüfus hareketini ifade eden göç türüdür. Mevsimlik göçün temelini tarım, madencilik, turizm gibi ekonomik faaliyetler oluşturmaktadır ve mevsimlik göç “geçicilik” niteliği ile bütünleşmektedir.

Tamamen ekonomik sebeplerden ötürü yapılan göç işçi/işgücü göçü olarak adlandırılmaktadır. İşgücü göçü bulunduğu ülkeden başka bir ülkeye daha iyi şartlarda iş bulmak amacı ile yapılmakta olup hem menşe ülke hem de hedef ülkenin sosyal ve ekonomik verilerinde değişikliklere yol açmaktadır (Soytürk, 2012: 2314).

İşgücü göçü Türkiye özelinde incelendiğinde 1960larda başlayan Türkiye’den Almanya, Avusturya ve Belçika gibi diğer Avrupa ülkelerine yapılan göç işgücü göçüne verilebilecek örneklerdendir. Sahip olduğu eğitim ve deneyimler ile birlikte bulunduğu ülkeye katma değer sağlayabilecek işgücünün az gelişmiş/gelişmekte olan

lkelerden gelişmiş ülkelere gitmeleri olarak tanımlanan “*beyin gücü*” (Bakırtaş ve Kandemir, 2010: 962) de nitelikli işgücüne örnek olmaktadır.

En eski sanayi ülkesi olarak tanımlanan Britanya, büyük ölçekli iş gücü gücünü deneyimleyen ülkelerden biri olma niteliğini taşımaktadır. Kırsal kesimden gelen iş gücünün kurulan fabrika kentlerinin iş gücüne olan ihtiyaını karşılayamaması, İngiltere’nin en yakın sömürgesi olan İrlanda’dan iş gücü alması sonucunu doğurmuştur (Haas ve ark., 2022: 125).

Gç literatürü incelendiğinde “*göçmen*” kavramına dair evrensel olarak kabul görmüş bir tanımın bulunmadığı; göçmen, sığınmacı, mülteci vb. kavramların zaman zaman birbirinin yerine kullanıldığı, bu kullanımlardan kaynaklı olarak anlam karmaşası yaşandığı görülmektedir. Bununla birlikte “*göçmen*” kavramına ait bazı tanımlamalar yapabilmek mümkündür.

Göçmen kavramı bazı sosyal bilimciler tarafından genellikle kişinin göç etme kararını kendi zgr iradesiyle ve kişisel rahatlık nedenleriyle aldığı tüm kararları kapsar şekilde anlaşılmakta ve bu sebeple bu kavram ekonomik ve sosyal koşullarını iyileştirmek, gelecek yaşama ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye göç eden kişiler ve gruplar için kabul edilmiştir (Adıgüzel, 2016: 4-5).

Uluslararası Gç rgt’nün Gç Terimleri Sözlüğü (Perruchoud, 2009: 22) incelendiğinde göçmen teriminin genel olarak kişinin zgr iradesiyle kişisel rahatlık, maddi ve sosyal rahatlık vb. sebepler dolayısıyla kişinin bireysel veya ailesi ile birlikte bir başka şehir veya ülkeye hareket eden fertler veya aile bireyleri olarak kabul edildiğini ifade edildiğı görülmektedir.

Uluslararası Çalışma rgt (ILO)’nn politika belirleyiciler ve uygulayıcılar için hazırladığı bir rehberde ise göçmen kavramı “*belirli bir ülkenin mukimleri olup olağan ikamet ülkelerini değiştirmiş olan tüm kişilerdir.*” şeklinde sade ve açıklayıcı bir şekilde tanımlanmaktadır (Leighton, Ruggia-Frick, Schmitt, ve Klemmer, 2021: 15).

Görüldüğü üzere göçmen kavramı literatürde göç eden kişi veya grupları tanımlamak için kullanılan genel bir kavram niteliğı göstermektedir. Göç eden kişilerin hedef veya transit ülkelerdeki hukuki niteliklerine göre anlamlar genişlemiş ve daha özel anlamlı kavramlar üretilmiştir. Bu kavramlara dair değerlendirmeler aşağıdaki bölümlerde yer almaktadır.

Haas, Castles, ve Miller Gçler Çağı kitabında (Haas ve ark., 2022: 39) zorunlu göçü ve mlteciliğı “*Kalmak bir seçenek olmadığı zaman gç zorunlu hale gelir.*”

şeklinde tek bir cümlede özetlemektedir ve mültecilerin evlerinde kalma seçeneği bulunmadığı için zorunlu göçmenler olduğunu belirtmektedir.

Uluslararası Göç Terimleri Sözlüğünde **“mülteci”** kavramı, *“İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve, söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi”* olarak tanımlanmaktadır (Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009: 65).

1951 yılında imzalanan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme ’sinde (1951 Cenevre Sözleşme) **“mülteci”** kavramı *“1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi”* olarak tanımlanmaktadır (Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, 1951).

Bu sözleşmede yer alan *“1 Ocak 1951'den önce”* ifadesi 1967 yılında imzalanan bir protokol ile kaldırılmıştır. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni 1961 yılında coğrafi kısıtlama ile kabul etmiştir. Bu coğrafi kısıtlama ile mülteci korumasının sadece Avrupa’da (Avrupa Konseyi üyesi olan ülkeler) meydana gelen olaylar sebebi ile iltica talep eden kişiler açısından sağlanma yükümlülüğü olmasına işaret etmektedir (Adıgüzel, 2016: 6-7).

Türkiye’nin 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni coğrafi kısıtlama ile imzalaması Türkiye’ye Avrupa Konseyi üyesi olan ülkeler dışından göç eden kişileri hukuki, ekonomik ve sosyal açıdan dezavantajlı bir konuma getirdiği düşünülmektedir. Bu sözleşme uyarınca Türkiye Cumhuriyeti hukukuna göre **“mülteci”** statüsüne sahip olamayan fakat koruma ihtiyacı olan kişiler için 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda şartlı mülteci, ikincil koruma statüsü ve geçici koruma statüsü gibi hukuki statüler düzenlenmiştir.

Türkiye sınırlarına 2011 yılında Suriye üzerinden gelen göçlerle 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 62. Maddesi’nde **“şartlı mülteci”** *“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme*

uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.” şeklinde tanımlanmaktadır (TBMM, 2013).

Yukarıdaki tanımdan da anlaşıldığı üzere **şartlı mülteci statüsüne** sahip kişiler, diğer bütün şartlar bakımından değerlendirildiğinde 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü kapsamında mülteci statüsüne sahip olabilecek fakat Sözleşme ve Protokolün coğrafi sınırlama koşulu sebebiyle bu statüye kabul edilmeyen Türkiye’ye sığınmış kişileri ifade etmektedir (Yener Keskin, 2019: 401-402).

Şartlı mülteciler, mültecilerden yalnızca geldikleri ülke bakımından farklı olmalarına rağmen çeşitli sınırlamalara tabi tutulmaktadır. Bu sınırlamaların başında Avrupa Konseyi ülkelerinden gelerek sığınma talep eden kişilerin mülteci statüsü ile Türkiye’de kalma hakkına sahip olması, şartlı mültecilerin ise güvenli üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de kalma hakkına sahip olması gelmektedir (Arıkın, 2023: 8).

İkincil koruma statüsü de 1951 Cenevre Sözleşmesi hükümlerine uymayan fakat korunma ihtiyacı olan kişiler için düzenlenmiş hukuki statülerden biridir. İkincil koruma statüsünü düzenlemiş olan herhangi bir uluslararası antlaşma bulunmamaktadır (İneli Ciğer, 2018: 203). Mülteci veya şartlı mülteci statüsüne sahip olamayan fakat korunma ihtiyacına sahip olunan durumlar Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 63. Maddesinde;

- Ölüm cezasına mahkûm olmak veya ölüm cezasının infaz edilmesi durumu,
- İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı muamelelere maruz kalmak,
- Uluslararası veya ülke genelinde meydana gelen silahlı çatışma durumlarına ve şiddet hareketlerine maruz kalmak

şeklinde sıralanmaktadır ve bu durumlardan dolayı menşe ülkesine dönemeyen, dönmek istemeyen veya vatansız kişiler statü belirleme işlemleri neticesinde **“ikincil koruma”** statüsü elde etmektedirler (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013).

2011 yılı itibariyle Suriye’de yaşanan iç karışıklıklardan milyonlarca insan etkilenmiş ve birçoğu çareyi ülkelerinden kaçmakta bulmuştur. Türkiye, Suriye ile olan sınır komşuluğu sebebiyle Suriye’den kaçan kişilere sınır kapılarını açmak durumunda kalmıştır. Türkiye sınırlarından geçen Suriyelilerin ülkelerine geri gönderilmemesi için “açık kapı politikasını” yürütmüş ve bu kişiler Türkiye’ye sığınma talebiyle giriş yapmışlardır (Kaya C. , 2019: 35). Türkiye’ye gerçekleşen kitlesel akınlar bireysel değerlendirme imkânını ortadan kaldırmıştır ve **geçici koruma statüsü** oluşturulmuştur (Zenginkuzucu, 2018: 41).

Geçici koruma statüsü, Yabancılar ve Uluslararası Kanunu’nun 91. Maddesinde “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir” şeklinde ifade edilmektedir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013) ve bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’den çıkışta gerekli işlemlerin yapılması ve diğer durumlar 2014 tarihli 6203 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliğinde düzenlenmiştir.

29 Şubat 2024 tarihi itibariyle Türkiye’de kayıt altına alınmış, geçici koruma statüsündeki Suriyeli sayısı 3 milyon 151 bin 915 kişidir (Mülteciler Derneği, 2024).

Mülteci statüsü için başvurmuş ve başvurusunun sonucuna ilişkin bir karar bekleyen kişi “**sığınmacı**” olarak tanımlanmaktadır (Haas ve ark., 2022: 37).

Birleşmiş Milletler Mülteci Sözleşmesi’ne göre insanların şiddet ve zulümden korunmak amacıyla uluslararası sınırları geçmesi temel bir insani haktır. Bu sebeple medya ve siyasi söylemlerde “yasa dışı sığınmacılar” gibi terimler sığınmacılar için geçerli olmamaktadır. **Sığınmacılar**, geri göndermeme ilkesi ile mülteci statüsüne ilişkin başvurunun temelsiz olduğu tespit edilmeden menşe ülkeye geri gönderilmemektedir (Haas ve ark., 2022: 37) fakat sığınılan ülkedeki haklardan mülteciler gibi sürekli olarak yararlanmaları da öngörülmemektedir (Akbaş, 2016: 842).

2.2. Türkiye’ye Yönelik Göç Hareketleri

2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Osmanlı Devleti’ne Yönelik Uluslararası Göç Hareketleri

Osmanlı Devleti 624 yıllık varlığı süresince pek çok din, dil ve ırktan insan topluluğuna ev sahipliği yapmıştır. Osmanlı Devleti’nin hoşgörü anlayışını

benimsemesi devlete olan bireysel ve kitlesel göç hareketlerini de etkilemiştir. Osmanlı Devleti'ne yönelik bireysel ve kitlesel göç hareketlerine verilebilecek bazı örnekler şu şekildedir:

- 1492 yılında İspanya'dan Osmanlı topraklarına yüzbinlerle ifade edilen Yahudi yabancının gemiler yardımıyla gelmesi (Koçak ve Durgun Kaygısız, 2023: 256-257). Bu kişiler başta İstanbul ve Selanik olmak üzere Osmanlı Devleti'nin çeşitli bölgelerine yerleştirilmiştir (Oğur, 2023 ve 48).
- 1709 yılında İsveç Kralı Şarl ve himayesindeki 1000 kişi Osmanlı topraklarına iltica etmiştir (Günaydın ve Coşkun, 2018: 27).
- 1857-1865 yılları arasında Rus askerlerinden kaçan Çerkez kökenli kişiler Kafkasya'dan Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır (Aydın ve Kaya, 2021: 230).
- 1917 yılında Rusya'da gerçekleşen Bolşevik Devrimi'nin ardından 1920'li yıllarda 135.000 Rus kökenli kişi Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır (Altuncu, 2022: 61).

On dokuzuncu yüzyıl başlarında Sırbistan ve Mora'da başlayan ve 1829'da Yunanistan'ın bağımsızlığı ile son bulmuş olan isyanlar neticesinde ve 1878 Berlin Antlaşması ile Romanya, Sırbistan ve Karadağ bağımsız birer devlet olmuş bu durum Balkanlardan Anadolu topraklarına göçler başlamıştır (Altuğ, 1991: 109).

Ayrıca Osmanlı Devleti'nin 1912-1913 Balkan Savaşları gibi savaşları kaybetmesi Balkanlardan Anadolu topraklarına yoğun göç hareketlerine sebep olmuştur. Balkan Savaşları sonrasında yaklaşık olarak 400-450 bin Türk'ün Anadolu topraklarına göç ettiği ifade edilmektedir (Efe, 2018: 22).

Osmanlı İmparatorluğu artan göç hareketlerini yönetmek ve göç politikaları oluşturmak için 1860 yılında Muhacirin Komisyonu'nu oluşturmuş ve 1857 yılında Göç ve İskân Kararnamesi'ni kabul etmiştir (Efe, 2018: 23).

2.2.2. Cumhuriyet'in İlk Dönemlerinden 21. Yüzyılın İlk Çeyreğine Kadar Olan Dönemde Türkiye'ye Yönelik Uluslararası Göç Hareketleri

2.2.2.1. 1923-1945 Yılları Arasında Balkanlardan Türkiye'ye Göç

Bir önceki bölümde Osmanlı Devleti'nin hüküm sürdüğü dönemdeki göç hareketlerine değinilmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin çöküş döneminden itibaren kaybedilen topraklardan anavatana Türk ve Müslüman topluluklarının göç hareketleri yoğunlaşmış, bu göç hareketleri Türkiye Cumhuriyeti'nin özellikle ilk dönemlerinde

devam etmiştir. Bu sebeple Türkiye'nin göç olgusuna yabancı bir ülke olmadığını ifade edebilmek mümkündür (Karakaya, 2020: 95).

Türkiye içinde bulunduğu jeopolitik konum sebebiyle uluslararası göç hareketlerinden etkilenen bir ülke olmaktadır. Bazı göç hareketlerinde Türkiye direkt hedef ülke konumundayken (1989 Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göçü) bazı göç hareketlerinde de Türkiye transit ülke konumundadır (Orta Doğu'dan gelen göçler).

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında ulus devlet kurma, milli kimlik ve aidiyet oluşturmak için Türk soyu ve Türk kültürü taşıyan kişilerin Türkiye topraklarına yerleştirildiği görülmektedir (Günay, Atılman ve Serin, 2017: 53).

Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası göç ile ilk kez yüzleşmesi Yunanistan ile yapılan nüfus mübadelesi ile olmuştur. Lozan Antlaşması ile nüfus mübadelesi kararı alınmış, bu karar neticesinde 500.000 kişi Türkiye'ye yerleştirilmiştir (Uzun, 2024: 10).

Türkiye Cumhuriyeti göç politikalarını yönetmek amacıyla 1934 yılında 2733 sayılı İskân Kanunu'nu kabul etmiştir. Bu kanunun 3. Maddesi'nde muhacirlerin kabulü şu şekilde ifade edilmektedir; *“Türkiyede yerleşmek maksadile dışarıdan, münferiden veya müçtemian, gelmek istiyen Türk soyundan meskûn veya göçebe fertler ve aşiretler ve Türk kültürüne bağlı meskûn kimseler, işbu kanunun hükümlerine göre Dahiliye Vekilliğinin emrile kabul olunurlar. Bunlara (muhacir) denir. Türkiyede yerleşmek maksadile olmayıp bir zaruret ilcasile muvakkat oturmak üzere sığınanlara (mülteci) denir.”*

Aynı kanunun 4. Maddesinde ise muhacir olarak kabul edilmeyecek kişiler:

- Türk kültürüne bağlı olmayanlar,
- Anarşistler,
- Casuslar,
- Göçebe çingeneler,
- Memleket dışına çıkarılmış olanlar, olarak sıralanmıştır (TBMM, 1934).

Türkiye Cumhuriyeti 1923-1945 yılları arasında Balkan ülkelerinden yoğun uluslararası göç almıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren Bulgaristan hükümetlerinin Bulgaristan'da yaşayan Türklere dini ve milli kimlikleri üzerinden yoğun baskılar uygulaması, Bulgaristan'dan Türkiye'ye uluslararası göç sonucunu doğurmuştur (Oğuz Uzuner, 2021: 53-54).

1923-1945 tarihleri arasında Anadolu'ya Balkanlardan gerçekleşen göçlerden biri de Yugoslavya'dan gerçekleşen göçlerdir. 1953 yılı dâhil olmak üzere, dini ve milli kimliklerini korumak isteyen toplamda 305.158 kişinin Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç ettiği belirtilmektedir (Tekin, 2018: 258).

2.2.2.2. 1979 İran Devrimi ve 1980-1988 İran- Irak Savaşı ve Körfez Savaşı Neticesinde Türkiye'ye Yönelik Uluslararası Göç Hareketleri

Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik uluslararası göçlerin Cumhuriyetin ilk yıllarında bir önceki bölümde de aktarıldığı üzere Türk kökenli olduğu ve “anavatana dönüş” niteliği taşıdığı görülmektedir. 1980'li yıllardan itibaren ise Türkiye'nin artık hedef ve transit ülke konumuna geçtiği ve Türk ve Müslüman olmayan kişi ve toplulukların da göç ettiği bir ülke olduğu belirtilmektedir (Kaya ve Çağlayan, 2023: 165).

Bu noktada 1979 İran Devrimi ve 1980-1988 yılları arasında gerçekleşen İran-Irak Savaşı ve Körfez Savaşı sonrasında Türkiye'ye gerçekleşen göç hareketleri karşımıza çıkmaktadır. 1979 yılında İran'da Şah rejiminin devrilmesi ile Humeyni rejimi kurulmuş ve ardından İran-Irak Savaşı'nın gerçekleşmesi ile birlikte ortalama bir milyon İranlının Türkiye topraklarına göç ettiği belirtilmektedir (Buz, 2008: 121).

ABD öncülüğündeki Müttefik Kuvvetlerin Kuveyt'i işgal eden Irak'a saldırması ile birlikte kuzeyde Kürtler güneyde de Şiiler Saddam Hüseyin yönetimini düşürmek için ayaklanmışlar fakat ulusal güçlerin müdahalesi ile karşılaşan bu hareket sınır ülkelere kitlesel göç ile neticelenmiştir (Danış, Bayraktar, Çatır ve Salihi, 2010: 8). Bu kitlesel göç hareketleri ile Irak'tan Türkiye'ye 500.000 Kürt göç etmiştir (Buz, 2008: 121).

2.2.2.3. 1989 Yılı ve Sonrasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göç Hareketleri

Bulgaristan toprakları 1. Kosova Savaşı sonrasında Sırpların savaşı kaybetmesi üzerine Osmanlı Devleti'nin yönetimine geçmiştir. Osmanlı Devleti'nin fethettiği topraklarda Türk ve Müslüman kültürünü yaymak için kullandığı İskân Politikası Bulgaristan için de uygulanmış ve Anadolu topraklarından Bulgaristan'a Türk ve Müslüman topluluklar yerleştirilmiştir. Bulgaristan'ın 1908 yılında bağımsızlığını kazanması ile birlikte bölgedeki Türk ve Müslüman topluma olan baskı ve asimilasyon

da artmış ve Bulgaristan'dan Anadolu'ya geri dönüş niteliğindeki göç hareketleri başlamıştır.

Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçler;

- 1950 yılından önce gerçekleşen göçler,
- 1950-1951 yıllarında Bulgaristan'da hükümet değişikliği sonrasında gerçekleşen göçler,
- 1968 yılında akraba göçleri ve
- Komünist ideoloji adı altında Bulgaristan'daki Türk ve Müslüman nüfusuna karşı uygulanan asimilasyon politikası neticesinde ortaya çıkan 1985-1989 göçleri,

olmak üzere 4 farklı başlıkta toplanmaktadır (İnanç ve Yazıcı, 2018: 78 ve Duygu, 2021:67). Bu göç hareketleri sonucunda Bulgaristan'dan Türkiye'ye 1923-1939 yılları arasında 198.688 kişi, 1940-1949 yılları arasında 21.353 kişi, 1950-1951 yılları arasında 154.393 kişi (Korkmaz ve Öztürk, 2017: 268-283), 1968-1979 yılları arasında “*Türkiye-Bulgaristan Yakın Akraba Göçü Anlaşması*” ile 116.521 kişi (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı), 1989 yılında 311.862 ve 1990 yılında ise 34.098 kişi (Boyko, 2017: 386) Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmiştir.

2.2.2.4. Yugoslavya ve SSCB'nin Dağılması Sonrasında Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri

Yugoslavya'da Joseph Tito döneminde başlayan Müslümanların yaşadığı sorunlar, 1980'de Tito'nun hayatını kaybetmesiyle ülkede yaşanan kaotik ortam ile şiddetlenmiştir (Tepealtı & Aşık, 2022: 76-77). Ülkede yaşanan iç karışıklıklar çözüme ulaşamamış ve 25 Haziran 1991'de Hırvatistan'ın, 26 Haziran 1991'de Slovenya'nın bağımsızlıklarını ilan etmesi ile birlikte Yugoslavya'nın dağılma süreci başlamıştır (Çömlekçi, 2020: 280).

Yapılan araştırmalar Tito'nun hayatını kaybettiği 1980'den Yugoslavya'nın dağılma süreci ve sonrasını içeren 2007'ye kadar olan dönemde toplamda 6257 kişinin Türkiye'ye göç ettiği belirtilmektedir (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014: 140-141).

1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) 'nin dağılması ile birlikte pek çok yeni devlet kurulmuştur. Bu yeni kurulan devletlerdeki siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar birçok insanı göç etmeye mecbur bırakmıştır (Çakmak ve

Yaman, 2018: 198). Bu ülkelerden göç eden kişilerin ilk duraklarından biri coğrafi ve kültürel yakınlık sebeplerinden kaynaklı olarak Türkiye olmuştur (İçduygu, 2004: 49).

Bu göçler ile 1988 yılında 21.567 kişi, 1990 yılında 200.970 kişi ve 2010 yılı dahil olmak üzere toplam göç eden kişi sayısı ortalama 6 milyonu bulmuştur (TÜİK, 2011 akt: Deniz ve Özgür, 2010: 15).

2.2.2.5. 1992 Bosna Savaşı Sonrasında Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri

Yugoslavya'nın 1991 yılında dağılma süreci ile birlikte Bosna Hersek'in varlığı ve konumu ile ilgili kaygılar başlamıştır. 15 Ekim 1991 tarihinde parlamantodan Bosna Hersek'in egemenliğine dair lehte karar alınması özellikle Sırbistan ve Bosna'da yaşayan Sırlar tarafından tepki ile karşılanmıştır (Alp, 2011: 12-13). Bu şiddetli tepkiler, silahlı çatışmalara ve savaşa dönüşmüştür.

1991 ile 1995 yılları arasında sürmüş olan Bosna Savaşı 150.000'den fazla kişinin hayatını kaybetmesine ya da kaybolmasına, 170.000 kişinin yaralanmasına ve 1.200.000 kişinin göç etmesine sebep olmuştur (Macic, 2010: 411). Bölgenin Türkiye'ye yakın olması, iki ülke arasında kültürel ve dini bağların kuvvetli olmasından kaynaklı olarak ortalama 20.000 Bosnalı Türkiye'ye göç etmiştir (Ağanoğlu, 2023: 240).

2.2.2.6. 2001 Afganistan Savaşı Sonrasında Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) 1979 yılında Afganistan'ı işgal etmesi, 1992 yılında Taliban'ın iktidara gelmesi ve 11 Eylül olayları sonrası ABD müdahalesi birlikte ülkede başlayan siyasi ve silahlı olaylar günümüze kadar devam etmiş, pek çok Afgan birçok ülkeye göç etmek durumunda kalmıştır (Doğan, 2019: 12). Bu ülkelerden biri de yaşamlarını devam ettirecekleri yeni bir ülke veya Avrupa Birliği ülkelerine geçiş yolu olarak görülen Türkiye'dir (Dawlatyar, 2023: 165).

İç İşleri Bakanlığı'nın Göç İdaresi Başkanlığı'nca düzenlenen veriler incelendiğinde 28 Mart 2024 tarihi dahil olmak üzere Türkiye'de yakalanan 55.803 düzensiz göçmenden 19.514'ünün (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023), 2023 yıl sonu itibariyle uluslararası koruma başvurusu yapan 19.017 kişiden 13.068 kişinin (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023), 28 Mart 2024 tarihi itibariyle Türkiye'de ikamet izni

bulunan 1.108.240 yabancından 41.556 kişinin (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023) Afganistan kökenli olduğu görülmektedir.

2.2.2.7. 2011 Suriye İç Savaşı Sonrasında Türkiye’ye Yönelik Göç Hareketleri

2011 yılında Suriye’de başlayan rejim karşıtı protestolar, Suriye rejiminin protestoları şiddet uygulayarak bastırmaya çalışması ile işin içinden çıkılamayan bir hal almış ve bir iç savaşa dönüşmüştür (Yatmaz, 2023: 89).

Bütün ülkeye yayılan karışıklıklar sebebiyle bazı insanlar Suriye rejiminin yanında, karşısında veya tarafsız olmayı seçerken; bazı insanlar da çareyi ülkeden göç etmekte bulmuştur (Yatmaz, 2023: 89). Rejimin yoğun baskılarından dolayı ülkesinden göç etmek zorunda kalan milyonlarca Suriyelinin sığındığı ülkelerden biri de Türkiye olmuştur (Çavuşoğlu ve Takkaç, 2023: 183).

Türkiye Cumhuriyeti, savaştan kaçan Suriyelilere “Açık Kapı Politikası” uygulayarak 2011 yılından itibaren Suriyelileri “geçici koruma statüsü” ile ülkeye kabul etmeye başlamıştır (Lale, 2022: 76).

Türkiye, Suriye’den göç eden kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla göçün başladığı ilk yıllarda 10 şehirde 26 geçici barınma merkezi kurmuş ve bu geçici barınma merkezlerinde 256.971 Suriyeliye ev sahipliği yapmıştır. 2020 yılı itibariyle 5 ilde 7 geçici barınma merkezinde 59.877 geçici koruma altındaki Suriyeliye ev sahipliği yapılmaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). Bu sayı geçici koruma merkezi haricinde Türkiye’de ikamet eden diğer geçici koruma altındaki Suriyeliler de dahil edildiğinde 29 Şubat 2024 tarihi itibariyle 3 milyon 151 bin 915 kişiye ulaşmaktadır (Mülteciler Derneği, 2024).

2.3. Göç Kuramları

2.3.1. Ravenstein’in Göç Kanunları

Ravenstein göç kuramları konusunda bilinen ilk çalışmanın sahibidir (Demir, 2023: 1410). Çalışmalarını 1871 ve 1881 yılı İngiliz nüfus sayımı verilerine üzerine hazırlayan Ravenstein, bu çalışmalarını “*göç kanunları*” adı altında toplamış ve bu kanunları *göç ve mesafe, göç ve basamakları, yayılma ve emme süreci, göç zincirleri, doğrudan göç, kır-kent yerleşimcileri farkı ve kadın-erkek farkı* olarak sıralamıştır (Çağlar, 2018: 32). Aşağıda bu kanunlara ilişkin açıklamalara yer verilmektedir.

1) Göç ve Mesafe

Göçmenlerin önemli bir kısmı kısa mesafelere göç etmektedir. Bu göçler sarsıcı bir etki oluşturarak daha büyük ve kitlesel göç hareketlerine yol açmaktadır (İnce, 2019: 2583). Ayrıca göçler genellikle sanayi merkezlerine ve ticaretin yoğun olduğu yerleşim birimlerine doğru gerçekleşmektedir (Demir, 2023: 1410).

2) Göç ve Basamakları

Gelişen sanayi ve ticaret ile birlikte kentlerde meydana gelen ekonomik gelişme, kent çevrelerinde yaşayan kişileri de kente göç etmeye çekmektedir. Kent çevresinde meydana gelen seyrelme de uzak bölgelerden gelen kişiler tarafından doldurulmaktadır. Böylece göç basamaklar halinde devam etmekte ve kente yaklaştıkça kentin avantajlarından faydalanma imkanı da aynı ölçüde basamaklara bölünmektedir (Çağlayan, 2006: 69).

3) Yayılma ve Emme Süreci

Sanayi ve ticaretin gelişmesiyle birlikte bu bölgelerin avantajlarından yararlanmak isteyen insanlar bu gelişmiş bölgelere göç eder, başka bir anlatımla göç bu bölgelere yayılır. Bu gelişmiş bölgelerde ortaya çıkan işgücü ihtiyacı ise çevreden gelen göçmenlerin emilmesiyle kapatılır. (İnce, 2019: 2584). Dolayısıyla Ravenstein sanayi ve ticaretin geliştiği kentlerde yayılma ve emme süreci birbiriyle paralel olarak geliştiğini, yayılma ve emme süreçlerinin bir nevi amaç birlikteliği oluşturduğunu ifade etmektedir (Çağlayan, 2006: 70).

4) Göç Zincirleri

Ravenstein, bir göçün başlamasının diğer göç hareketlerinin de başlamasını tetikleyebileceğini ifade etmektedir (İnce, 2019: 2584). Oluşan bu göç zincirleri ile birlikte göç alan yerleşim yerleri zamanla göç veren yerleşim yerlerine dönüşecektir. Bu ifadelere istinaden Ravenstein için göçün birbirini sürekli besleyen ve tekrar eden bir süreç olduğu görülmektedir (Çağlayan, 2006: 70).

5) Doğrudan Göç

Ravenstein ilk 4 göç kanununda basamaklı ve zincirleme bir göçü ifade etmekteyken, 5. Göç kanununda uzun, doğrudan ve basamaksız bir göçten bahsetmektedir (Çağlayan, 2006: 70). Göçmenler genellikle büyük ticaret ve sanayi kentlerine uzun mesafe yol giderek ulaşma hedefi ile yola çıkmaktadırlar (Akyıldız, 2016: 134).

6) Kır-Kent Yerleşimcileri Farkı

Ravenstein bu kanunda kent/kasaba yerleşimcilerinin kır yerleşimcilerine oranla daha az göç etme eğiliminde olduğunu ifade etmektedir (Ela Özcan, 2016: 189). Bu durumla bağlantılı olarak kırdan kıra yapılan göçlerin yeni göç hareketlerinin başlamasını tetikleyebileceği fakat kırdan kente olan göçlerde bu olgunun daha az olduğu belirtilmektedir (İnce, 2019: 2584).

7) Kadın-Erkek Farkı

Ravenstein'ın son göç kanunu , göç hareketlerindeki cinsiyetlerarası farkı açıklamaya dayanmaktadır. Ravenstein, *“kadınların iç göçler ve kısa mesafeli göçlerde erkeklerden daha fazla göç etme eğilimine sahip olduğunu ifade etmektedir”* (Çağlayan, 2006: 71). Erkeklerin ise daha uzun mesafeli göçlere ve işgücü ihtiyacını karşılamak için gelişmiş büyük sanayi ve ticaret kentlerine göç etme eğiliminde olduğu belirtilmektedir (Ela Özcan, 2016: 189).

Sonuç olarak Ravenstein, göçü ekonomik gelişme ile birbirinden ayrılmayan bir olgu olarak görmüş ve göç hareketlerinin başlama sebeplerinin temelde ekonomik olduğunu ileri sürmüştür (Haas ve ark., 2022: 54). Ravenstein'a göre göç etmenin temel sebebi kişinin ekonomik durumunu iyileştirme çabasından gelmektedir (İnce, 2019: 2584).

Ravenstein'ın bu çalışması göç kuramları alanında yapılan ilk kapsamlı teorik çalışma olarak kendinden sonraki göç kuramları çalışmalarına öncülük etmesi bakımından göç alanında kıymetli bir çalışma olarak kabul edilmektedir (Ela Özcan, 2016: 189). Fakat kuramını sadece üretim teknolojilerinde yaşanan gelişmelere ve kentlerin artan önemine dayanarak kurgulamış olduğu modeli, çalışmanın yapıldığı dönemin İngiltere'sinin şartlarına uygun bir anlamlılığı (Çağlayan, 2006: 72) ifade etse de günümüzün karmaşık göç olgusunun anlaşılması bakımından tek başına yeterli olmamaktadır (Ela Özcan, 2016: 189).

2.3.2 İtme-Çekme Kuramı

Bu kuramı ilk olarak 1966 yılında Everett Lee tarafından *“A Theory of Migration”* isimli makale ile ortaya atılmıştır (Demir, 2023: 1411). Everett Lee hazırlamış olduğu bu kuramda göçmenden ziyade göç olgusuna odaklanmıştır (Çağlayan, 2006: 72).

Lee teorisinin temel bileşenlerini yani göçe etki eden faktörleri **pozitif (+)**, **negatif (-)** ve **nötr (0)** olarak üç kısma ayırmıştır (Yılmaz ve Özer, 2022: 284). Bireylerin mevcut ikamet adreslerinde kalmalarını sağlayan faktörler **pozitif (+)**, bireylerin göç etmesine sebep olan faktörler **negatif (-)** ve bireylerin göç kararlarına herhangi bir etkisi bulunmayan faktörler ise **nötr (0)** olarak sınıflandırılmıştır (Ela Özcan, 2016: 192).

Bu kuramda göç hareketinin başlaması için;

- 1) Mevcut ikamet yerindeki faktörler,
- 2) Göç edilecek yerdeki faktörler,
- 3) Bireysel faktörler,
- 4) Göç sürecine karışan engeller,

olmak üzere dört temel faktörden bahsedilmektedir (Demir, 2023: 1412). Göç süreci bu faktörlere göre başlamakta ve şekillenmektedir.

Bu kuram kişileri menşe yerlerden dışarı ittiği ve hedef yerlere çektiği varsayılan ekonomik, çevresel ve demografik gibi faktörleri ele almaktadır. Buna göre **“itici faktörler”** çoğunlukla ekonomik fırsatların eksikliği ve siyasi baskı ve istikrarsızlığı; **“çekici faktörler”** ise işgücü talebini, ekonomik fırsatları ve özgür siyasi ortamı kapsamaktadır (Haas ve ark., 2022: 54).

Kuramda itici ve çekici faktörlerinin kendi aralarında bir bütün olarak değerlendirilmesi kuramın temel çerçevesini oluşturmakta ve kuramı işlevsel kılmaktadır. Kuram hiçbir bağlamda mutlak itme ve mutlak çekme faktörünün bulunmadığını, bu faktörlerin belirlenmesinin pek çok etkene bağlı olabileceğini belirtmektedir (Çağlayan, 2006: 74).

Göç olgusu küreselleşme başta olmak üzere pek çok faktörden etkilenmektedir. Dolayısıyla günümüzde bu kuramın özellikle uluslararası göç bağlamında değerlendirilmesi kolay olmamaktadır. İçinde var olduğumuz bu dönem ve sınıf yapılarının farklılığı bu kuram özelinde göç üzerine net tespitler yapmayı zorlaştırmaktadır (Çağlayan, 2006: 75).

2.3.3. İlişkiler Ağı Kuramı

İlişkiler ağı/göçmen ağı kuramının temelini göçmenlerin diğer göçmenlerle ve menşe ülkedeki aile ve arkadaşlarla kurduğu sosyal bağların nasıl kurulduğu ve sürdürüldüğünü ve bu bağların ilişkiler ağına nasıl dönüşebileceğini açıklama çabası

oluşturmaktadır (Haas ve ark., 2022: 77). Bu kuramın diğer göç kuramlarından ayrılan tarafı da göçün sebeplerinden ziyade göçün sürecine odaklanıyor olmasıdır (Çetin, 2022: 262).

Göçmen ilişkiler ağı, yeni ve eski göçmenlerin menşe ve hedef ülkedeki birbirleriyle veya göçmen olmayan kişiler ile soy, din vb. unsurlar arasındaki bağlardan ortaya çıkan ilişkiyi kapsamaktadır. Bu ilişki ağları gerek duyulduğunda başvurulabilecek, problemlere çözüm üretebilecek bir sosyal sermaye niteliği taşımaktadır (Güllüpnar, 2012: 73).

Göçmen grupları, bu ağlar sayesinde sosyal ve ekonomik altyapılarını geliştirmektedir ve bu nedenle hedef bölge konumundaki bir ülkede göçmen topluluklarının oluşması bu bölgeye olan göç hareketliliğini artırabilmektedir (Haas ve ark., 2022: 77).

2.3.4. İkili İş Gücü Piyasası Kuramı

Bu kuram göçün yapısal olarak modern kapitalist ekonomilerdeki göçmen iş gücü talebi tarafından yönlendirildiğini vurgulayarak göçün talep boyutuna odaklanmaktadır (Haas ve ark., 2022: 85).

Gelişmiş ekonomilerde işgücü piyasasının ikili yapıda olduğunu savunan bu yaklaşım sermaye yoğun birincil sektörde çalışan işçilerin teknoloji ve gelişmiş imkanlarla çalıştığını ve bu kesimdeki işçilerin işverenlerce kolayca gözden çıkarılamayacak konumda olduğunu belirten bu kuram; istikrarsız çalışma koşullarının olduğu, niteliksiz işlerin sürdürüldüğü, emek yoğun ve işverenlerce kolayca gözden çıkarılabilecek olan sektörün ise ikincil sektör olduğunu ifade etmektedir (İşcan ve Çakır, 2019: 262).

Bu teori uluslararası göç hareketlerinin emek temelli olduğunu kabul eder ve göçün çekici yönleri ile işgücü piyasasının talep bölümüne odaklanır. Bu sebeple kapsamı dar bulunarak eleştirilmektedir fakat 2. Dünya Savaşı sonrasında küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan yeni göç eğilimlerini açıklamakta sıklıkla kullanılan bir kuramdır (Ari, 2020: 35).

2.4. Göçmenlere Yönelik Sosyal Hizmet ve Teorik Arka Planı

Sosyal hizmet; bireylerin ve grupların topluma adapte olmasına katkı sağlayan, müracaatçıların iç kaynaklarını geliştirerek toplumsal harmoniye destek olan bir

disiplin ve meslektir (IFSW, 2014). Buna göre sosyal hizmet mesleğinin hizmet sunduğu birey ve gruplar “**dezavantajlılık**” kavramına göre şekillenmektedir. Bulundukları ülkeyi terk etmek, yeni bir yaşam kurmak; din, dil ve etnisite konusundaki farklılıkları sebebiyle sosyal dışlanmaya maruz kalma ihtimalleri ve bütün bunlardan kaynaklı olarak sosyal, ekonomik, psikolojik vb. sorunlarla yüzleşebilen göçmenler sosyal hizmet mesleğinde dezavantajlı olarak nitelendirilmekte ve sosyal hizmetin çalışma alanlarından birini oluşturmaktadır.

Sosyal hizmet disiplinin temel kuramlarından olan sistem kuramı, ekolojik yaklaşım ve güçlendirme yaklaşımı göçmenlerle çalışırken göçmenlerin sorunlarını tespit edebilme ve çözüm sunabilme açısından önem taşımaktadır.

Sistem kuramı incelendiğinde; “sistemin birbirine bağlı değişkenler kümesi” olduğu, her sistemin amaçlarına ulaşabilmek, hayatta kalmak ve kimliğini korumak için içsel ve dışsal süreçlere tepki vererek uyum sağlamaya çalıştığı, bu sebeple her sistemin sürekli bir dinamizm ve karşılıklı etkileşim içerisinde olduğu görülmektedir (Yolcuoğlu, 2014: 391-392).

Sistem kuramında bu etkileşimler “**girdi**” ve “**çıktı**” kavramları ile ifade edilmektedir. “**Girdi (input)**” diğer sistemlerden alınan bilgi, enerji ve iletişimi ifade ederken; “**çıktı (output)**” ise alınan bilgi, enerji ve iletişimin diğer sistemlere akışını ifade etmektedir (Acar ve Acar, 2002: 30).

Bir sistemin büyüyebilmesi, hayatta kalabilmesi ve uyum sağlayabilmesi karşılıklı etkileşime yani “**girdi (input)**” almaya açık olması ile mümkündür. Bu sistemler “**açık sistemler**” olarak nitelendirilirken; “**girdi (input)**” alamayan sistemler “**kapalı sistemler**” olarak nitelendirilmektedir ve diğer sistemlerle ilişki kuramayan bu sistemler zaman içerisinde uyum kapasitelerini, düzen ve işlevlerini kaybederek “**entropi**” adı verilen düzensiz, tahrip olmuş ve yok olmaya yüz tutmuş bir duruma gelmektedir (Yolcuoğlu, 2014: 394).

Sosyal hizmet bilim ve mesleğinin temel yaklaşımlarından olan **ekolojik yaklaşım** sistem kuramının temel esaslarını ele alarak ortaya çıkmış bir yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre insan biyopsikososyal bir varlıktır ve çevresini etkilediği gibi çevresinden de etkilenmektedir.

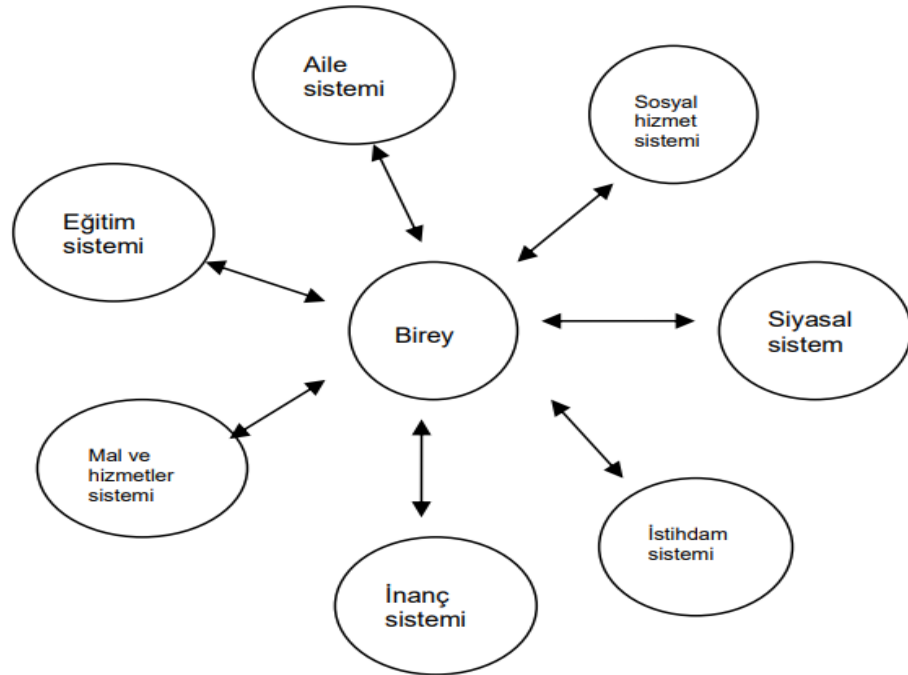
Sosyal hizmet bilim ve mesleğinin müracaatçılarına karşı temel bakış açısı olan “**çevresi içinde birey**” anlayışı, ekolojik yaklaşımın özetini oluşturan bir nitelik taşımaktadır. Buna göre sosyal sorunlar bireylerin ve aileleri psikolojik özelliklerinden

ziyade çevreleri ile arasında meydana gelen etkileşimden kaynaklanmaktadır (Yolcuoğlu, 2014: 403).

Bireylerin çevrelerinde meydana gelen yoksulluk, göç, savaş vb. dışsal durumlar bireylerin içsel durumlarını etkileyebilmekte ve bu dışsal durumlar karşısında bireyler savunmasız bir durumda kalabilmektedir. **Ekolojik yaklaşıma** göre bu noktada sosyal çalışmacılar bireyleri değerlendirirken psikolojik temelli bir teşhis koymaktan ziyade bireylerin bulundukları çevrede meydana gelen değişimleri inceleyerek, bireyi çevresi içinde değerlendirerek gerekli müdahaleleri yapmaktadır.

Zastrow (2010: 49-50); bireylerin sistemler karşısında pasif değil dinamik ve etkileşimci bir rol oynadığını, sistem kuramı ve ekolojik yaklaşımın bu etkileşimleri anlamlandırma yardımcı olduğunu, bireyleri çevresi içinde değerlendirerek ihtiyaçlarını belirleme ve baş etme kapasitelerinin geliştirileceğini vurgulamaktadır.

Zastrow (2010), bireylerin etkileşimde bulunduğu bu sistemleri, sistem kuramı ve ekolojik yaklaşım çerçevesinde “**çevresi içinde birey**” anlayışını kavramlaştırabilmek için aşağıda verilen şekli kullanmıştır.

Şekil 2.4.: Bireylerin İçerisinde Bulunduğu Sistemler (Zastrow, 2010: 50).

Şekil 2.4. incelendiğinde bireylerin *aile sistemi (family system)*, *sosyal hizmet sistemi (social services system)*, *siyasal sistem (political system)*, *istihdam sistemi (employment system)*, *inanç sistemi (religious system)*, *mal ve hizmetler sistemi*

(goods and services system) ve *eğitim sistemi (educational system)* ile karşılıklı etkileşim içerisinde olduğu görülmektedir.

Göçmen kadın emekçiler sistem kuramı ve ekolojik yaklaşım özelinde ele alındığında menşe ülkelerini terk etmek durumunda kalan ve yeni bir ülkede yaşamaya çalışan göçmen kadınların hayatta kalabilmeleri ve uyum sağlayabilmeleri açısından bulunduğu ülkedeki ve toplumdaki birey ve gruplarla karşılıklı etkileşim sağlayabilmeleri, bir **“açık sistem”** özelliği göstererek uyum kapasitelerini artıracakları, fakat bulundukları toplum ve ülkede gerekli iletişim ve etkileşimi sağlayamadıklarında **“entropi”**ye uğrayabileceklerini söylemek mümkündür.

Göçmen kadın emekçilerin; kişilik özellikleri, psikolojik durumlarının yanı sıra bulundukları çevrenin de ele alınarak **“çevresi içinde birey”** yaklaşımı ile değerlendirilmesi; sistemleri ve bu sistemlerin göçmen kadınlara olan etkilerini doğru anlayabilme, yaşadıkları sorunlara çözüm bulma noktasında sosyal çalışmalara fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu noktada göçmen kadın emekçilerle çalışan sosyal çalışmacıların göçmen kadın emekçilerin sorunlarını değerlendirirken onları bulundukları ortamdan ayrı bir birey olarak ele almamaları, bulundukları çevre ile etkileşim ve iletişim süreçlerini incelemeleri, uyum kapasitelerini artıracak yönde çalışmalar yapmaları gerekmektedir.

Sosyal çalışmacıların temel misyonunu gereksinimlerini karşılayamayan, gücünü kaybetmiş bireyleri **“güçlendirme”** oluşturmaktadır. Bu noktada gücünü kaybetmiş veya kaybetmeye başlayan, çeşitli sistemler ile doğru etkileşimi kurmakta zorlanan göçmen kadın emekçileri **“güçlendirme yaklaşımı”** ile ele almak mümkündür.

Güçlendirme yaklaşımı; temelde her bireyin güçlü olduğu, değişim ve uyum kapasitesinin bulunduğu ön kabulü ile hareket etmektedir. Güçlendirme; bireylerin zaten kendilerinde bulunan gücün fark edilmesi, bu gücün harekete geçirilmesi ve bireylerin kendi yaşamları üzerinde kontrol yetisine sahip olmasını ifade etmektedir. Güçsüzlük ise topluma uyum sağlayamama, toplum tarafından kabul görmeme ve dışlanma, kamu kaynaklarına ulaşmada zorluk çekme vb. durumları ifade etmektedir (Yolcuoğlu, 2014: 408).

Güçlendirme yaklaşımının temel prensipleri aşağıda gibi ifade edilmektedir (Saleeby, 1996 akt. Zastrow, 2010: 53):

- Her birey, aile ve grup güçlüdür. Güçlü yönlerin ortaya çıkarılabilmesi için doğru bir perspektiften değerlendirmek gerekmektedir.
- Travmalar, istismarlar ve hastalıklarla mücadele etmek zorlayıcı olabilir fakat her zorluk beraberinde fırsat kaynakları da getirmektedir.
- Sosyal çalışmacıların müracaatçılarından beklentilerini yüksek tutmaları gerekmektedir. Müracaatçılar umutları ve hayalleriyle daha fazla bağlantı kurmaya başladığında kendilerine güvenmeye daha fazla eğilimlidirler, bu sebeple hayallerini gerçekleştirebilmek için daha fazla çaba ortaya koyarlar ve hayaller kendini gerçekleştiren kehanetlere dönüşebilir.
- Müracaatçı ile işbirliği yapılması gerekmektedir. Müracaatçı ile işbirliği yapmak onu olumsuz etkilere karşı daha güçlü bir hale getirmektedir.
- Her ortam kaynaklarla doludur. Güçlendirme yaklaşımı ile sosyal çalışmacılar müracaatçıları için bu kaynakları bulma ve kullanma noktasında yol göstermektedirler.

Göçmen kadın emekçiler güçlendirme yaklaşımının perspektifleri bağlamında değerlendirildiğinde her birey, aile ve grupta olduğu gibi içlerinde doğuştan bir güç barındırdığı, sosyal çalışmacıların bu gücü ortaya çıkarmak için çalışmalar yapması gerektiği, göç olayının getirdiği olumsuz deneyimlerle birlikte bu deneyimlerin aynı zamanda yeniden başlayabilmek için bir fırsat da getirdiği, göçmen kadın emekçilerin hedefleri doğrultusunda desteklenerek onların toplum içerisindeki dezavantajlı konumlarının etkisinin azaltılabileceği, kamu kaynakları başta olmak üzere her türlü kaynağa ulaşmalarında doğru bir yöntem izlenerek göçmen kadın emekçilerin toplum içerisinde daha güçlü bir konuma getirileceği görülmektedir.

Yukarıda açıklanan sosyal hizmet bilim ve mesleğinin temel yaklaşım ve kuramları olan *sistem kuramı*, *ekolojik yaklaşım* ve *güçlendirme yaklaşımının* yanı sıra göçmen kadın emekçiler ile çalışırken sosyal çalışmacılara yol gösterebilecek farklı yaklaşımlar da mevcuttur. *Ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet yaklaşımı* ve *çokkültürcü sosyal hizmet yaklaşımı* sunduğu bütüncül, insani, adil bakış açıları ile sosyal çalışmacıların müdahalelerini gerçekleştirirken sosyal hizmet bilim ve mesleğinin temel ilkeleri olan “*insan hakları*” ve “*sosyal adalet*” ilkelerinin sağlanmasına katkıda bulunacaktır.

Göçmen kadın emekçiler; göçmen ve kadın olmanın getirdiği dezavantajlar ile mücadele etmeleri gereken sorunlarla yüz yüze kalabilmektedir. Bu noktada yukarıda da belirtildiği üzere sosyal çalışmacıların **“insan hakları”** ve **“sosyal adalet”** ilkelerini benimsemesi ve müdahalelerini bu yönde gerçekleştirmeleri önem taşımaktadır.

“Ayrımcılık Karşıtı Sosyal Hizmet” uygulamaları birey ve grupların sahip olduğu biyolojik, sosyal, kültürel vb. her türlü farklılıklarından dolayı yaşadıkları ayrımcılık ile baş etmesine katkı sağlamaktadır (Cankurtaran ve Beydili, 2016: 146). Ayrımcılık çoğunlukla toplumsal cinsiyet, ırk, dil, din, renk ve cinsel kimlik üzerinden yapılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin de taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (1950) 14. Maddesi’nde *“Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır.”* ifadesi ile kesin olarak yasaklanmıştır.

Ayrımcılık karşıtı uygulama toplumdaki her bireyi ve grubu eşit olarak görmekte, bireyler ve gruplar arasında üstünlüğü kabul etmemektedir (Cankurtaran ve Beydili, 2016: 149). Bu sebeple sosyal çalışmacılar **“savunuculuk”** rolü ile ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet uygulamalarını gerçekleştirerek göçmen kadın emekçilerin yaşamış olduğu sorunlar için adaletli uygulamalar ortaya koyabilmektedirler.

Türkiye Cumhuriyeti mirasını devraldığı Osmanlı Devleti’nin kuruluş dönemlerinden itibaren farklı kültürleri içerisinde barındırmaktadır. Anadolu coğrafyasının jeopolitik konumu itibariyle sürekli bir göç yolu özelliği göstermesi çeşitli kültürlerin bu topraklarda varlığını devam ettirmesine sebep olmuştur. Özellikle 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı ile birlikte Suriye’den Türkiye’ye göç hareketleri yoğunlaşmış ve Türkiye Cumhuriyeti’nde pekçok farklı kültürden birey ve gruplar birarada yaşamaya başlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti’ne yönelik bu göç hareketleri ve farklı kültürden olan birey ve grupların Türkiye Cumhuriyeti’ndeki sosyal bilimcilerin de çalışma alanlarına yansımış ve dezavantajlı gruplarla çalışan sosyal hizmet bilim ve mesleğinde **“çokkültürcü sosyal hizmet”** bakış açısı ve uygulamaları daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır.

Çokkültürcülük; temelde eşit ve özgür olarak *“farklılıklarımızla nasıl bir arada yaşayabiliriz?”* sorusuna cevap arayan, toplum içerisindeki azınlık olan kültürlerin

asimilasyonunu değil, farklı kültürleri koruyabilmek ve birlikte yaşayabilmeyi ifade eden bir anlayıştır (Özgür, 2010: 91).

Buna göre çokkültürcü sosyal hizmet uygulamalarının kapsayıcı, adil, ayırım gözetmeyen, baskı karşıtı, insan haklarını gözetten bir yapıda olduğunu söylemek mümkündür.

Sosyal hizmet uygulamaları mesleğin özünü oluşturan insan haklarına uygun ve sosyal adaleti sağlamaya katkıda bulunan bir yapıda olmalıdır. Bu noktada sosyal çalışmacıların ve sosyal politika yapımcılarının **“çokkültürcü”** bakış açısına sahip olmaları kültürlerinden dolayı dezavantajlı konumda bulunan birey ve grupların iyilik haline katkıda bulunacaktır.

Sosyal hizmetin insana değer veren, insan onurunu koruyan bir meslek olması, farklılıklara saygı duymayı esas alması mesleğin özü itibarıyla çokkültürcü olduğunu gösterdiği düşünülmektedir.

Keleşoğlu (2019: 146-149) yapmış olduğu çalışmada; uygulamalı bir bilim olan sosyal hizmetin uygulamalarına kültürel duyarlılık ve farkındalık kazandırması gerektiğini, yoğun kültürel çeşitliliğinin bulunduğu toplumlarda sosyal çalışmacıların toplumun kültürel kodlarını iyi bilmesi ve yorumlaması gerektiğini, sosyal çalışmacıların kaliteli hizmet verebilmek için öz-farkındalıklarını geliştirmeleri gerektiğini, her müracaatçının biricik ve özel olduğu ilkesini göz ardı etmeden hizmet sunması gerektiğini ortaya koymuştur.

Göçmen kadın emekçilerle çalışan sosyal çalışmacıların doğru, adil, müracaatçının iyilik halini hedefleyen uygulamalar yapabilmesi için yukarıda açıklanan **“sistem kuramı”**, **“ekolojik yaklaşım”**, **“güçlendirme yaklaşımı”**, **“ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet”** ve **“çokkültürcü sosyal hizmet”** gibi kuramların faydalı olacağı düşünülmektedir.

2.5. Kadın Emeginin Özellikleri ve Kadın Emegi ile İlişkili Kavramlar

2.5.1. Kadın Emeginin Özellikleri ve Dezavantajları

İnsanlık var olduğundan itibaren varlığını devam ettirebilmek için çalışmak ve üretmek zorunda kalmıştır. Tarih boyunca bu üretim ve çalışma pratiklerine çeşitli şekillerde kadınlar da dahil olmuştur. Avcı ve toplayıcı toplumların fiziksel özelliklere dayalı iş bölümünde erkeğin avcılık, kadının ise toplayıcılık rolünü üstlenmesi ile başlayan süreç zaman içerisinde erkeğin toplumsal konumunun güçlenmesine ve

Üretim-emek süreçlerinde birincil konumda yer almasına sebep olmuştur (Tilev, 2018: 129).

İnsanların tarımsal üretime geçişi beraberinde yerleşik yaşamı da getirmiştir. İhtiyaç fazlası besinin saklanmaya başlandığı bu dönemde yeni iş kolları ortaya çıkmış ve kadınlar ile erkekler arasında toplumsal iş bölümleri meydana gelmiştir. Bu iş bölümleri ile birlikte kadınların emeğinden, doğurganlığından faydalanılmıştır (Bozkurt akır, 2015: 47).

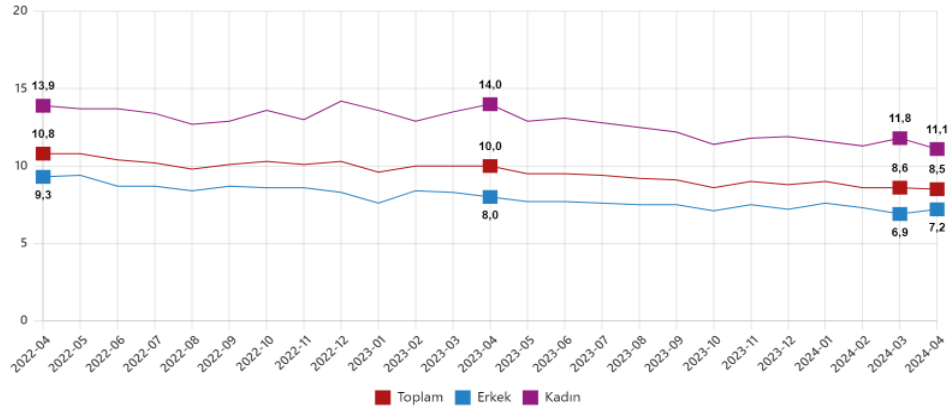
“*Her şeyi değiştiren yüzyıl*” olarak da anılan 18. Yüzyılda Sanayi Devrimi ile birlikte yeni fabrikalar açılmış, büyük sanayi şehirleri kurulmuş ve bunun sonucu işgücü ihtiyacı artmış, kadınlar ucuz işgücü nitelikleriyle emek piyasasında yerini almıştır. Kadınların hem ev içi rolleri hem de emek piyasalarındaki rolleri kadınların toplum içerisindeki eşitsiz konumunu pekiştirmiştir (zer, 2017: 1398-1399).

Üretim araçlarının özel mülkiyete tabi olduğu, yaşamını devam ettirebilmek için emeğini satmak zorunda olanlarla, üretim araçlarını tekelinde bulunduranların farklı kutuplarda olduğu, bu sebeple eşitlik ve özgürlük kavramlarının ilerinin boşaltılarak kullanıldığı kapitalist sistemde, sistemin devamlılığını sağlayan emek biçimlerinden biri kadın emeğidir (Müldür, 2020: 15).

Kadın emeğı kapitalist sistem içerisinde esnek, yarı zamanlı, güvencesiz vb. Çalışma biçimleri ile sömürülmektedir (Müldür, 2020: 17). Kadının hane içerisindeki rollerinin devamı ile birlikte işgücü piyasalarına dâhil edilmesi, kapitalist sistemin söylemlerinin aksine kadını zgrleştirmedini, aksine kadın emeğinin sömürülmesinin artırdığını akla getirmektedir (Bozkurt akır, 2015: 50-51).

Kadın emeğinin güncel durumu Türkiye özelinde değerlendirildiğinde toplam işsizlik oranı üzerinde kadın işsizliğinin erkek işsizliğinden yüksek olduğu görülmektedir. Aşağıda Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2022 yılı Nisan ve 2024 yılı Nisan ayları arasında *Mevsim Etkisinden Arındırılmış İşsizlik Oranına* yer verilmiştir.

Mevsim etkisinden arındırılmış işsizlik oranı, Nisan 2022 - Nisan 2024
(%)

Şekil 2.5.1. Mevsim Etkisinden Arındırılmış İşsizlik Oranı, Nisan- 2022, Nisan- 2024 (TÜİK, 2024)

Tablo 2.5.1. incelendiğinde 2022 yılının Nisan ayında Türkiye’de kadın işsizlik oranının %13,9 olduğu, 2024 yılının Nisan ayında ise %11,1’e gerilediği görülmektedir. Belirtilen tarihler arasında Türkiye’deki toplam işsizlik oranlarında kadın işsizliğinin erkek işsizliğinden daha fazla olduğu görülmüştür. Bu durumun kadınların işgücü piyasalarındaki dezavantajlı konumunun devam ettirdiği düşünülmektedir.

Türkiye özelinde kadın emeğinin işgücü piyasalarındaki mevcut durumunun incelenebilmesi için Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2024 yılı Nisan ayı temel işgücü göstergeleri aşağıda verilmiştir.

Mevsim etkisinden arındırılmış temel işgücü göstergeleri, 15+ yaş, Nisan 2024

	Nisan 2024			Bir önceki ay			Bir önceki aya göre fark		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
(Bin kişi)									
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	65 834	32 580	33 254	65 799	32 564	33 235	35	16	19
İşgücü	35 661	23 493	12 167	35 679	23 446	12 233	-18	47	-66
İstihdam	32 618	21 807	10 812	32 619	21 833	10 786	-1	-26	26
İşsiz	3 042	1 687	1 356	3 060	1 613	1 448	-18	74	-92
İşgücüne dahil olmayanlar	30 173	9 087	21 086	30 120	9 118	21 001	53	-31	85
(%)									
İşgücüne katılma oranı	54,2	72,1	36,6	54,2	72,0	36,8	0,0	0,1	-0,2
İstihdam oranı	49,5	66,9	32,5	49,6	67,0	32,5	-0,1	-0,1	0,0
İşsizlik oranı	8,5	7,2	11,1	8,6	6,9	11,8	-0,1	0,3	-0,7
Genç nüfusta işsizlik oranı (15-24 yaş)	14,5	12,2	19,1	14,6	11,8	19,8	-0,1	0,4	-0,7

Tablodaki rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Mevsimsel etkilerden arındırma yöntemi gereği geçmiş aylara ilişkin tahminler revize edilerek yayımlanmaktadır.

Şekil 2.5.1.1. Mevsim etkisinden arındırılmış temel işgücü göstergeleri, 15+ yaş, Nisan 2024 (TÜİK, 2024)

Tablo 2.4.1.1. incelendiğinde 2024 yılı Nisan ayı itibariyle Türkiye’de 15 yaş ve üstü kadınların işgücüne katılım oranının %36,6, istihdam oranının %32,5 olduğu görülmektedir. Ayrıca işsizlik oranının yanı sıra genç nüfus işsizlik oranı da Türkiye toplamından yüksek oranlarda çıkmıştır. Bu sebeple Türkiye’de yaşayan kadınlar için işsizlik probleminin devam ettiği, özellikle genç işsizlik ile birlikte bu problemin sonuçlarının gelecekte de hissedileceğini söylemek mümkündür.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO); “*insana yakışır işi*” adil bir ücret elde edilen, güvenli bir çalışma ortamı sağlanan, sosyal güvence sağlayan, tüm kadınlar ve erkekler için eşit çalışma koşulları olarak tanımlamaktadır (ILO, 1999: 13). Buna göre günümüzde de bu koşulların sağlanmış olmasından bahsetmek gerekse de durum tam tersi sonuçları gündeme getirmektedir.

Günümüzde kadın emeğinin özellikleri ve dolayısıyla dezavantajları şu şekilde sıralanabilmektedir:

- **Biyolojik farklılık:** Kadınların biyolojik farklılıkları, özellikle hamilelik, doğum, lohusalık gibi direkt bedenlerini etkileyen durumlarda ağır ve tehlikeli işlerde çalışmamaları gerekmektedir. Bu durum erkek işi-kadın işi ayrımının temelidir. Günümüzde makineleşme ve teknolojinin artmasıyla birlikte kas gücüne olan talep azalsa da farklı sektörlerde kadın işi-erkek işi ayrımının devam ettiği görülmektedir (Gedik Akbaş, 2023: 7-8).
- **Görünmezlik:** Kamusal alan ve özel alanın birbirinden ayrılması, kadının işgücü piyasalarına “kadınlık/annelik rolleri” ile birlikte dahil olmasına sebep olmaktadır. Kadınlar işgücü piyasalarına dahil olurken aynı zamanda hane içi yeniden üretimi de sağlamaktadırlar. Toplumsal cinsiyetin getirdiği bu roller ile birlikte kadının hane içerisinde yaptıkları işler ve bunun ortaya çıkardığı değer toplumsal ve ekonomik olarak ölçülememekte ve görünmez bir niteliğe bürünmektedir (Özçatal, 2022: 212). Kadının görünmeyen emeği, hane içerisinde aile bağları ile var olurken, iş ortamında da duyguların yapılan işe göre şekillendirilmesi ile görülür ve her iki durumda da bu emek, karşılığı alınamayan bir emektir (Müldür, 2020: 18).
- **Kesintili ve kısa süreli olma:** Kadınların hamilelik, doğum, lohusalık gibi süreçleri iş yaşantılarının kesintiye uğramasına sebep olmaktadır. Evlenen kadınların işgücü piyasasından çekilmesi ve tazminatını alması, işverenlerin kadınları işgücüne dâhil etmelerinde olumsuz bir tutum sergilemelerine yol açmaktadır (Gedik Akbaş, 2023: 11).

- **İkincil nitelikte olması:** Bir yandan hane içerisinde yeniden üretimi sağlayan, bir yandan da işgücü piyasalarına dâhil olmaya çalışan kadınların hane içerisindeki emeği görünmemekle birlikte hane dışındaki emeği de bir “katkı” olarak nitelendirilebilmektedir (Aktaş, 2013: 260).
- **Düşük ücretli olması:** Kadınların “erkek iş dünyasında” cinsiyet rollerinin devamı niteliğindeki işlerde (hemşirelik, okul öncesi/ilkokul öğretmeni vb.) çalışması, kadınların emeğinin “ikincil” olarak değerlendirilmesi ücretlere de yansımakta ve kadınların daha düşük ücret almasına sebep olmaktadır (Etiler, 2017: 22). Enformel sektör ve esnek çalışma biçimleri ile kadınların düşük ücret alması pekiştirilmektedir. Düşük ücret; sadece düşük maaş üzerinden değil sigortasız çalıştırma, fazla mesai ücreti vermeme, yol- yemek ücretlerinin karşılanmaması gibi durumları da kapsayan bir biçimde değerlendirilmektedir (Alkan, 2015: 59).
- **Niteliksizleştirilmesi:** Kadınlar işgücü piyasalarında genellikle daha az beceri isteyen, rutin ve tekrar gerektiren işlerde istihdam edilerek; karar alıcı, yönetici ve düzenleyici işlerden ziyade alınan kararları uygulayan, emirleri yerine getiren bir konumda bulunmaktadır (Ecevit, 1985 akt. Alkan, 2015: 23).
- **Yatay ve Dikey Ayrışma:** İşgücü piyasalarında mesleklerin cinsiyete göre ayrışması yatay ve dikey ayrışma olarak isimlendirilmektedir. Bu ayrışmalar toplumsal cinsiyet rolleri ile bağlantılı olarak ifade edilmektedir. Erkeklerin otomotiv ve petrol, kadınların ise tekstil ve tarım gibi sektörlerde yoğunlaşması yatay ayrışmayı; bir işyeri içerisinde kadınların vasıf gerektirmeyen, düşük ücretli pozisyonlara, erkeklerin ise vasıf gerektiren ve kadınların aldığı ücrete oranla yüksek ücretleri pozisyonlara yerleştirilmesi ise dikey ayrışmayı ifade etmektedir (Memiş, 2018: 31-32).

2.5.2. Enformelleşme ve Kadın Emeği

1980’lerden itibaren giderek artan neo-liberal politikalar ve küreselleşme ile birlikte işsizlik ve yoksulluk artmış, gelir dağılımı bozulmuştur. Kadınlar, bu olumsuz işgücü piyasalarında enformel sektörlerde yer almak durumunda kalmışlardır (Dilmen, Kurşun, Türkmen, Dağıtıcı, ve Çamur, 2023: 236). Enformel sektör, iş güvencesinin bulunmadığı, kayıt dışı, sosyal güvenlik haklarının gözetilmediği sektörü ifade etmektedir (Müldür, 2020: 42). Kadınların işgücü piyasalarına enformel olarak dahil olmaları, işverenler tarafından ucuz işgücü olarak algılanmalarına yol açmaktadır

(Dilmen ve ark., 2023: 236). Kadınların enformel sektörler içerisinde en çok tarım, tekstil, evde çocuk veya yaşlı bakımı, evde parça başı iş yapımı gibi sektörlerde yer aldığı görülmektedir (Müldür, 2020: 43).

Kadınların formel kesimlerin aranılan niteliklerinden yoksun olması, mesleki bilgi ve uzmanlaşmanın yeterince sağlanamaması, hane içerisindeki emek yükünün devam etmesi kadınlar için enformel sektörü bir seçenek haline getirmektedir (Tiryaki, 2018: 55). Bununla birlikte enformel sektörlerde istihdam edilen kadınlar yasal haklarını ve sosyal güvenlik haklarını kullanamamakta ve kadınları yoksulluğa sürüklemektedir (Tire, 2017: 108).

Enformelleşme işgücü piyasalarında göçmen kadınları da olumsuz etkilemektedir. Kadın emeğinin yapısal özelliklerinin yanı sıra göçmen kadın emeği **“ucuz işgücü”** olarak nitelendirilmekte ve bu sebeple göçmen kadın emeğine olan talep artmaktadır (Ergüder, 2006: 32-33). Ayrıca göçmen kadınların işgücü piyasalarına kayıt dışı/enformel bir biçimde dahil olması sosyal güvencelerden yoksun olmalarına, yaşadıkları herhangi bir olumsuz durumda haklarını hukuki yollardan arayamamalarına sebep olmaktadır.

Göçmen kadınlar, bulundukları ülkelerde temelde hukuki statülere bağlı olmak üzere eğitim, dil vb. alanlarda yaşadıkları sorunlardan kaynaklı olarak formel ve düzenli bir iş bulmakta veya bu işe tutunma noktasında zorluk çekmekte, kendilerinin ve ailelerinin yaşamlarını devam ettirebilmek için enformel sektörlerde çalışmak durumunda kalmaktadırlar. Bu durum göçmen kadınları ve ailelerini başta ekonomik olmak üzere pek çok zorlukla baş başa bırakırken, işverenler karlı çıkmaktadır. Sigorta primlerinin ödenmediği, kolaylıkla işten çıkarılabilecek, istenildiği kadar çalışabilecek bir çalışan modeli günümüz ekonomisinde işverenlerin iştahını kabarttığını söylemek mümkündür.

2.5.3. Üretimin Esnekleşmesi ve Kadın Emeği

Küreselleşme ile birlikte “tam istihdam” modelinin yerini beraberinde getirdiği işsizlik tehdidi ile birlikte “esnek çalışma” modeli almıştır (Ergüder, 2006: 61). Bir kavram olarak “esneklik” katı Fordizme karşı üretilmiş; emeğin istihdam biçimlerine, ürünün özelliklerine uygulanan ve emeği yumuşatmaya odaklanan bir olguyu ifade etmektedir (Bozkurt Çakır, 2015: 32). Esnek çalışma; kısmi zamanlı çalışma, işverenin

çağrısı üzerine çalışma, ev eksenli çalışma ve proje bazlı çalışma biçimlerinden oluşmaktadır (Alkan, 2015: 59).

Emek üzerinde uygulanan biçimleri farklı şekillerde olmaktadır. Buna göre; iş gücü miktarının işveren tarafından keyfi olarak artırıp azaltılması “*sayısal esneklik*”, işçilerin iş tanımlarının keyfi olarak değiştirilmesi “*fonksiyonel esneklik*”, maliyetlerin işçilerin ücretleri üzerinden düşürülmeye çalışılması “*ücret esnekliği*”, işin ya da iş gücünün farklı işletmelerden sağlanarak taşeronlaşmanın önünün açılması “*uzaklaştırma stratejileri*”, normal çalışma saatlerinin dışına çıkıldığı halde işçiye fazla mesai ücretlerinin ödenmemesi “*çalışma sürelerinde esneklik*” olarak sıralanmaktadır (Bozkurt Çakır, 2015: 33-35).

Esnek çalışma modellerinin Türkiye’deki kadın emeğine etkileri incelendiğinde 2022 yılında yarı zamanlı çalışan kişilerin istihdam içerisindeki oranının %9,8, bu oranın erkeklerde %6,7, kadınlarda ise %16,1 olduğu görülmektedir (TÜİK, 2024). Bu oranlara istinaden Türkiye özelinde kadınların erkeklere oranla esnek istihdam biçimlerinde daha çok yer aldığı, dolayısıyla esnekleşmenin dezavantajlarına da daha çok maruz kaldığını ifade etmek mümkündür.

Esnek çalışma biçimleri çoğunlukla kadınlar tarafından tercih edilmekte olup, bu çalışma biçimlerinin düşük ücretli, güvencesiz olduğu ve emeklilik, kıdem vb. hakları elde etmede sorunlara sebep olduğu belirtilmektedir (Tiliev, 2018: 124). Kadınların esnek çalışma biçimlerinde yaşadıkları bu sorunlar işverenlerin lehine olmakta, işçi sirkülasyonunu sağladığı için kadın emeğinin piyasada tercih edilmesine sebep olmaktadır (Erdoğan S. , 2021: 2867). Kadınların esnek çalışma biçimlerine dahil olması durumu toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirildiğinde, kadının toplumsal işbölümüne aykırı hareket etmeden işgücü piyasalarına dahil olması erkeğin otoritesini sarsmadığı ve kadının hane içi gelire “katkı” sunduğu şeklinde bir algının olduğu görülmektedir (Gündüz Hoşgör ve Suziki Him, 2016: 122).

İşgücü piyasalarının esnekleşmesi işçilerin daha düşük ücret ve çalışma koşullarını kabul etmesi anlamına da gelmektedir (Erdut, 2005: 30). Kadın işgücü özelinde değerlendirildiğinde kadınların; erkeğe oranla daha ucuz ve yönetilebilir olduğu, kadınların güvencesiz ve uzun çalışma saatlerini erkeklere oranla daha kolay kabul ettiği görülmektedir (Belet, 2013: 7). Bu sebeple esnek istihdam biçimlerinin kadınlaştığı ifade edilebilmektedir. Esnek istihdam biçimlerinin kadınlaşması, emek piyasalarında hali hazırda var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin pekiştirilmesine,

kadınların piyasa içerisindeki yedek işgücü konumunun güçlendirilmesine sebep olacaktır (Sarıtaş Eldem, 2015: 27).

Neo-liberal politikaların enformel sektör, taşeronluk ve esnek üretim adı altındaki istihdam biçimlerinin “yeni yoksulluk” halini ortaya çıkardığı (Sallan Gül ve Kahraman, 2011: 95), bu çalışma özelinde de kadın yoksulluğunu tetiklediği ve sosyal yardım modellerine duyulan gereksinimi artırdığı düşünülmektedir.

2.5.4. Ataerkillik/Patriarka, Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Emeği

Ataerki/patriarka genel olarak, ekonomik ve aile bağlarıyla bağlı bir toplum/grupta otoritenin babadan oğula geçtiği bir duruma karşılık gelmektedir (Weber, 1995: 337-338 akt. Güneş, 2017: 247-248). Ataerki, kadın emeğinin kavramlaştırılmasında kullanılan temel kavramlardan biridir. Ataerki/patriarka kavramının kökeni fiziksel güce bağımlı ilkel toplumlara dayanmaktadır (Müldür, 2020: 8). Bu ilkel toplumlarda fiziksel güç olarak kadına göre avantajlı konumda bulunan erkeğin rolü ev dışı işlerde, kadının rolü ise doğurganlık ve çocuk bakımı ile birlikte ev içi işlerde konumlanmıştır (Müldür, 2020: 8).

Ataerki; içerisinde hiyerarşik bir düzeni bulunduran, erkeklerin kadınlar üzerinde egemenlik kurmasını sağlayan bağımlılık ilişkisinin bulunduğu ve maddi temelini erkeğin kadın emeği üzerinde denetim kurması üzerinden sağlayan bir sistemdir (Hartman, 2012: 174 akt. Alkan, 2015: 9).

Kapitalizm ile karşılıklı olarak birbirini besleyen ataerki; kadının asıl görevinin hane içerisinde bakım sorumluluğu ve yeniden üretim olduğunu ileri sürer, böylelikle kadın piyasa içerisinde ücretli bir iş bulsa dahi, piyasadaki ücretli işin ikinci bir mesai konumunda olup hane içerisindeki görevlerinin aksaması halinde piyasadan kolaylıkla çekilebilecektir. Dolayısıyla ataerkinin kadın emeğini değersizleştirdiği ve önemsizleştirdiğini söylemek mümkündür (Alkan, 2015: 12).

Toplumsal cinsiyet ise kadın ve erkek olarak ikiye ayrılan biyolojik cinsiyetin yanı sıra bir toplumda kadınlar ve erkekler için kültür, gelenek, din vb. toplumsal kurumların uygun gördüğü; toplumsal roller, sorumluluklar, beklentiler, hak ve fırsatlar olarak tanımlanmaktadır (Ecevit, 2021: 9).

Toplumsal cinsiyet; bireyin toplumsallaşma sürecinde edindiği veya toplum tarafından diretilen, kadınların aleyhinde sonuçlanan rolleri ifade etmekle birlikte

cinsiyetler arasındaki eşitsizliklerin değiştirilebilir/düzenlenebilir olan toplumsal ilişkilere bağlı olduğunu da göstermektedir (Müldür, 2020: 11).

Kadınları hane içerisinde karşılıksız, piyasa içerisinde maddi getirisi olmayan, yeniden üretime dayalı işlerle yükümlü kılan toplumsal cinsiyet normları; kadınların ücretli işgücü piyasalarına dahil olmaları halinde hane içerisindeki yükümlülüklerinin iş yüküne eklenmesine sebep olmaktadır (Bozkurt Çakır, 2015: 45).

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) çalışma yaşamında toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayabilmek adına;

- 1) 1951 Eşit Ücret Sözleşmesi,
- 2) 1958 Ayrımcılık (İstihdamda ve Mesleklerde) Sözleşmesi,
- 3) 1981 Aile Sorumlulukları Olan İşçiler Sözleşmesi,
- 4) 2000 Anneliğin Korunması Sözleşmesi

Olmak üzere 4 adet uluslararası belge bulunmaktadır. 1951 Eşit Ücret Sözleşmesi kadın ve erkeklerin eşit değer karşılığındaki iş için eşit ücret almasını (ILO, 2015), 1958 Ayrımcılık (İstihdamda ve Mesleklerde) Sözleşmesi işe alımlarda ve işyerlerinde ırk, din, dil ve cinsiyet ayrımının yapılmamasını (ILO, 2015), 1981 Aile Sorumlulukları Olan İşçiler Sözleşmesi aile sorumluluğu olan kadın ve erkek çalışanların iş-aile uyumunun sağlanabilmesi için bakım hizmetleri, çalışma süreleri ve izinler konusunda eşit bir yaklaşım sergilenmesini (Corbanese, 2018: 47), 2000 Anneliğin Korunması Sözleşmesi ise doğum izni, süt izni, iş güvencesi, annenin sağlığının korunması gibi hedefleri kapsamaktadır.

Literatürdeki feminist çalışmalar kadın emeğini ataerkillik ve toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirdiğinde özellikle Sanayi Devrimi sonrasında, kadınların özel ve kamusal alanda yaşadıkları sorunların temelini ataerkillik ve toplumsal cinsiyet rollerinin baskılarının oluşturduğunu, bu baskıların kadın emeği üzerinde uygulanan ikincilleştirme ve sömürü ile birlikte görünürlüğünü perdelediğini ifade etmektedir (Özer, 2017: 1398).

2.5.5. Prekaryalaşma ve Kadın Emeği

Standing, *prekarya* teriminin ilk olarak 1980'li yıllarda Fransız sosyologlar tarafından geçici tarım işçilerini tanımlamak için kullanıldığını, prekaryanın "*precarious*" (güvencesiz) ile "*proletariat*" (proletarya) kelimelerinin birleşiminden oluştuğunu ifade etmektedir (Standing, 2022: 41).

Prekaryalaşmak ise “güvencesiz bir varoluş içinde yaşamaya neden olan baskılara maruz kalmak ve bu deneyimlerin içinden geçmek demektir ve iş ya da hayat tarzı ile elde edilen güvenli bir kimlik ya da gelişme hissi yoktur.” şeklinde tanımlanmaktadır (Standing, 2022: 56). Prekaryalaşan birey çalışma yaşamında ve hayat tarzında zamanını, vasfını kaybetme korkusu yaşamaktadır (Tunç, 2023: 18).

Emeğin üzerindeki baskı ve sömürünün artması başta ücret ve iş güvencesini ve dolayısıyla güvenceli istihdam biçimlerini yok ederek emeği prekaryalaştırmaktadır (Şahankaya Adar, 2018: 20). Ayrıca prekaryalaşmanın artmasının yoksulların rekabetine yol açacağı belirtilmektedir (Dedeoğlu, Sefa Bayraktar ve Çetinkaya, 2019: 2586).

İşgücü piyasalarında güvenceden yoksun grupların arasında kadınlar da yer almaktadır. Küreselleşme, üretimin esnekleşmesi, enformelleşme ve toplumsal cinsiyet etkileri ile birlikte kadınlar işgücü piyasalarındaki güvencesiz konumu pekişmekte ve Standing (2022)’in ifade ettiği “*prekarya*” ya kadınlar da dahil olmaktadır.

Sosyal güvenceden yoksun olmak ve düzensiz çalışma koşullarına maruz kalmak prekaryanın kadınlar üzerinde başta ekonomik olmak üzere sosyal ve duygusal etkilerinin bulunduğunu göstermektedir (Tunç, 2023: 35-36). Bu durum kadınların bulundukları sektörlerde bir üst kademeye geçmesini engellemekte, düşük ücret ve sosyal haklardan mahrum olarak çalışmaya devam etmelerine sebep olmaktadır.

Türkiye’de prekarya ve işgücü arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi için literatür araştırılması yapıldığında Suriyeli işgücü karşımıza çıkmaktadır. Şahankaya Adar (2018) yapmış olduğu çalışmada 2011 Suriye iç savaşından itibaren Türkiye’ye yönelik Suriyeli göçünün artması ile birlikte Suriyeliler Türkiye işgücü piyasalarında yer almaya başladığını ve zamanla Türkiye’nin yeni prekaryasını oluşturduğunu ifade etmektedir. Suriyeli kadınlar da işgücü piyasalarında yer almaktadır ve kayıt dışı, düşük vasıflı ve düşük ücretli nitelikleri ile birlikte Suriyeli göçmen kadınların Türkiye’nin yeni prekaryasına dahil olduğunu söylemek mümkündür (Şahankaya Adar, 2018: 23).

2.6. Göçmen Kadın Emeğinin Kavramlaştırılması

Emek göçü veya mülteci göçü şeklinde gerçekleşen göç hareketleri içerisinde kadınların oranı artmakta ve bu durum literatürde “*göçün feminizasyonu*”

kadınlaşması” olarak tanımlanmaktadır (Toksöz, 2021: 12). Göç olgusunda kadınların önem kazanması; tüm dünyada kadınların göç süreçlerine artan oranda katılımda bulunması, kadın göçlerinin emek göçü olarak baskın hale gelmesi, hedef ülkelerde göçmen kadın emeğine olan talebin artması olarak 3 temel sebeple açıklanmaktadır (Aykaç, 2007: 48 akt. Kurt, 2014: 32).

On dokuzuncu yüzyıldan bu yana göçmen işçilerin büyük bir kısmını kadınlar oluşturmaya başlamıştır. Göçmen kadın işçiler hem toplumsal cinsiyet rollerinin hem de göç olgusunun olumsuz sonuçlarını birlikte yüklenmekte ve dolayısıyla kadın ve göçmen olmanın dezavantajlarını birlikte yaşamaktadır. Göçmen kadın işçiler iş gücü piyasalarında diğer gruplara göre daha aşağı konumda görülmektedir. Kadınların ataerkil toplumlarda birincil rolünün gelir getiren erkeğe bağımlı bir eş ve anne olarak tanımlanması iş gücü piyasalarında da bir erkeğe oranla daha kolay kontrol edilerek daha düşük ücretlerle çalıştırılmasına sebep olmaktadır (Haas ve ark., 2022: 93).

Sanayi toplumlarının yükselişinde ve kapitalist dünya pazarının inşasında iş gücü göçünün önemli bir etkisinin olduğu bilinmektedir. Çalıştırılma şekli değişmeksizin (kölelik, senetli işçilik, göçmen işçilerin geçici olarak kullanılması) göçmen emeğinin, daha düşük statü ve yoksun bırakılmış haklar ile birlikte bir sömürü aracı olarak kullanıldığı bilinmektedir (Haas ve ark., 2022: 133).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Fordist kapitalist üretim biçimleri özellikle Batı Avrupa ülkelerinde yaygınlaşmış ve ortaya çıkan emek arzının karşılanabilmesi için emek göçüne ihtiyaç duyulmuştur. Elbette ki bu emek göçlerinde kadınlar da yer almıştır. Erkek işçiler özellikle inşaat sektöründe yer bulurken, kadınlar ev hizmetleri ve konfeksiyonlarda yoğunlaşmıştır. Göçmen kadınlar bu dönemde erkeklere eşlik ederek göç eden, becerisi bulunmayan, üretemeyen kişiler olarak algılanmıştır. Göçmen kadınlar ücret hiyerarşisinde en alt sırada yer almıştır. Göçmen olmak toplumsal cinsiyet eşitsizliğine rağmen yerli kadınlardan da daha düşük ücret ile çalıştırılma sonucunu doğurmuştur (Toksöz, 2023: 3052-3054).

Kapitalizm; göçmen kadın emeğini piyasa içerisinde “en ucuz” emek olarak konumlanmasına, göçmen erkeklere ve yerli işçilere göre daha düşük ücretlerle çalıştırılmalarına, patriyarkal baskı ile kadın emeğini kontrol altında tutulmasına sebep olmaktadır (Amasyalı, 2021: 16). Üretimin esnekleşmesi ve piyasanın enformelleşmesi ile birlikte kadın emeğinin değerinin azaltıldığı, ataerkillik ve toplumsal cinsiyet normları ile birlikte kadınların toplumsal işbölümünün getirdiği yüklerine mesai yükünün eklendiği ve toplumsal cinsiyet kalıpları doğrultusunda

işgücü piyasalarına dahil olabildiği ve bütün bu süreçlerin sonucu olarak kadın emeği ve özellikle göçmen kadın emeği prekaryalaşmakta, görünmemekte ve dezavantajlı konumunu sürdürmektedir.

2.6.1. Türkiye’deki Göçmen Kadın İşçilerin Durumu

Türkiye’deki göçmen kadınların iş alanları incelendiğinde cinsiyet temelli bir bölünmenin ortaya çıktığı, göçmen kadınların çoğunlukla ev hizmeti, tekstil gibi alanlarda çalıştığı, bu sektörlerin güvencesiz, düşük ücretli ve niteliksiz olmaları sebebiyle kadınların cinsiyetlerinden ve göçmen olmalarından dolayı çifte dezavantajlı oldukları düşünülmektedir (Demirdizen, 2013: 331). Türkiye’de çalışan göçmen kadınların çalıştıkları sektörlerle ilişkin değerlendirmelere aşağıda yer verilmiştir.

Göçmen kadınlar patriyarkal dinamiklerin de etkisiyle çoğunlukla ev içi hizmet, tekstil gibi sektörlerde çalışmaktadır (Amasyalı, 2021: 13). Türkiye’de göçmen kadın emeğinin enformel sektörler başta olmak üzere pek çok sektörde kullanıldığı görülmektedir. Bu sektörlerin başında ev hizmetleri gelmektedir. 1990lardan itibaren kadınların işgücü piyasalarına daha çok dâhil olmalarıyla birlikte ev içi hizmet, çocuk ve yaşlı bakımı gibi hizmet tiplerinde oluşan boşluk Türk vatandaşlarının daha çok ücret talep etmelerinden de kaynaklı olarak göçmen kadın işçilerle doldurulmaya başlanmıştır (Yalçın, 2015: 52). Özellikle SSCB’nin dağılması ile birlikte bu ülkelerden Türkiye’ye göç eden kadınlar ev hizmetlerinde yoğun bir şekilde yer almaktadır (Demirdizen, 2013: 330).

Göçmen kadın ev işçilerinin yerli işçilere oranla daha düşük ücret almaları, yatılı çalışmayı kabul etmeleri, eğitim düzeylerinin yüksek olması, yabancı dil bilmeleri işverenler tarafından tercih edilme sebeplerdendir (Akalin, 2014: 223-224).

Göçmen ev işçisi kadınların sosyal güvencelerinin olmaması ve bu sebeple sağlık hizmetlerine erişmekte güçlük çekmeleri, kayıt dışı olmalarından dolayı işverenleri ile yaşanan tartışmalarda “polise şikâyet etme tehditleri ile karşılaşmaları ve bu korkudan dolayı herhangi bir taciz vb. durumlarda güvenlik güçlerine başvuramamaları bu sektörde çalışan göçmen kadınların yaşadığı bazı sorunlara örnek oluşturmaktadır (Uğur ve Yanık, 2016: 74-76). Türkiye emek piyasasında toplumsal cinsiyet normlarının etkili olduğu düşünüldüğünde bu etki ile birlikte göçmen kadınların ev içi hizmetlerde çalışması patriyarkal kapitalizmin yeniden üretiminin sağlandığını akla getirmektedir (Amasyalı, 2021: 15).

Kayıt dışı bir sektör olması sebebiyle tekstil, Türkiye’de göçmen kadın işçilerin çalıştığı sektörlerden birisidir. Tekstil sektörünün ev/bakım hizmetleri sektöründen temel farkı yerli işgücü ile yabancı işgücü arasında rekabetin bulunmasıdır (Dedeoğlu, 2011: 34).

Genelde şehirlerin daha alt sosyokültürel mahallelerinde bulunan tekstil atölyeleri sosyal güvence sağlamayan, düşük ücretli ve kayıt dışı çalışma mekânlarıdır (Dedeoğlu, 2011: 37).

Tekstil atölyelerinde çalışan göçmen kadın işçilerin sorunları ev hizmetlerinde çalışan göçmen kadın işçileriyle uyumlu olmakla beraber tekstil sektöründe göçmen kadınların çocuklarının da çalıştığı görülmektedir (Dedeoğlu, 2011: 38). Göçmen çocuk emeği bu çalışmanın konusu dışında yer almakla birlikte, bu noktaya da dikkat çekmenin önemli olduğu düşünülmektedir.

Türkiye’de göçmen kadınların çalıştığı bir diğer sektör turizmdir. Turizm sektöründe de mevsimlik, geçici, nitelik gerektirmeyen ve kayıt dışı işlerinde göçmen kadınlar yer almaktadır. Turizm sektörünün ucuz işgücüne ihtiyaç duyması ve göçmen kadınların iş bulmadaki zorluğu onların turizm sektörüne yönelmesine sebep olmaktadır (Ekiz Gökmen, 2011: 204).

2011 yılından itibaren Suriye’den Türkiye’ye yoğun göç hareketlerinin meydana gelmesi Suriyeli kadınların Türkiye’de işgücü piyasalarına dahil olmaları ile sonuçlanmıştır. 2016 yılına kadar Suriyeli işçiler ile ilgili temel sorun Suriyelilerin hukuki statülerine bağlı olarak çalışma izinlerinin bulunmamasıdır. Böylelikle pek çok Suriyeli göçmen kadın işçi Türkiye’nin işgücü piyasalarında enformel bir biçimde çalışmıştır. 15 Ocak 2016 yılında yürürlüğe giren “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” ile birlikte Türkiye’de geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyelilerin kayıtlı bir şekilde işgücü piyasalarına dahil olma olanağı ortaya çıkmıştır (Tutar, 2021: 3). Fakat bu imkana rağmen Suriyeli göçmen kadın işçilerin işgücü piyasalarında kayıt dışı olarak çalışmaya devam ettiği ve kayıt dışılığın getirmiş olduğu, düşük ücret, güvencesizlik, işsizlik tehdidi gibi sorunlarla yüz yüze kalmaya devam ettiği görülmüştür.

Türkiye’de temelde yukarıda ifade edilen 3 alanda istihdam edilen göçmen kadınlar bu sektörlerde hem göçmen hem de kadın olmalarından kaynaklı olarak iş hayatlarında bazı problemlerle başa çıkmak zorunda kalmaktadır. Bu problemlere bir sonraki bölümde yer verilmiştir.

2.6.2. Göçmen Kadın İşçilerin Yaşadıkları Sorunlar

Göç süreçlerine kadınların da dahil olması ve özellikle emek göçlerinde kadınların payının artması ile birlikte “*göçmen kadın emeği*” olgusu gündeme gelmiştir. Göçmen kadın emeği, kadın emeğinin maruz kaldığı enformelleşme, esnek çalışma biçimleri ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan sorunları şiddetli bir biçimde deneyimlemektedir

Göçmen kadın işçilerin çalışma hayatında yaşadıkları sorunlar şu şekilde sıralanabilmektedir:

- 1) **Dil Problemi:** Göçmen kadın işçilerin yaşadıkları problemlerin başında dil problemi gelmektedir. Akalın (2014: 7) bu sorunu “*göçmen kadınlar dillerini bilmedikleri yerlerde adeta dilsizleşmektedirler*” şeklinde özetlemektedir.
- 2) **Cinsel Taciz:** Göçmen kadınların özellikle ücretlerini alamadıkları durumlarda ücretini alabilmek için cinsel ilişkiye zorlandıkları, tek başına mesaiye kalmalarının istendiği vb. şekilde cinsel tacize uğradıkları belirtilmektedir (Emel, 2016: 99).
- 3) **Ekonomik Şiddet:** Göçmen kadınların Türkiye’ye girişte kullandıkları aracı şirket veya kişilere yüksek miktarda ücret ödemeleri ekonomik şiddete örnek oluşturmaktadır (Şahin Ç. , 2018: 2181).
- 4) **Niteliksizleştirilme:** Eğitimli göçmen kadınlar, kendi ülkelerinde eğitimine uygun işlerde yer alırken, göç ettikleri ülkede daha düşük statülü ve niteliksiz işlerde çalışmak zorunda kalabilmektedirler. Bu durum dil sorunundan da kaynaklanmakla birlikte göçmen kadınların bakım, hizmet, seks, eğlence sektörü haricindeki sektörlerde değerlendirilme fırsatlarının az olmasından da kaynaklanmaktadır (Ekiz Gökmen, 2011: 205).
- 5) **Sağlık Sorunları:** Göçmen kadınlar kayıt dışı çalıştıkları için sağlık hizmetlerine erişmekte güçlük çekmektedirler. Özellikle turizm ve eğlence sektöründe çalışan göçmen kadınların cinsel tacizlere maruz kalması ve bundan kaynaklı yaşadıkları sağlık sorunlarını çözememeleri büyük bir risk oluşturmaktadır (Topak ve Çamur, 2022: 80).
- 6) **Ücret ile İlgili Sorunlar:** Göçmen kadınlar çalıştıkları sektörlerde çoğunlukla düşük ücretlerle çalıştırılmakta, ücretlerinde kesintiler yapılmakta veya ücretlerinin ödemeleri geciktirilebilmektedir. Kayıt dışı çalışan bu kadınlar

sorunlarını çözebilmek için hukuki yollara başvurmamaktadır (Tansü ve Canbolat, 2022: 27).

Görüldüğü üzere göçmen kadın işçilerin yaşadıkları sorunlar temelde Maslow'un *ihtiyaçlar hiyerarşisinde* ifade ettiği temel ve fizyolojik ihtiyaçları ifade etmektedir. Maslow, ihtiyaçlar hiyerarşisinde fizyolojik ve bedensel ihtiyaçları, oluşturduğu piramidin en alt kısmına yerleştirmiş ve sonrasında güven, sevgi ihtiyacı, saygınlık ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarını sıralamıştır. Bu hiyerarşiye göre bir basamaktaki ihtiyaç giderilmeden bir diğer basamağa ulaşabilmek mümkün değildir (Akgün, 2018: 182).

Bu hiyerarşik yapı göçmen kadın işçilerin yaşadıkları sorunlar bağlamında değerlendirildiğinde göçmen kadınların yaşamlarını devam ettirebilmek için ihtiyaç duydukları ücretin aşağısında bir ücret almaları, sosyal güvencelerinin bulunmamasından kaynaklı olarak sağlık vb. temel hizmetlere erişememeleri, dil bilgisi yetersizliğinden dolayı gereksinimlerini ve duygu/düşüncelerini rahatlıkla ifade edememeleri onların bir üst hiyerarşik basamağa ulaşmasına engel olmaktadır. Türkiye'nin hedef ülke niteliğinde olması, komşu ülkelerinde, milli ve dini bağlarının bulunduğu ülkelerde siyasi karışıklıkların mevcut olması Türkiye'nin gelecek dönemde de göç alacağını göstermektedir. Bu bağlamda Türkiye'de hali hazırda var olan göçmen kadın işçilerin durumunun iyileştirilmesi ve temel insan haklarına uygun göç politikalarının oluşturulmasının hem ülke hem de ülkeye göç eden insanlar ve gruplar için elzem olduğu düşünülmektedir.

Göçmen kadın işçilerin sorunları sosyal hizmet mesleği bağlamında değerlendirildiğinde, sorunların çözülememesi başta sosyal yardımlar ve sosyal-ekonomik desteklere olan talebin artmasına, göçmen ailelerin çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamayacak noktada olmaları çocukların kurum bakımına alınmasına, ailelerinyasal yollardan hayatlarını idame ettirebilecek ölçüde gelir elde edemeyen göçmen çocuklarının suça süreklenmesine ve suça sürüklenmiş göçmen çocuk oranlarının artışına yol açabileceği düşünülmektedir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Göç ve emek sosyal bilimcilerin çeşitli açılardan ele aldığı araştırma alanlarındandır. Her iki konu da direkt olarak toplum ve insana dair süreçleri açıklamaya odaklandığından “*insanın kendi potansiyelini anlama ve açıklama çabasıyla oluşturduğu sosyal sistem ve yapıların derinliklerine inmek için geliştirdiği bilgi üretme biçimi*” (Baltacı, 2019: 370) olarak tanımlanan “**nitel araştırma**” bu araştırmanın yöntemi olarak belirlenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yönteminin desenlerinden biri olan “**durum çalışması**” deseni kullanılmıştır. Araştırma literatür taraması ve saha araştırması olarak temel olarak iki bölümde gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, esnek sorular içermesi ve katılımcılardan spesifik veriler toplanması açısından (Merriam, 2018: 87) araştırmacılar tarafından tercih edilmektedir. Göç etmiş kadınların göç süreçlerinin emeklerine olan yansıması her katılımcı için spesifik ve özel verileri içerdiğinden, saha araştırması gerçekleştirilirken yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

3.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada Yalova ilinin Altınova ilçesine göç etmiş, seracılık sektöründe çalışan kadınların emeğinin mevcut durumunun değerlendirmesi amaçlanmıştır. Özellikle seracılık gibi enformel bir sektörün yoğun olduğu Altınova bölgesindeki göçmen kadın hareketleri ve göçmen kadınların piyasaya tutunma stratejileri noktasında enformel sektör içindeki göçmen kadın emeğinin mevcut durumuna ışık tutulması amaçlanmıştır.

3.3. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Yalova’nın Altınova ilçesinde seracılık sektöründe çalışan, uluslararası göç ile gelmiş kadınlar oluşturmaktadır. Bu araştırmada uluslararası göç ile gelmiş kadınlarla çalışılacağından katılımcıların güvenini kazanmak ve katılımcılara kolay ulaşabilmek adına **kartopu örnekleme yöntemi** seçilmiştir. Kartopu örnekleme yöntemi zengin veri elde edilebilecek kişi ve kritik durumlara odaklanarak veri toplamayı amaçlayan, görüşmeye başlanacak ilk kişinin güvenini kazanmanın önemli olduğu ve o ilk katılımcının referansı ile hareket

edilen bir yöntemdir (Baltacı, 2018: 253). Araştırma 10 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

3.4. Araştırmaya Dâhil Edilme ve Dâhil Edilmeme Kriterleri

Araştırmaya dâhil edilme ve dâhil edilmeme kriterleri aşağıda belirtilmektedir:

- Araştırmaya katılacak kişilerin araştırma için istekli olmaları gerekmektedir.
- Araştırmaya katılacak kişiler Türkçe konuşabilmeli ve anlayabilmelidir.
- Araştırmaya katılacak kişiler uluslararası göç ile Altınova'ya göç etmiş ve 18-35 yaş arası kadınlar olmalıdır.
- Araştırmada ırk farkı gözetilmemektedir, uluslararası göç ile gelmiş olmak araştırma için yeterli bir kriterdir.

3.5. Araştırma Soruları

Literatür taraması yapıldığında göçmen emeği üzerine birçok çalışma yapıldığı görülmüştür. Fakat bu çalışmalarda çoğunlukla göç etmiş kadın emeğinin bir alt başlık olarak ele alınması veya bazı çalışmalarda hiç ele alınmaması araştırmacının dikkatini çekmiştir. Bunun yanı sıra göçmen kadın emeğine dair bazı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar genel olarak ev hizmetleri (Yalçın, 2015), tekstil (Çakmak ve Yaman, 2018), tarım (Dedeoğlu, Göç, Prekaryalaşma ve Kadın Emeği: Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Mevsimlik Tarımsal Üretimdeki Yeri, 2015), parça başı iş (Uçar, 2020) gibi sektörlerle ilgili yapılmıştır. Bu noktada seracılık sektöründe çalışan göçmen kadınların emeği üzerine bir değerlendirmeye rastlanılmamıştır.

Seracılık, emek yoğun ve enformel işgücüne açık olan sektörlerden biridir. Seracılık Türkiye'de özellikle Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde iklime bağlı olarak yoğunlaşmıştır. Araştırma sahası olarak seçilen Yalova ili, süs bitkileri alanında Türkiye'de İzmir ve Antalya'dan sonra 3. sırada yer almaktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Yalova İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2018). Yalova; İstanbul, Bursa, Kocaeli gibi büyük ve sanayileşmiş şehirlerin arasında kalan, giderek sanayileşen, iç ve dış göç almaya başlayan bir şehirdir. Artan göç sebebiyle özellikle kadın nüfusunun seracılıkta yoğunlaştığını söylemek mümkündür.

Tüm bu gerekçelerle araştırmada cevap aranan soru cümleleri şunlardır:

“Yalova'nın Altınova ilçesine uluslararası göç ile gelmiş göçmen kadınlar emeklerinin karşılığını aldıklarını düşünüyor mu?”

“Yalova’nın Altınova ilçesine uluslararası göç ile gelmiş göçmen kadınların iş hayatında karşılaştıkları sorunlar nelerdir?”

“Yalova’nın Altınova ilçesine uluslararası göç ile gelmiş göçmen kadınlar işgücü piyasalarına nasıl dâhil oluyorlar?”

“Yalova’nın Altınova ilçesinde seracılık sektöründe çalışan uluslararası göç ile gelmiş göçmen kadınların farklı milliyetlerle bir arada çalışmalarıyla ilgili olumlu veya olumsuz deneyimleri var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?”

3.6. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacının saha deneyimlerinden ve literatür incelemelerinden yararlanılarak oluşturulmuştur. Görüşme formu; demografik bilgileri, katılımcıların Türkiye’de yaşamaya devam edip etmeyeceklerini, farklı milliyetten olan işçilerle çalışmanın katılımcılar üzerindeki etkisi, katılımcıların işe tutunma pratikleri, katılımcıların aldıkları ücret üzerindeki hâkimiyetleri ile ilgili düşünceleri ve iş hayatında yaşadıkları problemleri içeren 5 ana ve 4 sondaj soru olmak üzere toplamda 9 sorudan oluşmaktadır.

3.7. Veri Toplama Yöntemi

Veri toplama yöntemi olarak literatür taraması ve saha araştırması kullanılmıştır. Saha araştırmasında araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma öncesinde araştırmacıya ve araştırmaya yönelik sorulan sorular cevaplanmış, araştırmacı ve katılımcılar arasında güven bağı sağlanmaya çalışılmıştır. Görüşmeler araştırmacı ve katılımcılar tarafından ortak belirlenen gün ve saatlerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin katılımcıların rahat edebileceği ev vb. ortamlarda gerçekleştirilmekle birlikte araştırma konusuna dair daha derin gözlem yapabilmek için ortamın elverdiği şartlar ölçüsünde katılımcılar iş ortamlarında da gözlemlenmiştir. Görüşmeler katılımcıların verdiği onay dâhilinde ses kaydına alınmıştır, veri analizleri sonrasında ses kayıtları silinmiş ve görüntü kaydı alınmamıştır.

3.8. Veri Analizi

Katılımcı onayı ile alınan ses kayıtları bilgisayar ortamında aslına uygun olarak çözümlenmiştir. Veriler bir nitel veri analizi yazılımı olan MAXQDA 2024 ile katılımcının kendisi tarafından çözümlenmiş ve değerlendirilmiştir.

MAXQDA 2024 programı ile veriler kodlanmıştır. Kodlamalar Türkiye’de kalma niyeti ve seracılık sektörüne olan bakış açısı, farklı milletlerden olan kadınlarla ve Türklerle çalışmaya bakış açısı ve sosyal dışlanma veya aidiyet deneyimleri, iş bulma ve işe tutunma stratejileri, ücret hâkimiyeti ve iş hayatında yaşanan problemler ana temaları altında yapılmıştır.

Türkiye’de kalma niyeti ve seracılık sektörüne olan bakış açısı teması altında vatandaşlık, Türkiye’de kesin olarak kalma niyeti, emeklerinin karşılığını alabilmek, emeklerin karşılığını alamamak, Türkiye’den ve Türklerden memnuniyet, mevcut işe mecburiyet, savaş, üçüncü ülkeye göç, menşe ülkeye geri dönmek, düşük ücret, hayat pahalılığı, havanın sıcak ve boğuk olması, ağır kaldırmak, günlük ücret almak, işe düzenli gidememek, sosyal güvencenin olmaması, iş güvencesinin olmaması, niteliksizleştirme başlıkları ile kodlamalar yapılmıştır.

Farklı milletlerden olan kadınlarla ve Türklerle çalışmaya bakış açısı ve sosyal dışlanma veya aidiyet deneyimleri teması altında Türkiye ve Türklerden memnuniyet, yabancı, yaşanan sorunlarda sessiz kalmak, dil problemi, sosyal dışlanma, milliyetler arası gruplaşma kodları oluşmuştur.

İş bulma ve işe tutunma stratejileri teması altında komşu aracılığı ile iş bulmak, aile aracılığı ile iş bulmak, kira ödememek, ailedeki bütün bireylerin iş hayatına girmesi, patronun iş teklifi, arkadaş aracılığı ile iş bulmak, komşu aracılığı ile iş bulmak, yaşanan sorunlarda sessiz kalmak başlıkları ile kodlamalar yapılmıştır.

Ücret hâkimiyeti teması altında düşük ücret, ücret üzerinde hakimiyeti olma, ücret üzerinde hakimiyeti olmama kodları oluşmuştur.

İş hayatında yaşanan problemler teması altında işverenle tartışmak, yaşanan sorunlarda sessiz kalmak, düşük ücret, işe düzenli gidememek, sosyal güvencenin olmaması, emeklerin karşılığını alamamak, mevcut işe mecburiyet, hayat pahalılığı başlıkları ile kodlamalar yapılmıştır.

3.9. Araştırmanın Etik Onayı

Araştırmanın yürütülebilmesi için Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 04.01.2023 tarih ve 2023-274 sayılı etik kurul izni alınmıştır.

3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmaya katılacak kişiler Türkçe konuşabilen ve anlayabilen, uluslararası göç ile Altınova'ya göç etmiş, seracılık sektöründe çalışan ve 18-35 yaş arası kadınlar olarak belirlenmiştir. 18 yaşından küçük ve 35 yaşından büyük olan kişiler, seracılık sektöründe çalışmayan, uluslararası göç ile Altınova'ya göç etmemiş olan, Türkçe konuşamayan ve anlayamayan, cinsiyet şartını taşımayan kişiler araştırmaya dâhil edilmemiştir. Bu kişilerin araştırmaya dâhil edilmemiş olması, araştırmaya dâhil edilmek istenen bazı kişilerin araştırmanın amacı ve araştırmacının kimliği açıklanmasına rağmen araştırmacıyı polis vb. kolluk kuvveti zannetmesinden dolayı araştırmaya katılmak istememesi, bazı sera işletmecilerinin sera alanlarında gözlem yapılmasına engel olmaları araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmuştur.

4. BULGULAR

4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmaya dâhil olan 10 katılımcının yaş aralıkları, medeni durumları, eğitim seviyeleri, uyrukları ve aylık gelirlerine ilişkin sosyo-demografik özellikleri aktarılacaktır.

Tablo 4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

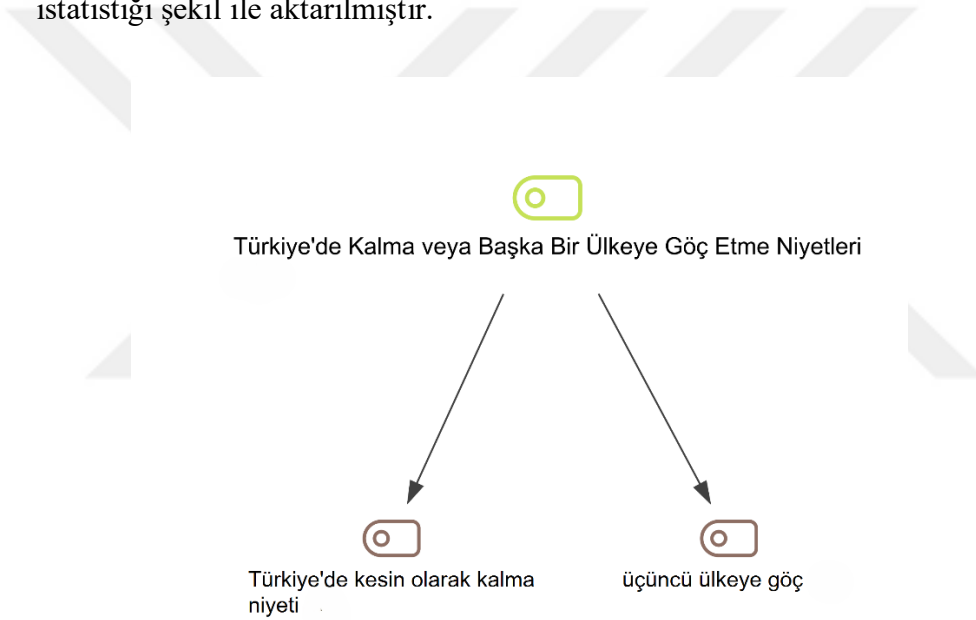
Katılımcı	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Seviyesi	Uyruk	Aylık Gelir
K1	30	Evli	Okuryazar Değil	Suriyeli	8500 TL
K2	18	Bekar	Okuryazar Değil	Suriyeli	8500 TL
K3	24	Evli	İlkokul 2 Terk	Suriyeli	3000 TL
K4	31	Evli	Lise Mezunu	İranlı	3000 TL
K5	35	Evli	Üniversite Mezunu	Afgan	5000 TL
K6	33	Evli	Lise Mezunu	Afgan	5000 TL
K7	27	Evli	Okuryazar Değil	İranlı	3300 TL
K8	33	Eş Vefat Etmiş	Okuryazar Değil	Afgan	3300 TL
K9	19	Evli	Okuryazar Değil	Suriyeli	3000 TL
K10	22	Evli	Okuryazar Değil	Suriyeli	3300 TL

4.2. Katılımcıların Türkiye 'de Kalma Niyeti ve Seracılık Sektörüne Olan Bakış Açısına İlişkin Bulgular

Bu başlık altında katılımcıların Türkiye’de kalma veya başka bir ülkeye göç etme niyetleri, Türkiye’de çalışan bir emekçi olarak emeklerinin karşılıklarını alıp alamadıklarına olan bakış açısı, seracılık sektörüne olan bakış açıları, seracılık sektörü avantaj ve dezavantajlarına verdikleri yanıtlar değerlendirilecektir.

4.2.1. Türkiye’de Kalma veya Üçüncü Ülkeye Göç Etme Niyetleri

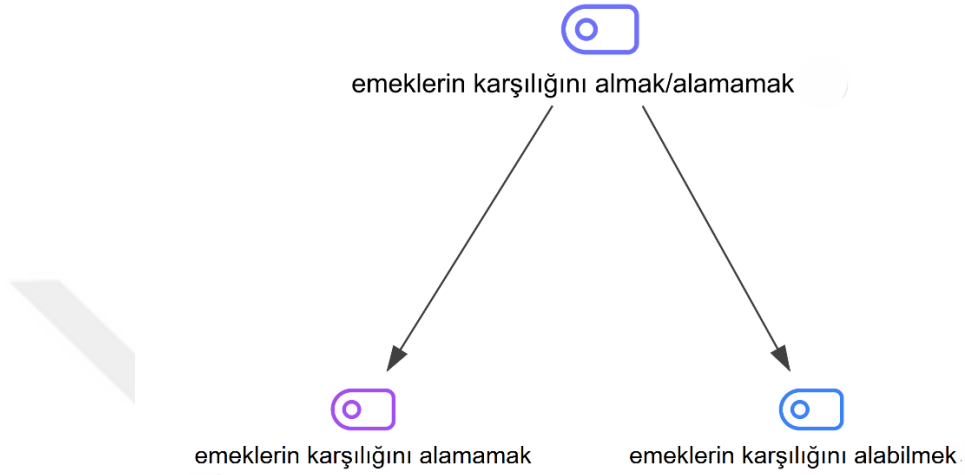
Bu başlık altında katılımcıların Türkiye’de kalma niyetleri, Türkiye’de kesin olarak kalma niyeti ve üçüncü ülkeye göç alt kodları ile kodlanmıştır. Alt kodların istatistiği şekil ile aktarılmıştır.

Şekil 4.2.1. Türkiye’de Kalma veya Başka Bir Ülkeye Göç Etme Niyetleri Alt Kodları

Şekil 4.2.1.’de Türkiye’de kalma veya başka bir ülkeye göç etme niyetleri koduna bağlı alt kodları değerlendirilmiştir. Türkiye’de kesin olarak kalma niyeti alt kodu 6 kez, üçüncü ülkeye göç alt kodu 4 kez kodlanmıştır.

4.2.2. Katılımcıların Türkiye’de Çalışan Bir Emekçi Olarak Emeklerinin Karşılığını Alıp Almadıklarına İlişkin Bakış Açıları

Şekil 4.2.2. Katılımcıların Türkiye’de Çalışan Bir Emekçi Olarak Emeklerinin Karşılığını Alıp Alamadıklarına İlişkin Bakış Açılarına Dair Alt Kodlar

Şekil 4.2.2.’de görüldüğü üzere katılımcıların Türkiye’de çalışan bir emekçi olarak emeklerinin karşılığını alıp alamadıklarına ilişkin bakış açılarına ait alt kodlar değerlendirilmiştir. “emeklerin karşılığını alamamak” alt kodunun 7, “emeklerin karşılığını almak” alt kodunun ise 3 defa kodlandığı bulgulanmıştır.

Emeklerinin karşılığını alamadığını ifade eden katılımcılar bu ifadelerinin sebebini “düşük ücret”, “işe düzenli gidememek”, “sosyal güvencenin olmaması”, “günlük ücret almak”, “iş güvencesinin olmaması” alt kodları ile kodlanan ifadelere dayandırmaktadır.

Bir katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmektedir;

“Düşünmüyorum. Hem zor ama zor olsa da çalışmak zorundayım çünkü kirayı ödemek zorundayım. Yani para alıyoruz, düzenli veriyorlar ama günlük 275 TL, her zaman da iş olmuyor ama mecbur geliyorum çünkü kirayı ödemek gerek, kiralar pahalı.” (K-8)

Yukarıdaki ifadeyi destekleyen nitelikte bir başka katılımcının ifadesi ise şu şekildedir;

“Bence hakkımızı almıyoruz. Çünkü iş her gün yok, parası az ama başka iş yok.” (K-3)

Hakkını aldığını düşünen bir katılımcı ise bu ifadesinin yanında yaşadığı diğer sorunları da ekleyerek durumunu şu şekilde ifade etmektedir;

“Yani evet, paramızı alıyoruz, veriyorlar. Ama dediğim gibi günlük alıyoruz, sigorta alıyoruz. Patron gelme derse iş yok. İşsiz kalırız. Bu yüzdem problem oluyor.” (K-4)

Katılımcıların emeklerinin karşılığını alıp alamadıklarına ilişkin bulgulara “düşük ücret”, “işe düzenli gidememek”, “sosyal güvencenin olmaması”, “günlük ücret almak”, “iş güvencesinin olmaması” alt kodları güvencesizliği ifade eden “prekarya” kavramının anahtar kavramları niteliğindedir. Emeklerinin karşılığını alamayan ve düşük ücret, düzensiz iş, sosyal güvencenin bulunmaması gibi sorunlarla yüzleşen göçmen kadın işçilerin prekaryalaşacağının açık olduğu görülmektedir.

4.2.3. Katılımcıların Seracılık Sektörüne Olan Bakış Açıları ve Seracılık Sektörünün Avantaj ve Dezavantajları Hakkındaki İfadeleri

Şekil 4.2.3. Katılımcıların Seracılık Sektörüne Olan Bakış Açıları ve Seracılık Sektörünün Avantaj ve Dezavantajları Hakkındaki İfadelerine Yönelik Alt Kodlar

Şekilde de görüldüğü üzere seracılık sektörüne olan bakış açıları/avantajlar ve dezavantajlar teması çeşitli alt kodlarla değerlendirilmiştir. Düşük ücret alt kodu 19, mevcut işe mecburiyet alt kodu 11, işe düzenli gidememek alt kodu 8, havanın sıcak

ve boğuk olması alt kodu 5, ağır kaldırmak alt kodu 3, iş güvencesinin olmaması alt kodu 2, niteliksizleştirme alt kodu 1 ve olumlu bir ifade şekli olan Türkiye’den ve Türklerden memnuniyet alt kodu 12 defa kodlanmıştır.

Aşağıdaki tabloda ise işlenen kodların frekans analizine yer verilmiştir.

Tablo 4.2.3.1.: Katılımcıların Seracılık Sektörüne Olan Bakış Açıları ve Seracılık Sektörünün Avantaj ve Dezavantajları Hakkındaki İfadelerine Yönelik Frekans Analizi

	Belgeler	Yüzde	Yüzde (geçerli)
ağır kaldırmak	3	30,00	30,00
işe düzenli gidememek	5	50,00	50,00
Niteliksizleştirme	1	10,00	10,00
iş güvencesinin olmaması	1	10,00	10,00
Türkiye’den ve Türklerden memnuniyet	7	70,00	70,00
düşük ücret	9	90,00	90,00
havanın sıcak ve boğuk olması	5	50,00	50,00
mevcut işe mecburiyet	8	80,00	80,00
Kodlanmış BELGELER	10	100,00	100,00
Kodlanmamış BELGELER	0	0,00	-
ANALİZ EDİLEN BELGELER	10	100,00	-

Bulgulardan da görüldüğü üzere katılımcıların seracılık sektörüne olan bakış açıları olumsuz ve dezavantajlı olmakla beraber Türkiye’den ve Türklerden memnuniyetlerini de ifade etmektedirler.

Bir katılımcı Türkiye’den ve Türklerden memnuniyetini ifade ederken, seracılık sektörünün dezavantajlarını şu şekilde sıralamaktadır;

“Gayet iyi, insanlar iyi, bu ülke iyi. Yani bir yanı zor bir yanı iyi diyoruz. Nasıl söyleyeyim iş olarak zor ama yine de iyi. İş zor çünkü hep toprak içinde insan, kışın çamur, yazın ise çok sıcak sera. Bu iş zor yani çalışıyorsun ama az para veriyorlar, başka da gidecek iş yok, daha önce başka bir yerde çalıştık, orada hem para az hem de çok çalıştırıyorlardı.” (K-2)

Bir başka katılımcı da benzer ifadelerde bulunmaktadır;

“Türkiye iyi yine de yani huzur var. Savaş yok. Sera biraz zor çünkü ağır kaldırıyor bazen, hava sıcak o zaman çok boğuk kötü. Başka iş yok.” (K-9)

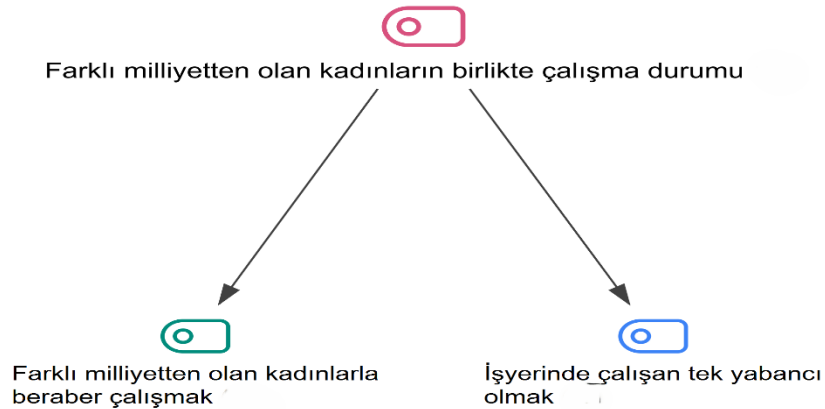
Menşe ülkesinde üniversite eğitimini tamamlamış ve bir okulda müdürlük yaparken göç etmek zorunda kalan bir katılımcı ise konu ile ilgili deneyimini şu şekilde aktarmaktadır:

“Mutluyuz burada ama dedim ben müdürdüm, öğretmendim. Buraya geldim serada iş buldum. İnsan bazen üzüliyor. Çok sene okumuşum, sonuç bu olmuş. Ama başka iş yok. Mecbur. Para yine orta yani az. İşe göre az bence. Çünkü hep vücut çalışıyor, insan yoruluyor. Günlük alıyorsun. Eğer iş yoksa gelme diyorlar. Bazen çok zaman oluyor iş olmuyor. İşte o zaman çok kötü.” (K-5)

4.3. Katılımcıların Farklı Milliyetten Olan Kadınlarla Birlikte Çalışma Durumuna ve Türk İşçilerin Kendilerine Karşı Olan Tutumuna Bakış Açılarına İlişkin Bulgular

Bu başlık altında katılımcıların farklı milliyetten olan kadınlarla birlikte çalışma durumuna ve Türk işçilerin kendilerine karşı olan tutumuna bakış açılarına ilişkin bulgular değerlendirilecektir.

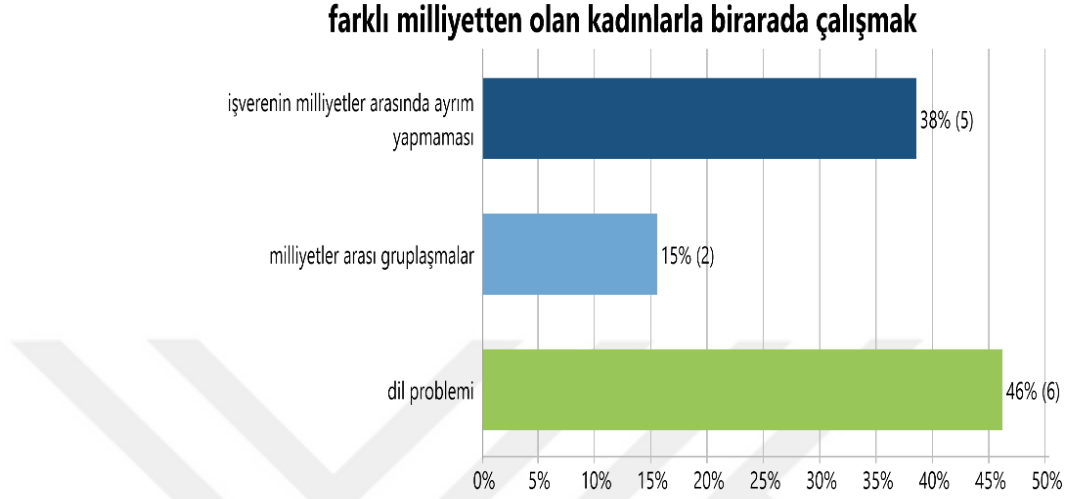
4.3.1. Farklı Milliyetten Olan Kadınlarla Birlikte Çalışma

Şekil 4.3.1.: Katılımcıların Farklı Milliyetten Olan Kadınlarla Birlikte Çalışma Durumuna İlişkin Alt Kodlar

Şekil 4.3.1.’de katılımcıların farklı milliyetten olan kadınlarla birlikte çalışma durumuna ilişkin alt kodlar değerlendirilmiştir. 10 katılımcıdan 7 katılımcının farklı

milliyetten olan kadınlarla birlikte çalıştığı, 3 katılımcının ise çalıştığı işyerinde tek yabancı kadın olduğu bulgulanmıştır. Farklı milliyetten olan kadınlarla birlikte çalışan 7 katılımcının tema ile ilgili bulguları aşağıda verilmiştir.

Şekil 4.3.1.1.: Farklı Milliyetten Olan Kadınlarla Bir Arada Çalışmaya Dair Bulguların Frekans Dağılımı

Farklı milliyetten olan kadınlarla bir arada çalışan katılımcıların bulguları işverenin milliyetler arasında ayırım yapmaması, milliyetler arası gruplaşmalar ve dil problemi alt kodları ile kodlanmıştır.

İşverenin milliyetler arasında ayırım yapmaması kodunun frekans sıklığı %38, milliyetler arası gruplaşmalar kodunun frekans sıklığı %15 ve dil problemi kodunun frekans sıklığı %46 olarak tespit edilmiştir. %38 frekans sıklığına sahip olan “işverenin farklı milliyetler arasında ayırım yapmaması” koduna bir katılımcının aşağıdaki ifadesi örnek verilebilir;

“Yok yok hep aynı. Para da aynı, mesai de aynı. Neden sorun olsun ki? Yani sen Afgan, sen Suriyeli diye başka şey yok.” (K-5)

%15 frekans sıklığı tespit edilen “milliyetler arası gruplaşmalar” kodu için durumu bir katılımcı şu şekilde ifade etmektedir;

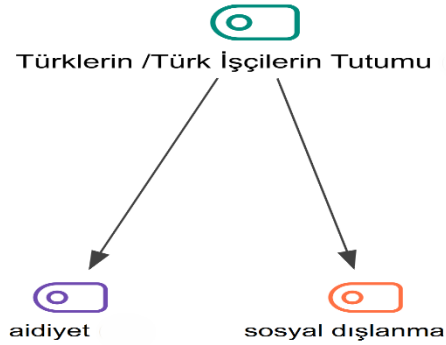
“Burada herkes kendi işini yapıyor, kimse kimseye bakmıyor, eğer konuşacaksan kendi arkadaşınla konuş, herkes grup olmuş.” (K-7)

Katılımcıların birbirlerinden farklı diller konuşması ve Türkçe konuşma becerilerinin düşük olmasından dolayı birbirleriyle iletişim kuramamaları ise şu şekilde ifade edilmektedir;

“Burada İranlı var, Afgan var, Suriyeli var. Bazı Afganları anlıyoruz yani dil olarak, çünkü onlar bizim dili biliyor. Ama Suriyeli pek anlamıyoruz. Pek konuşmuyoruz. Yani mesela kötü bir laf dese de anlamıyoruz. Ama para aynı, çalışma aynı, ayrımcılık yok.” (K-4)

4.3.2. Türk İşçilerin Kendilerine Karşı Olan Tutumuna Bakış Açıları

Bu tema altında katılımcıların Türk işçilerin kendilerine karşı olan tutumuna ilişkin bakış açıları bulgulanmıştır. Temada aidiyet ve sosyal dışlanma alt kodları kullanılmıştır.

Şekil 4.3.2.: Türklerin/Türk İşçilerin Tutumuna İlişkin Bakış Açılarının Alt Kodları

Şekil 4.3.2.’de katılımcıların Türklerin/Türk işçilerin tutumuna ilişkin bakış açıları değerlendirilmiştir. Aidiyet alt kodu 7, sosyal dışlanma alt kodu 3 kez bulgulanmıştır.

Bu başlık için yöneltilen soruyu katılımcılar zaman zaman işyerleri dışındaki Türklerle olan iletişimini de kapsayarak yanıtlamıştır.

Türklerin/Türk işçilerin kendilerine olan tutumunu aidiyet alt kodu bağlamında bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir;

“Allah’a şükür, arkadaşım güzel, mahalle güzel, her nereye gidiyoruz güzel, yani Allah’a şükür öyle bir şey görmedim. Bak öyle bir şey, ben gerçekten memnun yani 6 sene burada kaldım. Bir şey olsaydı başka bir yere taşınırdım. Hiçbir şey görmedim Allah’a şükür.” (K-1)

Türklerin/Türk işçilerin kendilerine olan tutumunu sosyal dışlanma alt kodu bağlamında bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir;

“Yani bir iki defa oldu, Özellikle ilk zamanlarda. Şimdi sizin yüzünüz başka, biz daha esmer oluyoruz, kıyafetler de başka. Aslında tam da anlayamıyorum Türkçe iyi değil ama bir iki defa gördüm kötü baktılar. Hani ayıp gibi. Ama ne fark eder biz daha esmer, kıyafetler başka olsa? Bak işte geldin gördün, biz de çalışıp para kazanmak istiyoruz, kötü niyet yok ki.” (K-10)

Bir katılımcı ise kendisinin herhangi bir sosyal dışlanma yaşamadığını ama çocuğunun başına böyle bir olay geldiğini ifade etmiştir;

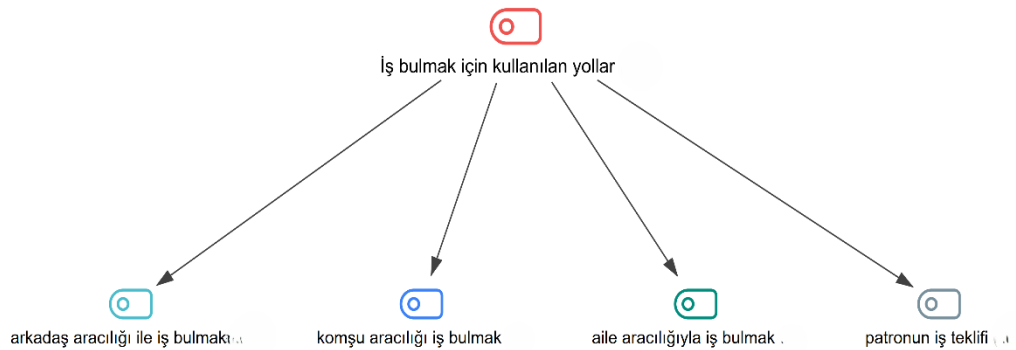
“Kötü bir şey duymadım benim için ama oğlum okula giderken bazen zor oluyor. Ona kötü şeyler söylemiş diğer çocuklar. Ben de üzüldüm yani ona ya da bana, aynı şey.” (K-7)

4.4. Katılımcıların İş Bulmak İçin Kullandıkları Yollar ve İşe Tutunma Pratikleri Hakkında Bulgular

Bu başlıkta katılımcıların iş bulmak için kullandıkları yollar ve işe tutunma pratiklerine dair bulgulara yer verilmiştir.

4.4.1. Katılımcıların İş Bulmak İçin Kullandıkları Yollar

Bu tema altında arkadaş aracılığı ile iş bulmak, komşu aracılığı ile iş bulmak, aile aracılığı ile iş bulmak ve patronun iş teklifi alt kodları kullanılmıştır.

Şekil 4.4.1.: Katılımcıların İş Bulmak İçin Kullandıkları Yolların Alt Kodları

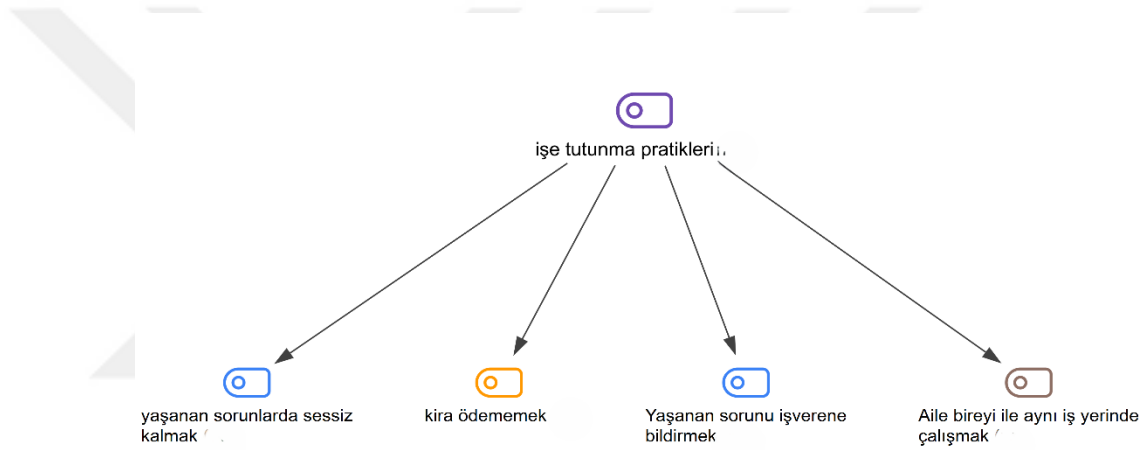
Şekil 4.4.1.’ de görüldüğü üzere katılımcılar iş bulmak için sosyal çevrelerini kullanmaktadırlar. Buna göre; arkadaş aracılığı ile iş bulma alt kodunun 4, komşu

aracılığı ile iş bulma kodunun 3, aile aracılığı ile iş bulma kodunun 2 ve patronun iş teklifi kodunun 1 kez kodlandığı görülmektedir.

Her sistemin birbiriyle sürekli bir dinamizm ve karşılıklı etkileşim içerisinde olduğunu ifade eden “sistem kuramı” (Yolcuoğlu, 2014: 391-392) bağlamında bu bulgularda göçmen kadın işçilerin birbirleri ile karşılıklı etkileşim sağlayarak iş bulma noktasında bu etkileşimi bir destek mekanizması olarak kullandıkları görülmektedir.

4.4.2. Katılımcıların İşe Tutunma Pratikleri

Bu tema altında kira ödememek, yaşanan sorunu işverene bildirmek, aile bireyi ile aynı işyerinde çalışmak ve yaşanan sorunlarda sessiz kalmak alt kodları kullanılmıştır.

Şekil 4.4.2.: Katılımcıların İşe Tutunma Pratiklerine Dair Alt Kodlar

Katılımcıların işe tutunma pratikleri temasında yaşanan sorunlarda sessiz kalmak alt kodu 7, kira ödememek alt kodu 1, yaşanan sorunu işverene bildirmek alt kodu 1, ve aile bireyi ile aynı iş yerinde çalışmak alt kodu 1 kez kodlanmıştır.

Mevcut işine devam edebilmek için yaşanan sorunlarda sessiz kaldığını belirten bir katılımcı durumu şu şekilde ifade etmektedir;

“Bazen canımızı sıkan şeyler olabiliyor. Mesela patronla sorun oluyor, tartışma oluyor. Ama bir şey konuşmayacaksın, devam edeceksin, zaten hayat devam ediyor.” (K-3)

Mevcut işine devam edebilmek için daha önce çadırdaki kalan fakat işverenin kendisine kira bedeli olmadan ev verdiğini ifade eden katılımcı bu durumu şu şekilde açıklamaktadır;

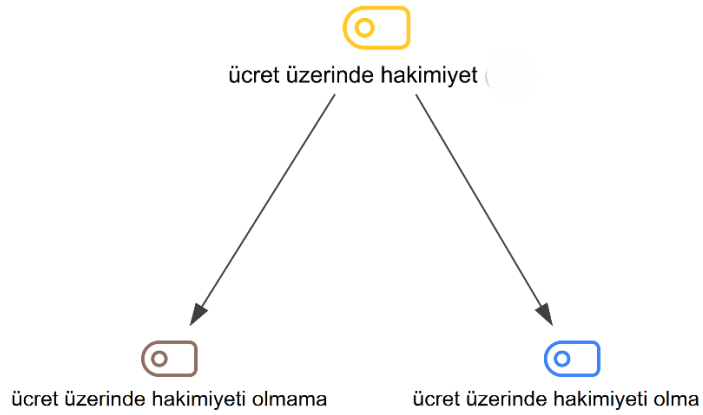
“Biz başka bir patrona geldik çalışmaya hem para azdı hem de biz çadırda duruyorduk. Sonra bir komşu var, o da burada çalışıyor, bizim hali de biliyor. Dedi gelin buraya daha iyi olur. Şimdi hem daha çok para alıyoruz hem de yeni patron bize kullanmadığı bir ev verdi, artık evimiz de var. Çok şükür.” (K-1)

İşe tutunma pratiği olarak aile bireyleri ile aynı iş yerinde çalışan bir katılımcı durumu şu şekilde ifade etmektedir;

“Biz 8 sene önce geldik buraya. Benim baba yok. Önce abilerim çalışmaya başladı. Biz geri döneriz zannettik ama durumları biliyorsunuz. Sonra para yetmeyince annem ve ben de çalışmaya başladık. Benim annem ve bir abi başka serada çalışıyor, ben ve bir abi de burada çalışıyoruz. O burada çalışıyordu, ben de gelmeye başladım. Böyle iyi oluyor, beraber olmak daha iyi.” (K-2)

4.5. Katılımcıların Aldıkları Ücret Üzerindeki Hâkimiyetlerine İlişkin Bulgular

Bu tema altında katılımcıların aldıkları ücret üzerindeki hâkimiyetlerine olan bakış açıları bulgulanmıştır.

Şekil 4.5.: Katılımcıların Aldıkları Ücret Üzerindeki Hâkimiyetlerine İlişkin Alt Kodları

Şekil 4.5’de katılımcıların aldıkları ücretleri üzerindeki hakimiyetlerine ilişkin alt kodlar verilmiştir. Ücret üzerinde hâkimiyeti olmama alt kodu 5, ücret üzerinde hâkimiyeti olma alt kodu ise 5 kez kodlanmıştır.

Aldığı ücret üzerinde hâkimiyeti olmadığını ifade eden katılımcılardan biri hayat pahalılığı kodu ile de bağlantılı olarak durumunu şu şekilde açıklamaktadır;

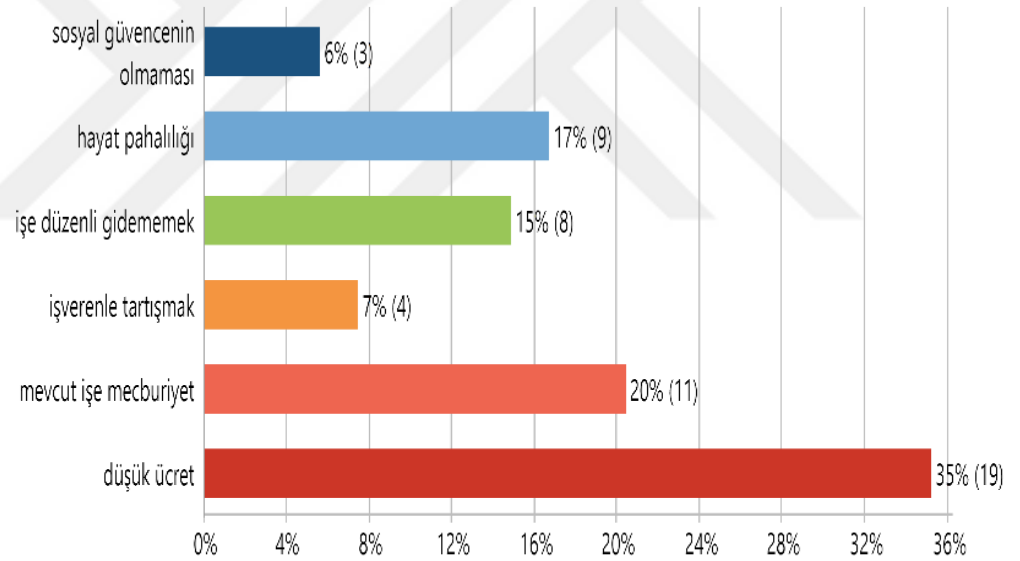
“Düşünmüyorum çünkü iş ona gelmiyor. Önce lazım fatura için, gaz için, kira için. Tabi ben de isterim kendime bir şey alayım. Ama çok zor. Yani ev ve iş görüyorum. Başka bir yer bilmem, gezmek bilmem.” (K-10)

Aldığı ücret üzerinde hâkimiyeti olduğunu belirten katılımcılardan biri ise eşinin vefat etmesi ile birlikte hanede gelirin kendisi tarafından yönetildiğini şu şekilde ifade etmektedir;

“Evet, ben kullanıyorum. Çünkü ben en büyük. Yani bende koca yok, savaşta öldü.” (K-8)

4.6. Katılımcıların İş Hayatında Yaşadıkları Problemlere İlişkin Bulgular

Katılımcıların iş hayatında yaşadıkları problemler teması; düşük ücret, mevcut işe mecburiyet, hayat pahalılığı, işe düzenli gidememek, işverenle tartışmak ve sosyal güvencenin olmaması alt kodları ile kodlanmıştır.

Şekil 4.6.: Katılımcıların İş Hayatında Yaşadıkları Problemlere İlişkin Frekans Dağılımı

Şekil 4.6.'da görüldüğü üzere katılımcıların iş hayatında yaşadıkları problemler temasında sosyal güvencenin olmaması kodunun sıklığı %6, hayat pahalılığı kodunun sıklığı %17, işe düzenli gidememek kodunun sıklığı %15, işverenle tartışmak kodunun sıklığı %7, mevcut işe mecburiyet kodunun sıklığı %20 ve düşük ücret kodunun sıklığı %35 olduğu anlaşılmaktadır.

İş hayatında yaşadığı problemi düşük ücret, işe düzenli gidememek ve sosyal güvencenin olmaması olarak belirten bir katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir;

“Para az o en büyük sıkıntı. Her zaman iş yok, o sıkıntı. Mesela problem oldu, sana gelme diyor, tamam bitti. Vatandaşlık yok, sigorta yok. Patron ne derse öyle oluyor. Bazen diyor para yok sonra vercem. Mecbur tamam diyorsun, bekliyorsun. Ama evin sahibi beklemiyor.” (K-9)

İş hayatında yaşadığı problemi düşük ücret ve hayat pahalılığı olarak belirten bir başka katılımcı durumunu şu şekilde ifade etmektedir;

“Ama her şey pahalı olmuş ondan sonra kendimiz için artık pek yok patronun zam yapmak lazım Allah büyük Bir şey sorun değil, tek sorun para aslında, para az ve yetmiyor, kira var, fatura var ama para yetmiyor.” (K-5)

İkili iş gücü piyasası kuramında sermaye yoğun birincil sektörlerde çalışan işçilerin nitelikli işçiler olduğu ve işverenler tarafından kolayca gözden çıkarılamayacak konumda olduğu ifade edilirken, istikrarsız, güvencesiz, niteliksiz ve emek yoğun ve işçilerin işverenlerce kolayca gözden çıkarılabilecek sektörün ise ikincil nitelikte olduğu belirtilmektedir (İşcan ve Çakır, 2019: 262). Bu bulgular özelinde göçmen kadın işçilerin iş hayatında yaşadıkları problemlerin kolayca gözden çıkarılabilen ikincil nitelikte işçi olduklarını göstermektedir.

5. TARTIŞMA

Araştırma ile Yalova ilinin Altınova ilçesine göç etmiş, seracılık sektöründe çalışan kadınların emeğinin mevcut durumunun değerlendirmesi amaçlanmış ve bu amaç doğrultusunda dört araştırma sorusuna cevap aranmıştır. Bu bölümde bulgular ve literatür bilgisi değerlendirilerek araştırma sorularının cevapları tartışılacaktır.

Göç; bireyleri, aileleri ve toplumları, ekonomik, sosyal, siyasal ve psikolojik açıdan etkileyen bir olgudur. Göçün sebeplerini açıklamaya odaklanan kuramlardan biri olan İtme-Çekme Kuramında Everett Lee; itici faktörleri çoğunlukla ekonomik fırsatların eksikliği ve siyasi baskı olarak, çekici faktörleri ise işgücü talebi, ekonomik fırsatlar ve özgür siyasi ortam olarak tanımlayarak (Haas ve ark., 2022: 54) itici faktörlerin yoğun olduğu yerlerden çekici faktörlerin yoğun olduğu yerlere göç hareketinin gerçekleştiğini ifade etmektedir.

Bu noktada göç olgusunun en temel sebebi ve aynı zamanda sonucu olarak ekonomi karşımıza çıkmaktadır. Bulunduğu yerde ekonomi veya diğer sebeplerle (savaş, siyasi istikrarsızlık vb.) sebebiyle göç eden kişiler yeni yerleştikleri bölge veya ülkede de hayatlarını devam ettirebilmeleri için bir kazanç elde etme zorunluluğunda olacaklardır. Göçmen kadınlar da bu sebeple emek piyasalarına dahil olmaktadır.

Göçmen kadınlar için emek piyasasının durumunun olumlu olduğunu ifade etmek mümkün değildir. Emek piyasaları 1980'lerden itibaren Neo-Liberalleşme ve Küreselleşme ile birlikte yeni bir boyut kazanmış ve iş güvencesinin bulunmadığı, kayıt dışı, sosyal güvenlik haklarının gözetilmediği enformel (Müldür, 2020: 42) ve düşük ücrete, güvensizliğe yol açan esnek bir biçime bürünmüştür. Türkiye'deki emek piyasaları da küreselleşme ve kapitalizmden etkilenmiş ve göçmen kadınlar için olumsuz sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu duruma göçmen kadınların tarafından da bakılmak istenmiştir.

Araştırmanın ilk sorusu olan “Yalova'nın Altınova ilçesine uluslararası göç ile gelmiş göçmen kadınlar emeklerinin karşılığını aldıklarını düşünüyor mu?” sorusu ile bu konuya cevap aranmıştır. Konu ile ilgili diğer araştırmalara bakılacak olursa:

Geç kapitalistleşen ülkeler olan Doğu ve Güney Doğu Asya ülkelerindeki kadın emeğini incelediği çalışması ile Yaman Öztürk (2010); kapitalist gelişmenin kadın emeği ile sağlandığını, bu ülkelerde meydana gelen ekonomik kriz ile birlikte kadınların emek piyasalarına güvencesiz, enformel, düşük ücretli bir şekilde dahil

olarak kadın emeğinin güçsüzleştiğini, patriyarkanın ise bu durumdan avantajlı çıkarak güçlendiğini ortaya koymuştur.

Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'ndeki çay tarımında çalışan Gürcü kadın emeği üzerine bir çalışma gerçekleştirmiş olan Öksüz ve Özgür (2021); eril tahakküm içerişimde kadın emeğinin baskı altına alındığını, göçmen kadınların ve kız çocuklarının ortalama ücretin altında çalıştıklarını, aldıkları ücreti kendi ihtiyaçları için kullanamadıklarını ortaya koymuştur.

Bu noktada araştırma verileri incelendiğinde katılımcıların mevcut iş yerlerinde ve Türkiye'de çalışan bir emekçi olarak emeklerinin karşılığını alıp almadıklarına ilişkin ifadelerinde 7 katılımcının Türkiye'de çalışan bir emekçi olarak emeklerinin karşılığını alamadığını, 3 katılımcı ise emeklerinin karşılığını alabildiğini ifade ettiği görülmektedir. Emeklerinin karşılığını alamadığını ifade eden katılımcılar bu ifadelerini “*düşük ücret*”, “*işe düzenli gidememek*”, “*sosyal güvencenin olmaması*”, “*günlük ücret almak*”, “*iş güvencesinin olmaması*” şeklindeki kodlar ile belirtmiştir. Katılımcıların bu ifadeleri emeklerinin karşılığı ile ilgili temel problemin ekonomik olduğunu ortaya koymaktadır.

Birinci araştırma sorusuna cevap aramak için katılımcılara yöneltilen bir başka soru aldıkları ücret üzerinde hakimiyetlerinin bulunup bulunmadığıdır. Göçmen kadınlar, göç olgusunun da getirmiş olduğu olumsuz şartlar ve ataerkil sistem sebebiyle aldıkları ücret üzerinde hakimiyet kuramamakta, gelir evin erkeğinde toplanabilmektedir. Araştırma bulgularında ücret üzerinde hakimiyetin bulunması ve ücret üzerinde hakimiyetin bulunmaması eşit oranda sonuç ortaya çıkarmıştır. Ücret üzerinde hâkimiyetin olmadığını ifade eden katılımcıların bu durumu hayat pahalılığı ve düşük ücret ile gerekçelendirdiği görülmektedir. Bu durum göçmen kadın işçilerin aldıkları ücret üzerinde hâkimiyet kurmalarını zorlaştırmaktadır.

Sosyal hizmet bilimi ve mesleğinde dezavantajlılık toplum tarafından dışlanmış, fiziksel veya ruhsal eksiklikleri olma durumu olarak tanımlanmaktadır (Danış, 2016: 96). Göçmen kadınlar da hem kadın oldukları hem de göçmen oldukları için toplumda ikincil dezavantajlı konumda olabilmektedirler. Bu durum çalışma hayatına da yansımış olup göçmen kadınları pek çok çalışma hayatı sorunuyla baş etmek durumunda bırakmaktadır.

Göçmen kadınların çalışma hayatında yaşadığı temel sorunlardan birinin dil bilgisi yetersizliği olduğu söylenebilir. Akalın (2014: 7) bu sorunu “*göçmen kadınlar dillerini bilmedikleri yerlerde adeta dilsizleşmektedirler*” şeklinde özetlemektedir.

Bulunduğu ülkedeki resmi dili yeterli bir şekilde konuşamayan göçmen kadınlar, çalışma ortamına uyum sağlama noktasında zorlanmakta, sosyalleşmeden uzak durabilmektedir.

Göçmen kadın işçilerin çalışma hayatında yaşadıkları sorunlardan bir diğeri cinsel tacizdir. Çeltikçi (2019), “Küresel ‘Minyon Kahverengi’ Kadın Emeği: Türkiye’de Çalışan Filipinli Kadınlar” başlıklı yüksek lisans tezinde Türkiye’de ev hizmetlerinde çalışan Filipinli kadınlarla bir araştırma yapmış, bu araştırma ile ev hizmetlerinde çalışan göçmen kadınların cinsel tacize uğrayabildiğini, kayıt dışı istihdam edildikleri için sınır dışı edilme korkusu ile emniyet güçlerine haber veremediklerini bulgulamıştır.

Göçmen kadın işçilerin çalışma hayatında yüz yüze geldiği diğer bir sorun niteliksizleştirilmedir. Eğitimli göçmen kadınlar, kendi ülkelerinde eğitimine uygun işlerde yer alırken, göç ettikleri ülkede daha düşük statülü ve niteliksiz işlerde çalışmak zorunda kalabilmektedirler. Bu durum dil sorunundan da kaynaklanmakla birlikte göçmen kadınların bakım, hizmet, seks, eğlence sektörü haricindeki sektörlerde değerlendirilme fırsatlarının az olmasından da kaynaklanabilmektedir (Ekiz Gökmen, 2011: 205).

Güvencesiz, düşük ücretli çalışma göçmen kadınların belki de en temel sorunları olarak ifade edilebilmektedir. Sosyal güvencenin bulunmadığı, düşük ücretli ve uzun çalışma saatleri olan işler, göçmen kadınlar için yoksulluk ve sağlık sorunlarını beraberinde getirmektedir. Bu noktada *“güvencesiz bir varoluş içinde yaşamaya neden olan baskılara maruz kalmak ve bu deneyimlerin içinden geçmek demektir ve iş ya da hayat tarzı ile elde edilen güvenli bir kimlik ya da gelişme hissi yoktur.”* şeklinde tanımlanan *“prekaryalaşmak”* kavramı karşımıza çıkmaktadır (Standing, 2022: 56).

Sosyal güvencenin bulunmadığı, düşük ücretli, her an iş kaybı yaşayabilecek olan göçmen kadın emekçiler prekaryalaşmanın içine çekilmektedir. 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı ile birlikte Türkiye’ye yoğun bir şekilde Suriyeli göçmen gelmiş ve emek piyasalarında yer almaya başlamıştır. Suriyeli göçmenlerin emek piyasalarındaki güvencesiz konumu literatürde Suriyelilerin Türkiye’nin yeni prekaryasını oluşturduğuna dair tartışmalara yol açmıştır (Şahankaya Adar, 2018: 23). Bu çalışmada da Suriyeli kadınlara yoğun olarak rastlanılmasının bu tartışmaları destekler nitelikte sonuç verdiği düşünülmektedir.

Göçmen kadın emeği literatüründen elde edilen bu bilgiler ile **araştırmanın ikinci sorusu olan** “Yalova’nın Altınova ilçesine uluslararası göç ile gelmiş göçmen kadınların iş hayatında karşılaştıkları sorunlar nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır.

Katılımcılar iş hayatında yaşadıkları problemleri; düşük ücret, mevcut iş mecburiyet, hayat pahalılığı, işe düzenli gidememek, işverenle tartışmak ve sosyal güvencenin olmaması olarak ifade etmiştir. Şekil 4.6.’da da görüldüğü üzere sosyal güvencenin olmaması kodunun sıklığı %6, işverenle tartışmak kodunun sıklığının %7, işe düzenli gidememek kodunun sıklığı %15, hayat pahalılığı kodunun sıklığı %17, mevcut iş mecburiyet kodunun sıklığının %20 ve düşük ücret kodunun sıklığı %35’tir. Bulgular değerlendirildiğinde göçmen kadınların çalışma yaşamında yüzleştikleri temel problemin ekonomik problemler olduğunu söylemek mümkündür.

İkili iş gücü piyasası kuramında sermaye yoğun birincil sektörlerde çalışan işçilerin nitelikli işçiler olduğu ve işverenler tarafından kolayca gözden çıkarılamayacak konumda olduğu; istikrarsız, güvencesiz, nitelsiz ve emek yoğun ve işçilerin işverenlerce kolayca gözden çıkarılabilecek sektörün ise ikincil nitelikte olduğu belirtilmektedir (İşcan ve Çakır, 2019: 262).

Bu araştırmada katılımcıların iş hayatında yaşadıkları sorunların ikincil sektörü tanımlayan düşük ücretli, düzensiz, güvencesiz, mevcut iş mecburiyet niteliklerine sahip olduğu görülmektedir. Göçmen kadın işçiler bu sorunları yaşasalar dahi başta dil ve eğitim problemleri olmak üzere sahip oldukları özelliklerden dolayı bir üst sektör olan birincil sektörlerle dahil olamadıkları, Altınova ilçesi özelinde değerlendirildiğinde mevcut işyerlerinden ayrılırsalar dahi bulabilecekleri diğer işin yine seracılık sektöründe olacağı düşünülmektedir. Bu sebeple de göçmen kadın işçilerin yaşadıkları sorunlara karşı sessiz kalmayı ve mevcut işlerine devam etme yolunu tercih ettikleri görülmektedir.

İlişkiler ağı/göçmen ağları kuramının temelini göçmenlerin diğer göçmenlerle ve menşe ülkedeki aile ve arkadaşlarla kurduğu sosyal bağların nasıl kurulduğu ve sürdürüldüğünü ve bu bağların ilişkiler ağına nasıl dönüşebileceğini açıklama çabası oluşturmaktadır (Haas ve ark., 2022: 77).

Göçmen ilişkiler ağı, yeni ve eski göçmenlerin menşe ve hedef ülkedeki birbirleriyle veya göçmen olmayan kişiler ile soy, din vb. unsurlar arasındaki bağlardan ortaya çıkan ilişkiyi kapsamaktadır. Bu ilişki ağları gerek duyulduğunda başvurulabilecek, problemlere çözüm üretebilecek bir sosyal sermaye niteliği taşımaktadır (Güllüpcinar, 2012: 73).

Göçmen kadınlar bu ilişki ağlarını kullanarak bulundukları yeni ülkede daha rahat sosyalleşebilmekte, iş bulma noktasında ilişkiler ağından faydalanabilmektedir.

Göçmen kadın işçilerin yaşadıkları sorunları doğru anlayabilmek ve gerekli çözümleri üretebilmek açısından **“ekolojik yaklaşım”** bağlamında değerlendirilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir. Bireyi çevresinden bağımsız olarak ele almayan, bireyin yaşadığı sorunların temelini çevre ile ilişkisinde arayan ekolojik yaklaşım; sosyal çalışmacıları daha kapsamlı bir bakış açısına yöneltmektedir.

Bu araştırmada göçmen kadın işçilerin yaşadığı sorunların ekonomik sebeplerde toplandığı görülmektedir. Seralarda güvencesiz, düşük ücretli ve kayıt dışı çalışan bu kadınların sorunları çözülmediği müddetçe artarak devam edecektir. Hukuki statüleri ya da dil ve eğitim gibi alanlarda yaşadıkları eksiklikler sebebiyle göçmen kadın işçiler dahil oldukları ikincil işgücü piyasalarından ayıramamaktadırlar.

Sosyal hizmet bilimi bağlamında değerlendirildiğinde bu kadınların yoksulluğunun her geçen gün artması sosyal hizmet kuruluşlarına olan başvurularını da artırmaktadır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından veya Sosyal Hizmet Merkezlerinden verilen yardımların göçmen kadın işçilerin ve ailelerinin yoksulluğunu azaltmadığı, sistem içerisinde bağımlı rollerinin devamını sağladığı düşünülmektedir. Bu noktada insan haklarının ve sosyal adaletin bir gerekliliği olarak göçmen kadın işçilerin çalışma koşulları, hukuki statülerini içeren uygun sosyal politikaların belirlenmesi, sahada çalışan sosyal çalışmacıların da göçmen kadın işçi müracaatçılarını çevresinde meydana gelen değişikliklerle birlikte değerlendirerek gerekli danışmanlığı yapmaları ve uygun sosyal hizmet müdahalelerine yönlendirmeleri gerekmektedir.

Her bireyin içerisinde bir güç barındırdığı ilkesi ile hareket eden **“güçlendirme yaklaşımı”** göçmen kadın işçiler özelinde ele alındığında göçmen kadın işçilerin nasıl güçlendirilebileceği konusunda bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Hem literatür bilgilerinden hem de araştırma sonuçlarından ortaya çıkan göçmen kadın işçilerin yaşadıkları sorunların temelinde bu kadınların güçsüzleştirilmesinin yer aldığı düşünülmektedir. Özellikle dil ve eğitim konusundaki eksiklikler sebebiyle göçmen kadın işçiler bulundukları çevreleri haricinde bir sisteme dahil olmakta zorluk çekmektedirler.

Göçmen kadın işçilerin kendi güçlerinin farkına varmaları ve potansiyellerini kullanabilmeleri başta kendilerinin ve ailelerinin iyilik haline katkı sunmakla birlikte devlet için de faydalı sonuçlar doğuracaktır.

Türkçe dil kursları ve meslek edindirme kurslarının yaygınlaştırılması ve göçmen kadınların bu kurslardan eğitim almalarının teşvik edilmesinin göçmen kadınların yoksulluğunun azalması, güvencesiz, düşük ücretli ve enformel sektörlerden uzaklaşması, böylelikle topluma kazandırılmalarına katkıda bulunulacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın yapılmış olduğu Yalova'nın Altınova ilçesindeki seralarda dil yetersizliğine rağmen göçmen kadınların yoğunlaşmış olmaları, bu kadınların iş bulmada ilişkiler ağını nasıl kullandıkları sorusunu akla getirmiş ve **araştırmanın üçüncü sorusu olan** “*Yalova'nın Altınova ilçesine uluslararası göç ile gelmiş göçmen kadınlar işgücü piyasalarına nasıl dâhil oluyorlar?*” sorusuna cevap aranmıştır.

Araştırma bulguları incelendiğinde Yalova'nın Altınova ilçesinde seracılık sektöründe çalışan göçmen kadınlardan yapılan görüşmelerde 4 katılımcı arkadaş aracılığı ile, 3 katılımcı komşu aracılığı ile, 2 katılımcı aile bireyleri aracılığı ile, 1 katılımcı ise patronun iş teklifi ile mevcut işinde çalışmaya başladığını ifade ettiği görülmektedir. Bu noktada göçmen ilişkiler ağı kuramında ifade edilen sosyal sermayenin araştırma sahasındaki göçmen kadın işçiler tarafından da kullanıldığı görülmektedir.

Sosyal hizmet bilim ve mesleğinin temel kuramlarından olan “**sistem kuramı**”; sistemlerin büyüyebilmesi, uyum sağlayabilmesi ve varlığını devam ettirebilmeleri için birbirleri ile karşılıklı etkileşim halinde bulunmaları gerektiğini, bu uyum ve etkileşimi sağlayamayan sistemlerin giderek yok olabilecekleri, yani entropiye uğrayacaklarını ifade etmektedir (Yolcuoğlu, 2014: 394).

Bu kuram göçmen kadın işçilerin işgücüne dahil olma şekilleri bağlamında değerlendirildiğinde katılımcıların sosyal sistemleri ile etkileşim kurarak işgücü piyasalarına dahil olduklarını, özellikle aynı milliyetten olan kadınların birbirleri arasındaki sosyal bağları koparmayarak uyum süreçlerini sağlayabildikleri ve varlıklarını koruyabildiklerini göstermektedir.

Göçmen kadınların mevcut işlerine devam edebilmelerini sağlayan işe tutunma pratikleri de araştırma sorusunun cevaplanabilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu noktada katılımcıların ifadeleri incelendiğinde işe tutunma pratiği olarak 7 katılımcının işverenle yaşanan sorunlarda sessiz kalmayı, 1 katılımcının işverenin

kendisine kira bedeli olmadan barınma yeri tahsis etmesini, 1 katılımcının iş arkadaşları ile yaşanan sorunlarda sorunu işverene bildirmeyi, 1 katılımcının ise erkek bir aile bireyi ile aynı işyerinde çalışmayı kullandığı görülmektedir.

Kadın emeği ve göçmen kadın emeği ile ilgili literatür bilgisinde birkaç kez tekrar edildiği üzere burada da sessiz kalmaya, görünür olmamaya çalışan göçmen kadın profili karşımıza çıkmaktadır. Mevcut işlerine devam edebilmek, işsiz kalmamak için göçmen kadınlar işyerinde yaşadıkları sorunlarda sessiz kalmayı tercih etmektedirler.

Türkiye, sahip olduğu jeopolitik konumu sebebiyle pek çok farklı milliyetten olan kişilerin göç ettiği bir ülke konumundadır. Bu sebeple farklı milliyete sahip göçmen kadınlar bir arada çalışmak durumunda kalabilmektedir.

Bilinen ilk göç kuramını hazırlamış olan Ravenstein'a göre sanayi ve ticaretin geliştiği bölgelerde bu bölgenin fırsatlarından yararlanmak isteyen insanlar bu bölgelere göç etmektedir (İnce, 2019: 2584). Yalova ilinin Altınova ilçesinin İstanbul, Kocaeli ve Bursa gibi büyükşehirlerle çevrili olması, tersaneciliğin yanı sıra ilçenin temel geçim kaynaklarından olan kayıt dışı özelliği gösteren seracılık sektörünün günden güne gelişiyor olması, bu ilçenin farklı milliyetten olan göçmen kadınları barındıran bir mekân haline gelmesine sebep olmuştur.

Araştırmada farklı milliyetten olan kadınların bir arada çalışma deneyimlerinin değerlendirilebilmesi için **araştırmanın dördüncü ve son sorusu olan “Yalova’nın Altınova ilçesinde seracılık sektöründe çalışan uluslararası göç ile gelmiş göçmen kadınların farklı milliyetlerle bir arada çalışmalarıyla ilgili olumlu veya olumsuz deneyimleri var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?”** sorusuna cevap aranmıştır.

Bu soruya istinaden 10 katılımcıdan 7 katılımcının farklı milliyetten olan kadınlarla birlikte çalıştığı, 3 katılımcının ise çalıştığı işyerinde tek yabancı kadın olduğu görülmektedir. Şekil 4.3.1.1.’de de görüldüğü üzere farklı milliyetten olan kadınlarla bir arada çalışan katılımcılar işverenin milliyetler arasında ayrım yapmadığını, milliyetler arası gruplaşmalar olduğunu ve farklı ana dillere sahip oldukları için birbirleriyle iletişime geçmediklerini ifade etmişlerdir

Araştırmada farklı milliyetten olan kadınlarla bir arada çalışmaya dair bakış açılarının değerlendirilmesinin yanı sıra Türk işçilerin kendilerine olan tutumu ve bakış açlarına yönelik değerlendirmeler de yapılmıştır.

Buna göre; 7 katılımcı Türk işçilerle ilgili herhangi bir sorun yaşamadığını ve aidiyet hissine sahip olduğunu, 3 katılımcı ise sosyal dışlanmaya maruz kaldığını ifade etmiştir.

Sosyal dışlanma; dezavantajlı kişi veya grupların sıklıkla maruz kaldığı bir durumdur ve bireyin toplumla bütünleşmesini engelleyen; bireyin sosyal, siyasi ve ekonomik haklara ulaşmasında sorunlar meydana getiren bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Şahin T. , 2009: 72).

Sosyal dışlanmaya maruz kaldığını ifade eden katılımcılar bu maruziyeti kıyafetleri, ten renkleri, konuştukları dil üzerinden yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Göçmen kadınların emeğinin değerlendirildiği bu araştırmada sosyal hizmet bilimi, mesleği ve uygulayıcıları açısından önemli noktalar bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarında veya kamu kurum, kuruluşlarında görevli olan sosyal çalışmacılar göçmen kadınlarla çalışırken “*ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet*” modelini benimsemek durumundadır.

Ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet uygulamaları; her birey ve grubu eşit olarak değerlendirmeyi, sosyal çalışmacıların temel rolü olan “*savunuculuk*” rolü ile hareket etmesini ifade etmektedir.

Sosyal hizmet bilim ve mesleğinin temel ilkelerinden olan “*insan hakları*” ve “*sosyal adalet*” çerçevesinde sosyal çalışmacılar karşılaştığı göçmen kadın işçi profilindeki müracaatçıları ile çalışırken onları din, dil, etnik kimlik gibi durumlarından ayrımcılığa uğrayabileceğini göz ardı etmemeli, müracaatçıları temelde bu kimlikler haricinde iyilik halinin güçlendirilmesi gereken bireyler olarak ele almak durumundadır.

Ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet modeline göre sosyal çalışmacılar; dezavantajlı gruplara karşı hassas olmalı, ırk din, dil, cinsiyet ayrımı yapmaksızın müracaatçıları için uygun sosyal hizmet müdahalelerini uygulamak zorundadır (Akbaş, Zubaroğlu Yanardağ ve Yanardağ, 2015: 190).

Sosyal çalışmacıların göçmenlerle çalışırken ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet modeli ile birlikte *çokkültürcü yaklaşım* da kullanılabilir.

Temelde toplumdaki farklılıklarla nasıl bir arada yaşanabileceği üzerine söylemleri bulunan ve sosyal çalışmacıların *savunucu*, *bağlantı kurucu*, *sosyal değişim ajanı* rolleri ile uyuşan çokkültürcü yaklaşım; göçmen kadın işçilerle çalışan sosyal çalışmacılar için uygun bir bakış açısı kazandırmaktadır.

Göçmen kadın işçilerle çalışan sosyal çalışmacılar çokkültürcü bakış açısı ile kazandıkları kültürel duyarlılık ve farkındalık, toplumun kültürel kodlarını doğru bir şekilde yorumlayabilme, öz-farkındalıklarını geliştirme, her müracaatçının biricik ve özel olduğu ilkesini göz ardı etmeden hizmet sunma becerileri ile (Keleşoğlu, 2019: 146-149) göçmen kadın işçilerin sosyal hizmetlere olan erişiminde etkili bir rol oynayacakları düşünülmektedir.

Sosyal çalışmacıların göçmenlerle çalışabilmesi için sahip olmaları gereken beceriler Güney Avustralya Mülteci Bürosu (2004) tarafından müracaatçıyı tanımlama, ikincil travmayı önleme, gizliliğe önem verme, farklı kültürlere saygı duyma, uygulama planı hazırlama, gerektiği yerde etkin bir şekilde müracaatçıyı farklı bir meslek elemanına yönlendirebilme, müracaatçının bulunduğu yerden başlama olarak sıralamaktadır.

Göçmen kadın işçilerle çalışan sosyal çalışmacılar mesleklerinin getirmiş olduğu adil ve kapsayıcı bakış açısını ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet modeli ve çokkültürcü yaklaşım ile pekiştirerek, sundukları hizmetin kalitesini artıracaklardır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye bulunduğu jeopolitik konumu ile yoğun göç hareketlerinin yaşandığı bir ülke konumunda olmuştur. 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı ile birlikte milyonlarca Suriyelinin Türkiye sınırına girmesi ile birlikte Türkiye göç alan, hedef ülke konumuna gelmiştir.

Türkiye'nin yoğun olarak göç alması, Türkiye'deki göçmenlerin işgücü piyasalarındaki durumunu da etkilemiştir. İşgücü piyasaları içindeki yabancı işgücü oranı artmıştır. Bu noktada göçmen kadın emeği sosyal bilimcilerin çalışma alanlarında yer bulmaya başlamıştır.

Bu araştırma ile göçmen kadınlara dair *“emeklerinin karşılığını alıp alamadıkları”, “iş hayatında karşılaştıkları sorunlar”, “işgücü piyasalarına nasıl dâhil oldukları” ve “kadınların farklı milliyetlerle bir arada çalışmalarıyla ilgili olumlu veya olumsuz deneyimlerinin var olup olmadığı”* hususları araştırılmıştır.

Birinci araştırma sorusu olan *“Yalova'nın Altınova ilçesine uluslararası göç ile gelmiş göçmen kadınlar emeklerinin karşılığını aldıklarını düşünüyor mu?”* sorusuna istinaden yapılan literatür ve saha araştırması ile göçmen kadınların iş hayatlarında mücadele ettikleri temel problemin ekonomik sebeplere dayandığı sonucuna varılmıştır.

Seralarda araştırma bulgularından da görüldüğü üzere (Tablo 4.1.) göçmen kadınların çoğunlukla asgari ücretin altında aldıkları ücretler ile geçimlerini sağlayamadıkları, temel ihtiyaçlarını dahi sağlayamadıkları bir ekonomik düzlemde emeklerinin karşılığını alamadıkları sonucuna varılmıştır.

Ayrıca göçmen kadınların dil ve eğitim becerilerinin yetersiz kalması, onları bulundukları sistemden ayrılabilmelerini de engellemektedir. Türkçe okuma ve yazma bilmiyor oluşları, eğitim seviyelerinin çoğunlukla okuryazarlık düzeyinde dahi olmayışı (Tablo 4.1.) göçmen kadınların başta bulundukları ülkenin sosyal ve kamu işleyişine hâkim olamamalarına, bulundukları ülkenin değer ve kültürünü benimseyememe ve ekonomik olarak bakıldığında da nitelikli bir iş fırsatı elde edememelerine sebep olmaktadır. Bu noktada göçmen kadınların Türkçe dil bilgisi ve eğitim seviyeleri konusunda desteklenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Alanyazın incelendiğinde göçmen kadın emeğinin enformelleşme, üretimin esnekleşmesi, prekaryalaşma ve toplumsal cinsiyet normları ile birlikte değersizleştirildiği, görünmediği; göçmen kadınların işgücü piyasalarında ucuz, kolay yönetilebilir, uysal, uzun çalışma saatleri boyunca çalıştırılabilir konumda olduğu görülmüştür.

Göçmen kadınlar çalışma yaşamında pek çok sorunla başa çıkmak zorunda kalmaktadır. Literatür bilgisi ile uyumlu bir şekilde bu araştırma ile göçmen kadınların çalışma yaşamında sosyal güvencenin olmaması, işverenle tartışmak, işe düzenli gidememek, hayat pahalılığı, mevcut işe mecburiyet ve düşük ücret sorunu yaşadığı tespit edilmiştir. Bu sorunların devam etmesi göçmen kadın yoksulluğunu artıracaktır. Temelini insan hakları ve sosyal adalet ilkelerinden alan sosyal hizmet mesleği için bu sorunlara uygun sosyal politikaların üretilmesi ve uygulanması önem taşımaktadır.

Çalışmada göçmen kadınların *“işgücü piyasalarına nasıl dâhil oldukları”* araştırıldığında göçmen kadınların iş bulma konusunda sosyal çevrelerinden destek aldığı sonucuna varılmıştır. Bu araştırma bulgularına göre göçmen kadınlar sosyal destek sistemlerini olumlu bir biçimde kullanmaktadırlar. Bu noktada göçmen kadınların sosyal çevrelerinin niteliklerinin iyileştirilmesi, göçmen kadınların sorunlarını çözme hususunda da faydalı olacaktır.

Araştırmada Yalova'nın Altınova ilçesinde seracılık sektöründe çalışan göçmen kadınların bulundukları yere ait hissedebildikleri, sosyal dışlanma deneyimleyen katılımcı sayısının deneyimlemeyen katılımcı sayısına oranla düşük olduğu tespit edilmiştir. Göçmen kadınların iş hayatında yaşadıkları sorunlara rağmen aidiyet hissine sahip olmaları, sorunların çözülmesi noktasında göçmen kadınlarla iş birliği yapılabileceği ve uygulamalara uyum sağlayabilecekleri sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Sosyal hizmet mesleği toplumda dezavantajlı olarak nitelendirilen kesimin, iyilik halini sağlamak ve sürdürmek amacını gütmektedir. Sosyal hizmet bu amacını insan hakları ve sosyal adalet ilkelerine uygun olarak planladığı müdahale planları ile gerçekleştirmektedir.

Göçmen kadınlar sosyal çalışmacılar için dezavantajlı konumda olan, müracaatçı olarak sıklıkla rastlanabilecek bir kesimi temsil etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nde göçmen sayısının giderek artması sosyal hizmet biliminde göç, emek ve kadın konularının akademik olarak daha fazla ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Göçmen kadın işçilerin sorunları sosyal hizmet mesleği bağlamında değerlendirildiğinde, sorunların çözilememesi başta sosyal yardımlar ve sosyal-ekonomik desteklere olan talebin artmasına, göçmen ailelerin çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamayacak noktada olmaları çocukların kurum bakımına alınmasına, ailelerinyasal yollardan hayatlarını idame ettirebilecek ölçüde gelir elde edemeyen göçmen çocuklarının suça süreklenmesine ve suça sürüklenmiş göçmen çocuk oranlarının artışına yol açabileceği düşünülmektedir.

Bu sebeple çalışma verilerinden elde edilen sonuç doğrultusunda;

- Uygun sosyal politikaların oluşturulabilmesi için sosyal hizmet disiplini başta olmak üzere ilgili disiplinlerin göçmen kadınlar ve göçmen kadın emeği ile ilgili akademik çalışmalar yapması ve bunların politika yapıcılara ulaştırılması gerektiği düşünülmektedir.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin göç ile ilgili kanun metinlerinde yer alan göçmen, mülteci, sığınmacı, geçici koruma vb. statülerin insan haklarına uyumlu ve karışıklıklara yol açmadan ihtiyaca göre yeniden düzenlenmeleri gerektiği düşünülmektedir.
- Göç eden kişilerin istihdamda çoğunlukla kayıt dışı olması ve sosyal güvenlik sistemlerinden yararlanamamaları sebebiyle, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından kayıt dışı istihdamın yoğun olduğu tarım, seracılık, tekstil gibi iş alanlarında gerekli denetimlerin sıklığının ve yaptırımlarının artırılması gerekmektedir.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Sosyal Hizmet Merkezlerinde bulunan kadın irtibat noktası gibi birimlerin göçmenler için de kurulması öncelikli konular arasında görülmektedir. Böylelikle göçmenler ile ilk temas edildiği andan itibaren ilgili sosyal hizmet modellerinden daha kolay ve hızlı bir şekilde faydalanacakları düşünülmektedir.
- Kalıcı çözümler üretebilmek için göçmenlerle direkt çalışan göç idaresi gibi devlet kurumlarında sosyal çalışmacı istihdamı artırılmalıdır.
- Göçmen kadınların Türkçe dil bilgilerinin yetersiz olması sebebiyle Türkçe dil kurslarının yaygınlaştırılması ve teşvik edilmesi gerektiği düşünülmektedir.
- Göçmen kadınların sosyalleşme/entegrasyon noktasında sorunlar yaşaması sebebiyle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Sosyal Dayanışma Merkezleri (SODAM)'ne bu kişilerin aktif olarak dahil edilmesi gerekmektedir. Böylelikle topluma daha fazla katılım sağlayabilecekleri düşünülmektedir.

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde göç ve göçmenlerle sosyal hizmet konularında hizmet içi eğitimlerinin yaygınlaşması gerekmektedir.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Sosyal Hizmet Merkezlerinde bölgedeki uluslararası göçmen nüfusunun etnik kimliği dikkate alınarak tercüman görevlendirmelerinin artırılması gerekmektedir.
- Göçmenlerin sorunlarının daha net fark edilmesi ve bu sorunlara çözüm önerilerinin üretilmesi, daha nitelikli hizmet verebilmek için ilgili Bakanlıklarca göçmenlerle ilgili proje hibe programlarının yaygınlaştırılması gerektiği düşünülmektedir.

7. KAYNAKLAR

- Acar, Y. B., & Acar, H. (2002, Nisan). Sistem Kuramı-Ekolojik Sistem Kuramı ve Sosyal Hizmet: Temel Kavramlar ve Farklılıklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 13(1), s. 29-35.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Ağanoğlu, H. Y. (2023). *Bir Tasfiye ve Örtülü Sürgün Metodu Olarak Balkanlar'dan Türkiye'ye Göçler (1923-2004)*. İstanbul: Kızılay Kültür Sanat Yayınları.
- Akalın, A. E. (2014). Türkiye'de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınların Toplumsal ve İktisadi Varoluş Stratejileri Üzerine Sosyolojik Bir Analiz.
- Akan, H. I. (2015, Şubat). *Tarım Sektöründe Kadın Emeği (Çarşamba Ovası Gündoğdu ve Damlatış Köylerinde Fındık, Çeltik ve Sebze Üretimi Özelinde Bir İrdeleme)*. Ankara.
- Akbaş, E., Zubaroğlu Yanardağ, M., & Yanardağ, U. (2015). *Göç ve Sosyal Hizmet*. İstanbul Üniversitesi.
- Akbaş, Z. (2016). Avrupa'nın Güvenlik ve Sosyal İstikrarına Türkiye'nin Katkısı: Sığınmacı Sorunu Örneği. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*(özel sayı), s. 841-849.
- Akgün, R. (2018). Gerçeklik Terapisi. V. Duyan (Dü.) içinde, *Sosyal Hizmet Kuram ve Yaklaşımları* (s. 179-200). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Aksakal, E., & Kılıç, C. (2021). *Göç ve Göçmen Sorunsalı: Üniversite Öğrencilerinde Düzensiz Göç Algısı*. Efe Akademi Yayınları.
- Aktaş, G. (2013). Üretiyorum Öyleyse Varım: Buldan'da Ev Eksenli Çalışan Kadınların Aile ve Toplumsal Yaşamda Görünmeyen Emeği. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), s. 258-267.
- Akyıldız, İ. E. (2016). Göç Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35(2), s. 127-176.
- Alp, İ. (2011, Ocak). 1990'larda Yugoslavya ve Bosna Hersek. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), s. 1-50.
- Altuğ, Y. (1991). Balkanlardan Anayurda Yapılan Göçler. *Belleten*(212), s. 109-120.
- Altuncu, D. (2022). 1917 Boşevik Devrimi Sonrasında İstanbul'a Göç Eden Beyaz Rusların Eğlence Kültürüne Etkileri: Maksim Gazinosu. *Sosyologca*(23), s. 59-67.
- Amasyalı, G. N. (2021). *Patriyarkal Kapitalizm Karşısında Göçmen Kadın Olmak: Şanlıurfa'daki Suriyeli Kadınların Deneyimleri*. Aydın.
- Arer, U. Y. (2020, Ocak). Sürdürülebilir Sosyal Sorumluluk Projesi Olarak Dezavantajlı Grupların Entegre Yaşam Alanlarının Planlanması. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(44), s. 33-45.
- Ari, Y. O. (2020). Çağdaş Göç Teorileri Çerçevesinde Küresel Göçlerin Ekonomik Belirleyicileri. S. Paksoy, & H. Çiftçi (Dü.) içinde, *Sosyal Bilimlerde Güncel Çalışmalar-1* (s. 31-45). İksad Yayıncılık.

- Arıkın, S. (2023). Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Kalıcı Çözüm Yollarına Bakış Açılarının Sosyal Destek Mekanizmaları Çerçevesinde Değerlendirilmesi.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. (1950).
- Ayata, A., & Karataş, H. (2023). Modern Göç Konseptinin Uluslararası Bağlamda Güvenlikleştirilmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(45), s. 826-839.
- Aydın, N., & Kaya, H. (2021). Kafkasya'dan Osmanlı Devleti'ne Yapılan Çerkez Göçleri. *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*(9), s. 223-254.
- Aykaç, M. (2007). Uluslararası Göç: Kadınlar için Tehdit, Fırsat ve Yükler. *Uluslararası Göç ve Kadın Sempozyumu Bildirileri Kitabı* (s. 42-53). İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Babataş, G. (2007). Beyin Göçü ve Türkiye'nin Sosyo Ekonomik Yapısının Beyin Göçüne Etkisi. *Öneri Dergisi*, 263-266.
- Bahar, O., & Korkmaz Bingöl, F. (2010). Türkiye'de İç Göç Hareketlerinin İstihdam ve İşgücü Piyasalarına Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 43-61.
- Bakırtaş, T., & Kandemir, O. (2010). Gelişmekte Olan Ülkeler ve Beyin Göçü: Türkiye Örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 961-974.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 231-274.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 368-388.
- Barışık, S. (2020). *Küreselleşen Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında Uluslararası Göç ve Türkiye'nin Suriye Deneyimi*. Gazi Kitabevi.
- Bayram, S. (2019). "Gurbet Kuşları" Adlı Eserde Göç Kuramlarının İzini Sürmek. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(1), s. 113-122.
- Belet, N. H. (2013). Kriz Olgusunun Kadına Yönelik Algıya ve Kadın İşgücüne Etkisi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(1), s. 1-28.
- Berber, Ş. (1998). *Beşeri Sermaye Kaybı Olarak Beyin Göçü ve Türkiye*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Boyko, S. (2017). Bulgaristan'dan 1989 Zorunlu Göçünün Bursa Basınındaki Yansımaları. O. Köse (Dü.) içinde, *Geçmişten Günümüze Göç 1* (s. 377-402). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Bozkurt Çakır, N. (2015). *Türkiye'de Esnek İstihdam Politikalarının Kadın Emeği Üzerindeki Etkileri*. İstanbul.
- Bozok, M. (2019). Göç Sonucu Yaşanan Erkeklik Krizlerinin Bir Yüzü Olarak Erkekliğin Kaybı. *Journal of Economy Culture and Society*, 171-185.
- Buz, S. (2008). Türkiye Sığınma Sisteminin Sosyal Boyutu. *TBB Dergisi*(76), s. 120-130.

- Cankurtaran, Ö., & Beydili, E. (2016). Ayrımcılık Karşıtı Sosyal Hizmet Uygulamasının Gerekliliği Üzerine. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 27(1), s. 145-160.
- Corbanese, V. (2018). Çalışma Yaşamında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Konusunda Uluslararası Norm ve Fırsatlar. ILO içinde, *Çalışma Yaşamında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitim Rehberi* (s. 43-49). Ankara: ILO.
- Çağlar, T. (2018). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. *Toros Üniversitesi İİBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 26-49.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(17), s. 67-91.
- Çakmak, H., & Yaman, I. (2018). Post-Sovyet Dönemde Türkiye'ye Yönelen Kadın Emek Göçü Profili: Kumkapı'da Tekstil Sektöründeki Satış Temsilcisi Kadınlar Örneği. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 3(2), s. 197-228.
- Çakmak, H., & Yaman, I. (2018). Post-Sovyet Döneminde Türkiye'ye Yönelen Kadın Emek Göçü Profili: Kumkapı'da Tekstil Sektöründeki Satış Temsilcisi Kadınlar Örneği. *Middle East Journal Of Refugee Studies*, s. 197-228.
- Çavuşoğlu, E., & Takkaç, A. (2023). 1957 Krizi'nden Suriye İç Savaşı'na Türkiye'nin Suriye Politikasındaki Değişimi Anlamak. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 7(1), s. 167-205.
- Çelik, F. (2006). İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı İle Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(27), s. 149-170.
- Çeltikçi, M. (2019). *Küresel "Minyon Kahverengi" Kadın Emeği: Türkiye'de Çalışan Filipinli Kadınlar*. İstanbul.
- Çetin, M. (2022). İranlı Mültecilerin Toplumsal Uyum Süreci ve Sosyal Sermayenin Etkisi. *İran Çalışmaları Dergisi*, s. 251-287.
- Çömlekçi, M. F. (2020, Aralık). Yugoslavya'nın Dağılma Süreci ve Bosna Savaşı Sırasında Türk Basını. *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, s. 275-303.
- Danış, D., Bayraktar, D., Çatır, G., & Salihi, E. (2010). *Irak'tan İrağa: 2003 Sonrası Irak'tan Komşu Ülkelere ve Türkiye'ye Yönelik Göçler*. Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Danış, M. Z. (2016). Sosyal Hizmet Alanları ve Hedef Kitleleri I. Y. Genç (Dü.) içinde, *Sosyal Hizmet Bilimine Giriş* (s. 94-119). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Dawlatyar, A. K. (2023). Afganistan Merkezli Göçün Nedenleri ve Çözüm Yolları. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), s. 159-187.
- De Tapia, S. (2002). *New Patterns of Irregular Migration in Europe*. Council of Europe Publishing.
- Dedeoğlu, S. (2011). Türkiye'de Göçmenlerin Sosyal Dışlanması: İstanbul Hazır-Giyim Sanayinde Çalışan Azerbaycanlı Göçmen Kadınlar Örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, s. 27-48.
- Dedeoğlu, S. (2015). Göç, Prekaryalaşma ve Kadın Emeği: Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Mevsimlik Tarımsal Üretimdeki Yeri. *Toplum ve Hekim*, 34(3), s. 187-197.

- Dedeoğlu, S., Sefa Bayraktar, S., & Çetinkaya, Ö. (2019). Yoksulun Umudu Çocuk: Türkiye'de Suriyeli Tarım İşçisi Çocuklar. *Çalışma ve Toplum*, s. 2585-2610.
- Demir, E. (2023). Uluslararası Göç Teorileri Üzerine Sosyoekonomik Bir Değerlendirme. *Türk Akademik Araştırmalar Dergisi*, 8(4), s. 1407-1428.
- Demirdizen, D. (2013). Türkiye'de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınlar: Yeni Düzenlemelerle Yarı Köle Emeline Doğru Mu? *Çalışma ve Toplum*, 3(38), s. 325-346.
- Deniz, A., & Özgür, E. M. (2010). Rusya'dan Türkiye'ye Ulusaşırı Göç: Antalya'daki Rus Göçmenler. *Ege Coğrafya Dergisi*, s. 13-30.
- Dilmen, F., Kurşun, F., Türkmen, M., Dağıtıcı, S., & Çamur, G. (2023). Kadın Emelinin Sergilenmesine Yönelik Bir Araştırma: Pazarcı Kadınlar Örneği. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, 3(2), s. 233-262.
- Doğan, Y. (2019). Trabzon'da Yaşayan Afganistan Uyruklu Sığınmacıların Göç Deneyimleri ve Sorunları. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, s. 11-29.
- Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı. (2015). *TR63 Bölgesi Seracılık (Örtüaltı Bitki Yetiştiriciliği) Sektör Raporu*. DOĞAKA.
- Doğu Marmara Kalkınma Ajansı. (2018). *Yalova İl Yatırım Destek ve Tanıtım Stratejisi ve 2018 Eylem Planı*. Doğu Marmara Kalkınma Ajansı.
- Duygu, G. (2021). 1989 Bulgaristan Türklerinin Göçü ve Bu Göçün Trakya Bölgesine Olan Etkileri. *Journal of International Relations and Political Science Studies*(2), s. 60-79.
- Ecevit, Y. (1985). Üretim ve Yeniden Üretim Sürecinde Ücretli Kadın Emeli. *Toplumsal Araştırmalar Dergisi*, s. 72-93.
- Ecevit, Y. (2021). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Temel Kavramları*. Ankara: Ceidizler.
- Efe, H. (2018). Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'de Yaşanan Göçler ve Etkileri. *Sosyal Bilimler Metinleri*(1), s. 16-27.
- Ekiz Gökmen, Ç. (2011). Türk Turizminin Yabancı Gelinleri: Marmaris Yöresinde Turizm Sektöründe Çalışan Göçmen Kadınlar. *Çalışma ve Toplum*, 1(28), s. 201-232.
- Ela Özcan, E. D. (2016). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2(4), s. 183-215.
- Elma, F., & Şahin, A. (2015). Suriye'den Türkiye'ye Göç ve Açığa Çıkan Temel Sorun Alanları. *Turkish Migration Conference* (s. 430-439). London: Transnational Press London.
- Emel, C. (2016). Türkiye'nin Göç Rejiminde Toplumsal Cinsiyet Faktörü: Ugandalı Göçmen Kadınlar Örneği. *Fe Dergi*, 8(1), s. 91-104.
- Erdoğan, S. (2021). Toplumsal Cinsiyetin Esnek Üretim Sistemine Transferi: Mersin Kadın Konfeksiyon İşçileri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Çalışma ve Toplum*, 4(71), s. 2863-2902.

- Erdoğan, T. (2019). Kavramsal ve Kuramsal Açıdan Göç Olgusu. A. Aköz, D. Yörük, & H. Karpuz (Dü) içinde, *Geçmişten Günümüze Göçler* (s. 15-43). Konya: Konya Ticaret Odası.
- Erdut, T. (2005). İşgücü Piyasasında Enformelleşme ve Kadın İşgücü. *Çalışma ve Toplum*, 3(6), s. 11-49.
- Ergüder, B. (2006). Türkiye’de Kadın Emeğinin Değişen Yapısı: Enformel Kesimde Kadın Emeği ve Kadın Emeğine Talep. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Ana Bilim Dalı.
- Erkan, H. S. (2021). Suriyeli Göçmenlerin Türkiye'yi Tercihi Üzerinden Göç Teorilerine Yeniden Bakış. *Orta Doğu Çalışmaları*, 13(3), s. 421-445.
- Etiler, N. (2017). Kesişmeyen Kümeler: Kadın Emeği ve Ücret. *Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 17(66), s. 19-27.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Gedik Akbaş, Ş. (2023). *Ulusal İstihdam Stratejisi Kapsamında Kadın Emeği ve Kadın Emeğinin Hukuki Korunması*. İstanbul.
- Global Trends. (2022). şubat 12, 2024 tarihinde unhcr.org: <https://www.unhcr.org/global-trends> adresinden alındı
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). *Düzensiz Göç*. Nisan 7, 2024 tarihinde T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı: <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> adresinden alındı
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). *Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler*. Nisan 8, 2024 tarihinde T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı: <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler#> adresinden alındı
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). *İkamet İzinleri*. Nisan 7, 2024 tarihinde T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı: <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri> adresinden alındı
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). *Uluslararası Koruma*. Nisan 7, 2024 tarihinde T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı: <https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler> adresinden alındı
- Gökçek Karaca, N. (2010). Türk Göçmen İşçilerin Çalışma Yaşamında Karşılaştıkları Sorunlar: Giresun'dan ABD'ne Göç Etmiş Türk Göçmen İşçiler Üzerinde Bir İnceleme. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*(56), 287-306.
- Güllüpmar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*(4), s. 53-85.
- Günay, E., Atılğan, D., & Serin, E. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de Göç Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 37-60.
- Günay, E., Atılğan, D., & Serin, E. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de Göç Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), s. 37-60.

- Günaydın, H., & Coşkun, B. (2018). İsveç Kralı XII. Charles'ın (Demirbaş Şarl) Osmanlı Devleti'ne İlticası (1709-1714) ve İltica Sürecinde Ülkesinde Ombudsman Görevlendirmesine İlişkin Bir Değerlendirme. *Ombudsman Akademik*(9), s. 15-73.
- Gündüz Hoşgör, A., & Suziki Him, M. (2016). Küreselleşme ve Türkiye'de Kırsal Kadının Ücretli Emeği: Rapana Venosa Üretim Zinciri Üzerinden Batı Karadeniz Bölgesinde Bir Vaka Analizi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 19(2), s. 108-130.
- Güneş, F. (2017). Feminist Kuramda Ataerki Tartışmaları Üzerine Eleştirel Bir İnceleme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), s. 245-256.
- Haas, H., Castles, S., & Miller, M. J. (2022). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Nüfus Hareketleri*. GAV Perspektif Yayınları.
- Hartmann, H. (2012). Marksizmle Feminizmin Mutsuz Evliliği. G. Acar-Savran, & N. T. Demiryontan (Dü) içinde, *Kadının Görünmeyen Emeği: Maddecî Bir Feminizm Üzerine* (s. 157-206). İstanbul: Yordam Kitap.
- İçduygu, A. (2004). *Türkiye'de Kaçak Göç*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- İçduygu, A., Erder, S., & Gençkaya, Ö. F. (2014). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*. İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi.
- IFSW. (2014, Ağustos 7). *Sosyal Hizmet Nedir?* Temmuz 27, 2024 tarihinde International Federation of Social Work: <https://www.ifsw.org/sosyal-hizmet-nedir/> adresinden alındı
- ILO. (1999). Decent Work . *International Labour Conference*. Geneva: ILO.
- ILO. (2015, Haziran 8). *100 No'lu Eşit Ücret Sözleşmesi*. Haziran 10, 2024 tarihinde Uluslararası Çalışma Örgütü: <https://www.ilo.org/tr/resource/100-nolu-esit-ucret-sozlesmesi> adresinden alındı
- ILO. (2015, Haziran 1). *Temel ILO Sözleşmeleri*. Haziran 10, 2024 tarihinde Uluslararası Çalışma Örgütü: <https://www.ilo.org/tr/resource/temel-ilo-sozlesmeleri> adresinden alındı
- İnanç, H., & Yazıcı, B. (2018). Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler, Bulgaristan Diasporası ve Uluslaşma. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(4), s. 77-93.
- İnce, C. (2019). Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), s. 2579-2615.
- İneli Cığır, M. (2018). Silahlı Çatışma Durumlarında Ayrım Gözetmeyen Şiddet Hareketlerinden Kaçan Kişilerin Avrupa Birliği Hukuku ve Türk Hukukunda İkincil Korunması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(1), s. 199-237.
- İşcan, İ. H., & Çakır, M. (2019). Türkiye'deki Sığınmacı ve Mültecilerin Türk İşgücü Piyasasına Etkisi: Bir Saha Araştırması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*(43), s. 177-236.
- Kahya, Y. (2022). Göçün Değişen Yeni Yüzü: Fiziksel Emek Göçünden Beyin Göçüne. *Motif Akademi Halkbilim Dergisi*, s. 819-833.

- Karakaya, H. (2020). Türkiye'de Göç Süreci ve Suriye Göçünün Etkileri. *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, s. 93-130.
- Kaya, B., & Çağlayan, S. (2023, Nisan). İran'dan Türkiye'ye Göç ve Göçmen Ağları. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(58), s. 161-181.
- Kaya, C. (2019). Geçici Koruma Statüsü Sahibi Yabancıların Çalışma Hakları. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 4(2), s. 33-55.
- Keleşoğlu, F., & Yıldız, R. (2021). Risk ve Fırsat İkileminde Çokkültürlülük Tartışmaları. *Akademik Hassasiyetler*, 8(17), s. 29-49.
- Koçak, A., & Durgun Kaygısız, A. (2023). Cumhuriyet'ten Bugüne Türkiye'nin Göç Politikaları: Göç Yönetimindeki Ulusal ve Uluslararası Aktörler . *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi*, 253-273.
- Koçak, Y., & Terzi, E. (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 163-184.
- Korkmaz, N., & Öztürk, A. (2017). Bulgaristan Türklerinin Göç Süreci ve Göçmenlerin Türkiye'deki İskan ve İş Gücüne Dayalı Entegrasyonu. *ANKASAM Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 1(3), s. 268-289.
- Köşk, U. C., & Özbek, Ç. (2017). Küreselleşme ve Uluslararası Göç İlişkisinde Değişen Göçmen Algısı. *Researcher: Social Science Studies*, 5(8), s. 247-265.
- Kurt, A. (2014). *Küreselleşme Kapsamında Göç ve Emegın Feminizasyonu (Kadınsılaşması): Trabzon Hizmet Sektöründe Yabancı Göçmen Kadın Emegi*. Erzurum.
- Lale, L. (2022). Suriye Göçünün Türkiye'nin Kentleşme Süreçlerine Etkileri: Gaziantep Kenti Örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 9(4), s. 75-96.
- Leighton, M., Ruggia-Frick, R., Schmitt, V., & Klemmer, A. (2021). *Göçmen İşçiler, Mülteciler ve Ailelerini Sosyal Koruma Kapsamına Almak: Politika Belirleyiciler ve Uygulayıcılar İçin Rehber*. Cenevre: Uluslararası Çalışma Örgütü.
- Macic, B. (2010). Bosna Hersek'teki Uzlaşma Sürecinde Sivil Toplum. 3. *Uluslararası Balkan Kongresi* (s. 411-420). İstanbul: TASAM Yayınları.
- Memiş, E. (2018). Türkiye'de Kadın İstihdamının Durumu. ILO içinde, *Çalışma Yaşamında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitim Rehberi* (s. 25-35). Ankara: ILO.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (S. Turan, Çev.) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Müldür, Ö. (2020, Ağustos). *Kadın Emegi ve Kadının Ev-İçi Emeginin Görünmezliği Sorunu: Gülnur Acar-Savran'ın Yaklaşımı Bağlamında Türkiye'deki Yansımaları*. Gaziantep.
- Mülteciler Derneği. (2024, Şubat 29). *Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Şubat 2024*. Mayıs 12, 2024 tarihinde Mülteciler Derneği: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/#:~:text=9%20Kas%C4%B1m%202023%20tarihinde%20%C4%B0%C3%A7i%C5%9Fleri,643%20bin%20986%20oldu%C4%9Fu%20a%C3%A7>

%C4%B1klanm%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r.&text=Adrese%20Dayal%C4%B1%20N%C3%BCfus%20Kay%C4%B1t%20Sistem adresinden alındı

- Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme. (1951). Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme. Cenevre.
- NSW Refugee Health Service. (2004). *Working With Refugees*. Sydney: NSW Refugee Service.
- Oğur, F. (2023). Osmanlı İmparatorluğu'nun Endülüs Yahudilerini Kabul Etme Nedenlerine Dair Bir İnceleme. *International Journal of Cultural and Social Studies*, 9(1), s. 46-60.
- Oğuz Uzuner, Ş. (2021). 1923-1945 Yılları Arasında Gerçekleşen Dış Göçler. *Bingöl Araştırmaları Dergisi*, s. 51-65.
- Öksüz, M., & Özgür, E. M. (2021). Emegin Etnikleşmesi ve Feminizasyonu: Çay Tarımında Kadın ve Gürcü Emegi. *Coğrafya Dergisi*, s. 55-75.
- Özçatal, E. Ö. (2022). Covid-19 Salgınının Ücretli ve Ücretsiz Kadın Emegi Üzerindeki Etkileri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 12(2), s. 209-230.
- Özdemir, H. (2012). Türkiye'de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Türk Dünyası Araştırma Vakfı Akademik Bakış Dergisi*, 1-18.
- Özdemir, H., & Uğurludoğan, U. (2021). Arap Baharı Sonrası Türkiye'nin Suriyelilere Yönelik Göç Politikaları. *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 162-196.
- Özer, M. M. (2017). Ataerkil Çalışma Yaşamından Kadın Tanıklıkları. *Çalışma ve Toplum*(3), s. 1397-1424.
- Özer, M. M. (2017). Ataerkil Kapitalist Çalışma Yaşamından Kadın Tanıklıkları. *Çalışma ve Toplum*(3), s. 1397-1424.
- Özgür, Ö. (2010, Ekim). Çokkültürcü Sosyal Hizmet: Eleştirel Bir Bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2), s. 89-104.
- Perruchoud, R. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü.
- Petersen, W. (1958). A General Typology of Migration. *American Sociology Review*, s. 256-266.
- Sağiroğlu, A. Z. (2015). Türkiye'nin Değişen Göç Karakteri . *Sosyoloji Divanı*, 6(6), 9-32.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Türkiyat Araştırmaları*, 33-44.
- Saleeby, D. (1996, Mayıs). The Strenghts Perspective in Social Work Practice. *Social Work*, 41(3), s. 296-305.
- Sallan Gül, S., & Kahraman, F. (2011). Yoksulluk Sorununda "Sınıf"tan Kaçarken "Sosyal Sermaye"ye Sığınmak. *Karaburun Bilim Kongresi Bugüne Bakmak: 1980 Sonrasında Türkiye'de Yaşanan Toplumsal Dönüşüm Süreçleri* (s. 94-119). İzmir: Dipnot Yayınları.
- Sarıtaş Eldem, C. T. (2015). Genç Kadın Emegi ve Sermaye Arasındaki Pazarlık: Devlet, Emek Piyasası ve Aile Bağlamında Bir İşsizlik Analizi. *Fe Dergi*, 7(15), s. 15-31.

- Soytürk, M. (2012). Türkiye'den Avusturya'ya İşgücü Göçü. *International Periodical For The Language Literature and History of Turkish or Turkic*, 2313-2328.
- Standing, G. (2022). *Prekarya Yeni Tehlikeli Sınıf*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Stouffer, S. A. (1940). Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance . *American Sociological Review*, 5(6), s. 845-867.
- Şahankaya Adar, A. (2018). Türkiye'de Yeni Prekarya Suriyeli İşgücü Mü? *Çalışma ve Toplum*, s. 13-36.
- Şahin, C. (2001). Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), s. 57-67.
- Şahin, Ç. (2018). Türkiye'de Kadın Göçmen İşçilerin Durumunun "Emek-Sermaye" Çatışmasında Yeniden Değerlendirilmesi. *Çalışma ve Toplum*, 4(59), s. 2155-2192.
- Şahin, T. (2009). Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi. *Yardım ve Dayanışma*, s. 71-80.
- Şan, M. K., & Aydoğan, O. (2021). Uluslararası Göç: Teori ve Politikaların Paradigmatik Temelleri. F. Çakı, Ş. Öner, A. Uzun, Y. Altındal, & A. Z. Yalçın (Dü) içinde, *21. Yüzyılda Kalkınmaya Yeniden Bakış* (s. 225-252). Nobel Akademik Yayıncılık.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (tarih yok). *Örtü Altı Yetiştiricilik*. Mayıs 13, 2024 tarihinde T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı: <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Tarla-Ve-Bahce-Bitkileri/Ortu-Alti-Yetistiricilik> adresinden alındı
- Tamer, M. (2020). Göç, Göçün Nedenleri ve Uluslararası Göç Üzerine Kavramsal Bir Analiz . *Journal of Social And Humanities Sciences Research*, 7(60), s. 2808-2818.
- Tansü, Y. E., & Canbolat, N. (2022). Türkiye'de Bulunan Göçmen Kadınların İstihdama Erişim Durumlarının İncelendiği Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme. *Türk Dünyası Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 21-32.
- TBMM. (1934). 2733 Sayılı İskan Kanunu.
- TBMM. (2013). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu.
- Tekin, C. (2018). Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçlerin Nedenleri (1950-1958). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(39), s. 249-261.
- Tepealtı, F., & Aşık, S. (2022). Balkanlar'dan Dönüş: Eski Yugoslavya Bölgesinden Anadolu'ya Müslüman Göçleri. *İÇTİMAİYAT Sosyal Bilimler Dergisi*(Göç ve Mültecilik Özel Sayısı), s. 66-89.
- Tilev, F. (2018). Esnek Çalışma ve Kadın İstihdamı. *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(2), s. 121-150.
- Tire, O. (2017). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye'de Kadın Yoksulluğu. *Mavi Atlas*, s. 97-112.
- Tiryaki, D. (2018). Türkiye'de Kadın İstihdamında Karşılaşılan Sorunları Gidermeye Yönelik Politikalar.

- Toksöz, G. (2021). *Emanet Emek: Göç Yollarında Kadınlar*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Toksöz, G. (2023). Kapitalizmin İşgücü Talebi ve Göçmen Kadın Emeği. *Çalışma ve Toplum*, s. 3049-3072.
- Topak, E., & Çamur, G. (2022). Göçün Kadına Etkileri ve Sosyal Hizmet. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), s. 75-88.
- Tunç, D. (2023). *Türkiye'de Göçmen Kadın Emeği İle İlgili Yazılmış Lisansüstü Tezler ve Prekarya Kavramsallaştırılması*. Ankara.
- Tutar, K. (2021). Evde Bakım Hizmetinde Çalışan Göçmen Kadın İşgücünün İstihdam Deneyimleri: Ankara İli Örneği. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5, s. 1-9.
- TÜİK. (2023, Temmuz 24). *Uluslararası Göç İstatistikleri, 2022*. Haziran 6, 2024 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK): <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2022-49457> adresinden alındı
- TÜİK. (2024, Mart 6). *İstatistiklerle Kadın, 2023*. Haziran 10, 2024 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2023-53675> adresinden alındı
- TÜİK. (2024, Haziran 2024). *İşgücü İstatistikleri, Nisan 2024*. Haziran 10, 2024 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Nisan-2024-53511> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (tarih yok). *Kitlesel Akınlar*. Nisan 2, 2024 tarihinde T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı: <https://www.goc.gov.tr/kitlesel-akinlar#:~:text=1968%20%2D%201979%20y%C4%B1llar%C4%B1%20aras%C4%B1nda%20da,ki%C5%9Fi%20T%C3%BCrkiye'ye%20g%C3%B6%C3%A7%20etmi%C5%9Ftir> adresinden alındı
- Uçar, C. (2020). Gaziantep Parça Başı Emek Piyasasının Piyasasının Suriyeli Kadınları: Emek, Zorunlu Göç ve Şiddet. K. Biehl, & D. Danış (Dü) içinde, *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye'de Göç Araştırmaları*. İstanbul: Göç Araştırmaları Derneği.
- Uğur, S., & Yanık, E. C. (2016). Ev Hizmetlerinde Göçmenlerin İstihdamına Yönelik Sorunlarının Değerlendirilmesi. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 7(2), s. 65-77.
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM). (2009). *Uluslararası Göç Terimleri Sözlüğü*. Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM).
- Urhan, B., & Etiler, N. (2011). Sağlık Sektöründe Kadın Emeğinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Analizi. *Çalışma ve Toplum*(2), s. 191-216.
- Uslu Ak, B. (2021). Göç Kavramı ve Kuramları. *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 8(72), s. 1749-1758.
- Uzun, Ş. (2024). Cumhuriyetin İkinci Yüzyılına Girerken Türkiye'de Göç, Değişen Demografi ve Göç Yönetimi. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 33(1-32).
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. Türkiye.

- Yalçın, Ç. (2015). Türkiye'de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınlar ve Ekonomik Şiddet. *Fe Dergi: Feminist Eleştiri*, 7(1), s. 50-60.
- Yalova Tarım Sektörü Değerlendirildi. (2018, Mart 26). Mart 1, 2023 tarihinde T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Yalova İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. adresinden alındı
- Yaman Öztürk, M. (2010). Kapitalist Gelişme ve Kriz Sürecinde Kadın Emeği: Asya Deneyiminden Çıkarılacak Dersler. *Çalışma ve Toplum*, s. 105-132.
- Yatmaz, M. (2023). Suriye İç Savaşı ve Suriye Türkmenlerinin Göçü. *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 6(2), s. 88-111.
- Yener Keskin, C. (2019). Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü ile Çalışma Hakkı Bağlamında Şartlı Mülteciler. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, s. 388-433.
- Yılmaz, E. A., & Özer, Y. E. (2022). İtme Çekme Kuramı Bağlamında Türkiye'deki Suriyelilere Yönelik Bir Alan Araştırması: Aydın İli Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 282-295.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2014). *Sosyal Hizmet/Sosyal Çalışma Bilim ve Mesleğine Giriş*. İstanbul: Nar Yayınevi.
- Zastrow, C. (2010). *Introduction To Social Work and Social Welfare: Empowering People*. Belmont: Brooks/Cole Cengage Learning.
- Zenginkuzucu, D. M. (2018). Türkiye'de Geçici Koruma Rejiminin Uluslararası Ölçütler Çerçevesinde Bir Değerlendirmesi. *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi*(1), s. 37-62.

8. EKLER

EK-1 Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 04.01.2023-274

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
SAĞLIK BİLİMLERİ GİRİŞİMSSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
TOPLANTI TUTANAĞI

GÜNDEM: Dr. Öğr. Üyesi Fikri KELEŞOĞLU'nun 2022-190 numaralı başvurusunun değerlendirilmesi

KARAR: Etik Kurulumuzun 15.12.2022 tarihinde saat 14.00'te yapılan 2022-11 sayılı toplantısında Dr. Öğr. Üyesi Fikri KELEŞOĞLU danışmanlığında Sümeyye GÖKTAŞ tarafından yürütülmesi planlanan 2022-190 başvuru sayılı " **Altınova'da Seracılık Sektöründe Çalışan Dış Göç ile Gelmiş Olan Kadınların Emeği Üzerine Nitel Bir Değerlendirme** " konulu çalışma etik açıdan uygun bulunmuştur.

Toplam 1 sayfadan oluşan bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

e-imzalıdır

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak sorgulaması <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5658&eD=BSE3JMK822&eS=274> adresinden yapılabilir.

EK-2 Görüşme Formu

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Tarih:

Görüşme Başlangıç Saati:

Görüşme Bitiş Saati:

Katılımcı Numarası:

Demografik Sorular:

- Yaşınız:
- Medeni Durumunuz:
- Öğrenim Durumunuz:
- Uyruğunuz:

Soru 1: Türkiye’de kalmaya devam edecek misiniz?

Sondaj Sorular:

Türkiye’de çalışan bir emekçi olarak emeklerinizin karşılığını aldığınızı düşünüyor musunuz?

Seracılık sektörüne ve Türkiye Cumhuriyeti’ne olan bakış açınız nedir? Size göre seracılık sektörünün avantaj ve dezavantajları var mıdır? Varsa bu avantaj ve dezavantajlar nelerdir?

Soru 2: Farklı milletlerden olan kadınlarla çalışmak sizin için ne ifade ediyor? İş yapma biçimleri, emeklerin karşılığının alınması gibi durumlarda bir farklılık olduğunu düşünüyor musunuz? Bir farklılık olduğunu düşünüyorsanız bu farklılığı açıklayabilir misiniz?

Sondaj Soru:

Türk işçilerin size karşı olan bakış açıları nasıldır? Dışlanma veya aidiyet benzeri duygular hissediyor musunuz?

Soru 3: İş arama sürecinde ve çalışmaya başladıktan sonra çalıştığınız işte devam edebilmek veya sizin için daha faydalı olduğunu düşündüğünüz bir işte çalışmak için uyguladığınız yöntemler var mıdır, varsa nelerdir?

Soru 4: Aldığınız ücret üzerinde bir hâkimiyetinizin olduğunu düşünüyor musunuz? Ücretinizi kullanmada olan hâkimiyetiniz çalışma hayatınızı etkiliyor mu? Etkiliyor ise ne şekilde etkilediğini açıklayabilir misiniz?

Soru 5: İş hayatında yaşadığınız problemler var mı? Varsa bu problemler nelerdir ve sizce bu problemler nasıl çözülebilir?

EK-3 Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

... / ... /

Sayın Katılımcı,

Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi Dr. Öğretim Üyesi Fikri KELEŞOĞLU danışmanlığında tarafımda "Altınova'da Seracılık Sektöründe Çalışan Göç Etmış Olan Kadınların Emeği Üzerine Nitel Bir Değerlendirme" isimli yüksek lisans tez çalışması yürütülmektedir. Araştırmanın yapılabilmesi için Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu ve Altınova Kaymakamlığı'ndan gerekli izinler alınmıştır. Bu çalışma ile; seracılık gibi enformel bir sektörün yoğun olduğu Altınova bölgesindeki göçmen kadın hareketleri ve göçmen kadınların piyasaya tutunma stratejileri noktasında enformel sektör içindeki göçmen kadın emeğinin mevcut durumuna ışık tutulması amaçlanmaktadır. Araştırma uluslararası göç ile Altınova'ya gelmiş, seracılık sektöründe çalışan 10-15 kadın ile yapılacaktır. Görüşmelerin 30-45 dakika arasında gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Verilerin daha sağlıklı değerlendirilebilmesi için görüşmeler ses kaydına alınacaktır. Ses kayıtları tezin yayımlanma sürecinden sonra imha edilecek ve kimse ile paylaşılmayacaktır. Araştırmada sizden bir ücret talebi olmayacak veya katılımınızdan dolayı tarafınıza bir ücret ödenmeyecektir. Araştırma gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu sebeple araştırmaya katılmama hakkınız vardır ve görüşme sürecinin talep ettiğiniz herhangi bir aşamasında görüşme sonlandırılacak, sizden elde edilen bilgiler araştırmada kullanılmayacak, ses kaydı silinecektir. Bu formu onaylamanız, araştırmaya katılım için izin verdiğiniz anlamına gelmektedir. Araştırmama verdiğiniz destek için teşekkür ederim.

Yukarıda gönüllüye araştırmadan önce verilmesi gereken metni okudum. Bunlar hakkında bana yazılı ve sözlü açıklamalar yapıldı. Bu koşullarla söz konusu araştırmaya kendi rızamla, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum. Olası bir sorunuzun olması durumunda sumeyyegoktas9739@gmail.com üzerinden bizlerle iletişime geçebilirsiniz. Destekleriniz için teşekkür ederiz.

Gönüllünün Adı- Soyadı:

Açıklamaları yapan araştırmacının

İmzası:

Adı- Soyadı /İmzası:

9. ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER
Adı Soyadı : Sümeyye GÖKTAŞ
Medeni Hali : Bekar
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti
EĞİTİM
Lise : Yalova Anadolu Öğretmen Lisesi
Lisans : İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü
Yüksek Lisans : Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Bölümü
YABANCI DİL BİLGİSİ
İngilizce : Orta Seviye (B1)
MESLEKİ DENEYİM
Çanakkale Sosyal Hizmet Merkezi- Sosyal Çalışmacı Çanakkale Valiliği Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Proje Ofisi- Sosyal Çalışmacı Bir Sepet Umut Projesi – Proje Koordinatörü Müziğe Dokuz Sekizlik Roman Eli Projesi – Proje Koordinatör Yardımcısı Biz Hep Rengarenk Sosyal İçerme Eğitimi Projesi- Proje Koordinatörü Türkiye Yüzyılında Romanlar: Bölgesel Roman Çalıştayı Projesi- Proje Koordinatörü

YAYINLAR

Altun F., Göktaş S. (2022). Kadın Girişimciliğinin Kadın Emeği ve Sosyal Politika Bağlamında Değerlendirilmesi. Dündar O. (Ed.) *Çalışma Kavramına Sosyolojik Bir Bakış* içinde. (77-91). Kriter Yayınevi

Göktaş S., Keleşoğlu F. (2024). Altınova’da Seracılık Sektöründe Çalışan Dış Göç İle Gelmiş Olan Kadınların Emeği Üzerine Nitel Bir Değerlendirme. *The Journal of Original Studies*. 4 (2). (85-100)

